



Herttuainen Iisa

Sirkus kuuluu kaikille – Sirkusohjaajien ja vanhempien kertomuksia tuen tarpeisten lasten ja nuorten sirkusharrastuksesta

Pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatus
2018

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Sirkus kuuluu kaikille – Sirkusohjaajien ja vanhempien kertomuksia tuen tarpeisten lasten ja nuorten sirkusharrastuksesta

(KM) Pro gradu -tutkielma, 69 sivua, 4 liitesivua

Huhtikuu 2018

Pro gradu – tutkielmani on narratiivinen tutkimus, jossa haastattelin sirkusohjaajia ja sirkusta harrastavien tuen tarpeisten lasten vanhempia. Tutkimusongelmana minulla on se, millainen harrastus sirkus on sirkusohjaajien ja vanhempien kertomana ja miten se soveltuu tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastukseksi sirkusohjaajien ja vanhempien mukaan. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat: 1. Millainen harrastus sirkus on sirkusohjaajien ja vanhempien kertomana? ja 2. Miten sirkus soveltuu tuen tarpeisten lasten ja nuorten harrastukseksi sirkusohjaajien ja vanhempien kertoman mukaan? Haastattelemalla kerätty aineisto litteroitiin ja se analysoitiin narratiivisin menetelmin. Työn tavoitteena on kuvata sitä, millainen harrastus sirkus on ja miten se soveltuu tuen tarpeisten lasten ja nuorten harrastukseksi aikuisten kertomana.

Sirkuksen tutkiminen on hyvin ajankohtainen tutkimusaihe, sillä lajin suosio on kasvanut huomattavasti viime vuosina ja alalle tarvitaan lisää ohjaajia. Aihe on ajankohtainen tutkittavaksi myös siksi, että sirkus ja sosiaalinen sirkus ovat lähellä inklusio-ajattelua. Tuen tarpeiset sirkusharrastajat voivat olla inklusio-ajattelun mukaisesti osana tavallista sirkusryhmää tai sosiaalisen sirkuksen ryhmissä. Sosiaalinen sirkus on sirkustoimintaa, jonka tavoitteena on tukea osallistujien hyvinvointia. Sirkuksen avulla yksilö voi oppia elämässä tarvittavia taitoja. Sosiaalisen sirkuksen tavoitteet lähtevät aina ryhmän jäsenten tarpeista. Sosiaalisessa sirkuksessa tavoitteet voivat olla esimerkiksi sosiaalisia, kun taas tavallisessa sirkusryhmässä tavoitteet kohdistuvat enemmän temppuihin ja sirkusteknisen osaamisen kehittymiseen.

Työni tuloksena esitän, että vanhempien ja sirkusohjaajien mukaan liikunnan ja taiteen yhdistävä sirkus on monipuolinen harrastus. Sirkuksessa kehollisuus ja koskettaminen ovat luonnollinen osa toimintaa. Sirkus soveltuu kaikenlaisille harrastajille iästä tai mahdollisesta tuen tarpeesta riippumatta lajien moninaisuuden ja sirkuksen taidepuolen ansiosta. Sosiaalisessa sirkuksessa huomioidaan osallistujien tarpeet yksilöllisesti. Sirkusharrastuksen yksi motivoivista tekijöistä on se, että sirkusharjoitteluun kuuluu leikki ja leikkimielisyys. Sirkuksessa yksilö pääsee myös toteuttamaan omaa autonomiaansa, saa sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunnetta ja pätevyyden kokemusta. Tutkimuksen tulokset ovat suomalaisessa sirkuskulttuurissa suuntaa-antavia, mutta niitä ei voida suoraan yleistää globaalisti sirkuskulttuuristen erojen takia.

Avainsanat: sirkus, sosiaalinen sirkus, narratiivi, tuen tarve, harrastus, motivaatio

University of Oulu

Faculty of Education

Circus suits for all – Circus teachers and parents narratives about circus hobby of children and teenagers with special needs

Master's Thesis, 69 pages, 4 appendices

April 2018

This thesis is a narrative study where I interviewed circus teachers and parents of kids with special needs which have circus as a hobby. My research problem is to figure out what kind of hobby circus is told by circus teachers and parents and is it a suitable hobby for kids and teenagers with special needs according to circus teachers and parents. My research questions are following: 1. What kind of hobby circus is told by circus teachers and parents? 2. Is circus a suitable hobby for kids and teenagers with special needs according to circus teachers and parents? I transcribed the interviews and analyzed them with narrative methods. My goal is to describe what kind of hobby circus is and how it suits as a hobby for kids and teenagers with special needs.

Circus is a current topic to study, because it's popularity has grown a lot recently so there is a need for educated circus teachers. This topic is also current to study because circus and social circus are close to inclusion way of thinking. Students with special needs can be part of normal circus group or special circus group. Social circus is circus activity, which goal is to support its participants well-being. Circus lessons can become life lessons. Social circus goals always born from its participants needs. In social circus goals can be for example social when in normal circus classes emphasize tricks and development of circus technique.

Conclusion is that, according to parents and circus teachers circus is a diverse hobby because it is sporty and artistic. Physicality and touching are natural part of circus training. Circus as a hobby is suitable for everybody regardless of age and possible special needs because of the diverse of specialties and the art side of circus. Social circus considers the needs of its participants individually. One of the motivating factors in circus is that training includes play and playfulness. In circus one can also fulfill his/ her autonomy, gets the feeling of social bonding and experience of competent. Conclusions are directional in Finnish circus culture, but they cannot be generalized globally because of differences in circus culture.

Keywords: circus, social circus, narrative, special need, hobby, motivation

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Teoreettinen viitekehys	4
2.1	Kerronnallisuus tutkimuksen lähtökohtana	5
2.2	Sirkus osana taidekasvatusta	7
2.3	Sirkus liikunnallisena harrastuksena	9
2.4	Sirkuslajit ja sirkusvälineet.....	10
2.5	Kehollisuus osana sirkusharrastusta	11
2.6	Kosketus sirkusharrastuksessa.....	14
2.7	Sirkustaide osana taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaa	18
2.8	Sirkus osana perusopetuksen liikunnan opetussuunnitelmaa	20
2.9	Sosiaalinen sirkus	21
2.10	Sirkusharrastuksesta ammattiin.....	25
2.11	Motivaatio sirkusharrastuksen aikaansaajana	26
2.12	Leikki motivation lähteenä sirkusharrastuksessa	29
3	Tutkimuksen toteutus	31
3.1	Narratiivinen haastattelu.....	31
3.2	Tutkimuksen analysointi narratiivisin menetelmin.....	33
4	Tulokset	35
4.1	Sirkus on monipuolinen ja kehollinen harrastus.....	35
4.2	Sirkus on liikunta- ja taideharrastus	43
4.3	Sirkus sopii kaikille	50
4.4	Sosiaalinen sirkus huomioi osallistujien tarpeet.....	53
5	Johtopäätökset ja pohdinta	61
6	Lähteet	66

1 Johdanto

Innostuin tekemään pro gradu -tutkielman aiheesta: Sirkusohjaajien ja vanhempien kertomuksia tavallisten sekä tuen tarpeisten lasten ja nuorten sirkusharrastuksesta. Työni on narratiivinen tutkimus, jossa aikuiset kertovat omien käsitystensä ja kokemustensa perusteella lasten ja nuorten sirkusharrastuksesta. Aineisto kerättiin haastattelemalla sirkusohjaajia sekä sirkusta harrastavien tuen tarpeisten lasten vanhempia. Tutkimusongelmana minulla on se, millainen harrastus sirkus on sirkusohjaajien ja vanhempien kertomana ja miten se soveltuu tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastukseksi sirkusohjaajien ja vanhempien mukaan? Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat. 1. Millainen harrastus sirkus on sirkusohjaajien ja vanhempien kertomana? ja 2. Miten sirkus soveltuu tuen tarpeisten lasten ja nuorten harrastukseksi sirkusohjaajien ja vanhempien kertoman mukaan?

Tutkimukseni kohderyhmänä ovat noin 5–20-vuotiaat lapset ja nuoret. Tämä perustuu siihen, minkä ikäisiä harrastajat ovat keskimäärin lasten ja nuorten sirkusryhmissä. Eri-ikäisille lapsille on olemassa erilaisia sirkusryhmiä. Nuorimmat yksin sirkusharrastuksessa käyvät oppilaat ovat noin 5–7-vuotiaita. Heidän ryhmiään kutsutaan usein termeillä leikkisirkus tai pikkusirkus. Tällä viitataan siihen, että sirkustaitojen opettelussa ja välineisiin tutustuttaessa käytetään paljon leikkiä osana opetusta. Peruskoulun alakouluikäisten oppilaiden ryhmistä käytetään usein nimityksiä sirkusalkeet tai alkeisryhmä ja tätä vanhempien ja pidempään harrastaneiden oppilaiden ryhmistä puhutaan jatkoryhminä tai esiintyvinä ryhminä. Tässä työssä lapsista puhuttaessa viitataan varhaislapsuuden ja keskilapsuuden kehitysjaksoissa oleviin oppilaisiin.

Kiinnostuin tästä aiheesta opintojeni, harrastukseni sekä työni ansiosta. Olen koulutukseltani lastentarhanopettaja ja olen suorittanut sivuaineinani erityispedagogiikan perusopinnot sekä lastenkulttuuristen ympäristöjen opinnot. Olen harrastanut sirkusta usean vuoden ajan ja myös työskentelen sirkusohjaajana kahdessa sirkuskoulussa. Minulla on henkilökohtaista kokemusta sirkuksen opettamisesta tuen tarpeisille lapsille ja nuorille. Näin ollen minulla on läheinen suhde tutkittavaan aiheeseen. Suuri osa tutkittavista oli minulle entuudestaan tuttuja. Pyrinkin tässä tutkimuksessa hyödyntämään omaa tietämystäni ja kokemustani aiheesta. Tarkoitukseni ei ole pyrkiä objektiivisuuteen tai laajalti yleistettävään tietoon. Työn avulla uskon syventäväni tietämystäni sirkuksesta ja kehittyväni sirkusohjaajana.

Aiheeni valinnassa halusin yhdistää minua kiinnostavia asioita; sirkusta, kasvatustiedettä, erityispedagogiikkaa ja psykologiaa. Sirkuksen arvopohja on hyvin yhteneväinen

varhaiskasvatuksen arvopohjan tai peruskoulujen arvopohjan kanssa. Taiteen perusopetuksen ja
samalla myös sirkustaiteen

arvopohjan ytimen muodostavat ihmisoikeudet, tasa-arvo, yhdenvertaisuus sekä kulttuurisen moninaisuuden kunnioittaminen. Tärkeänä pidetään myös vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (2017) on määritelty taiteen perusopetuksen taustalla olevan ajatuksen siitä, että jokainen ihminen on ainutlaatuinen ja arvokas yksilönä sekä yhteisön jäsenenä. Taiteen opetuksessa halutaan huomioida sukupuolten tasa-arvo sekä sukupuolten moninaisuus. Opetuksen tulee myös tukea yksilön ihmisenä kasvamista, luovuuden kehittymistä sekä ajattelun taitoja. Opetuksen perustana ovat jokaiselle taiteenalalle ominaiset tiedon tuottamisen ja esittämisen tavat. Taiteessa pyritään ottamaan huomioon esteettisyys, eettisyys ja ekologisuus. Näiden kysymysten pohtiminen auttaa yksilöä ymmärtämään, mitkä asiat elämässä ovat merkityksellisiä ja arvokkaita. Taiteen perusopetuksen yksi tavoite on luoda perusta sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväälle tulevaisuudelle. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017, 6.)

Sirkus on ajankohtainen aihe tutkia, sillä sen suosio on kasvanut viime aikoina. Taustalla voi olla se, että taidekasvatuksen merkitykselle on alettu antamaan enemmän painoarvoa. Tämä näkyy uudistetussa perusopetuksen opetussuunnitelmassa sekä syksyllä 2018 voimaan astuvassa taiteiden perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myös käynnistänyt Kärki-hankkeen. Sen keskeisimmäksi tavoitteeksi määritellään kulttuurin tuominen osaksi lasten arkea, lasten ja nuorten luovuuden vahvistaminen sekä taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden lisääminen. Hankkeen tavoitteena on edistää yhteistyötä lastenkulttuurin ja taiteen perusopetuksen toimijoiden sekä koulujen ja varhaiskasvatuksen toimijoiden välillä. (Opetus ja kulttuuriministeriö, 12.9.2017.)

Sirkus tutkimusaiheena on hyvin ajankohtainen siksi, että se sopii hyvin yhteen pinnalla olevan inklusiivisen ajattelun kanssa. Inklusio-ajattelutavan mukaisesti myös sirkusharrastuksessa lapset, jotka tarvitsevat tukea, ovat usein osana tavallista sirkusryhmää. Sosiaalinen sirkus tarjoaa myös omia ryhmiä heille. Yhdysvalloissa Worelyn ja Wilbersin (1995) mukaan pyritään siihen, että lapset ja nuoret, jotka tarvitsevat tukea, kasvatettaisiin ja koulutettaisiin samoissa kouluissa ja päiväkodeissa kuin tavalliset lapset. Ennen erityistä tukea tarvitseville lapsille oli omat yksikkönsä. (Worely & Wilbers, 1995, 1.) Suomessa ollaan samalla tavalla siirtymässä täydelliseen inklusioon myös päiväkotikäisten lasten kohdalla. Opetushallituksen mukaan Suomessa on edetty vaiheittain kohti kaikille yhteistä koulua. Tähän päämäärään on pyritty kolmen eri vaiheen kautta. Ensinnäkin, yleinen oppivelvollisuus on ulotettu koskemaan kaikkia lapsia. Toiseksi, erityisopetuksen tarvetta on pyritty vähentämään kouluintegraation avulla. Kolmanneksi ja uusimmaksi vaiheeksi on tullut

inkluusio. Sen avulla sulautetaan yhteen yleisopetus ja erityisopetus yhdeksi yhteiseksi kouluksi. Inklusio tarkoittaa sitä, että kaikki oppilaat käyvät samaa koulua yhdessä. Yhteinen opetus järjestetään siten, että se huomioi jokaisen oppilaan yksilölliset edellytykset. Jokaisen, niin oppilaan kuin henkilökunnan jäsenen, tulee kokea olevansa hyväksyty ja arvostettu koulu yhteisössä. Inklusio ei ole saavutettu tila, vaan sillä tarkoitetaan jatkuvaa oppimista ja osallistumisen esteiden purkamista niin koulussa kuin koko yhteiskunnassa. (Opetushallitus, 20.9.2017.)

Toivon, että tutkimusaiheeni tarjoaa niin minulle kuin lukijoillekin mielenkiintoista tietoa ja oivalluksia sirkuksesta. Toivon myös, että lukijalle muodostuu kuva siitä, millainen harrastus sirkus on. Olisi hienoa, jos onnistun tutkielmani avulla tuomaan sirkusta enemmän esiin sekä tarjoamaan lasten kanssa työskenteleville henkilöille uusia ideoita työhönsä. Jotkin sirkuskoulut tarjoavat esimerkiksi sirkusajokortteja lasten kanssa työskenteleville henkilöille, jotta he voisivat käyttää sirkusta osana omaa toimintaansa. Olisi myös erittäin hyvä asia, jos työni ansiosta joku ihminen innostuisi sirkuksesta samalla tavalla kuin itselleni on käynyt ja saisi siitä uuden harrastuksen.

2 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa kerron, millaista viitekehyksestä käsin olen toteuttanut tutkimukseni. Kuvaan ensimmäiseksi narratiivista lähestymistapaa, jonka päälle olen rakentanut koko tutkimuksen. Tämän jälkeen kerron teoriataustaa sirkuksesta sekä siitä, mikä saa ihmiset motivoitumaan sirkuksesta.

Ihmisillä voi olla monenlaisia mielikuvia liittyen sirkukseen harrastuksena (Mäki-Neuvonen, 2013, 8). Yhdelle lapselle sirkus on paikka purkaa energiaa, toinen haluaa tulla isona nuorallakävelijäksi ja kolmas haluaisi vain murista ja leikkiä sirkusleijonaa. Sirkus on perinteisesti kuvannut jotakin taianomaista Purovaaran (2005) mukaan. Sen on ajateltu tarkoittavan ihmisten ja eläinten uskomattomia suorituksia. Tekninen lajiosaaminen, liike, tila ja aika muodostavat sirkuksen kokonaisuuden. Sirkus on kehittynyt ja muuttunut ajan kuluessa, kuten kaikki muutkin taiteen muodot. Uusin ja oman aikamme nimitys tälle taiteenlajille on *nykysirkus*. Siitä käytetään myös nimeä *uusi sirkus*. Sirkuksella on Suomessa ollut pitkään marginaalinen tai alempi arvo verrattuna muihin taiteenlajeihin, kuten teatteriin, tanssiin tai musiikkiin. Nykysirkuksen myötä tilanne on muuttunut. Taustalla tähän on suurempi muutos suomalaisessa taide- ja kulttuurikäsitteissä. (Purovaara, 2005, 13–14.)

Tutkimuksessani keskityn tutkimaan nimenomaan sitä, millainen harrastus sirkus tänä päivänä on; mitä asioita siihen sisältyy, kenelle se soveltuu ja mitä asioita se kehittää yksilössä. Aluksi kuvaan, millainen harrastus sirkus on ja millaisia lajeja siihen kuuluu sekä sirkusta osana taidekasvatusta. Pohdin myös kehollisuutta ja kosketusta osana sirkusharrastusta. Lopuksi käsittelen sosiaalista sirkusta ja sitä, millaista toimintaa sen alalla järjestetään. Tässä yhteydessä käsittelen sirkusta tuen tarpeisten lasten ja nuorten harrastuksena. Sirkuksesta käytetään Opetushallituksen ylläpitämän Edu.fi nettisivujen mukaan myös termejä *sirkustelu*, *sirkustaide* ja *akrobatia* (Sirkustelu ja akrobatia, 27.10.2011). Käytän tässä työssä sirkuksen harrastajista termejä *oppilas*, *lapsi* ja *nuori* synonyymeinä, sillä taiteen perusopetuksessa puhutaan oppilaista ja harrastepuolella käytetään molempia nimityksiä.

Seuraavassa pyrin kuvaamaan sirkusta harrastuksena ja millaisia hyötyjä siitä voisi olla yksilölle. Tutkimuksessa kaikki haastateltavat ovat suomalaisia, mutta osa heistä on kuitenkin opiskellut ulkomailla sirkusta tai käynyt vierailmassa ulkomaisissa sirkuskouluissa. Sirkusammattilaisten kanssa keskustellessani olen huomannut, että sirkuksen kulttuuri voi vaihdella hyvinkin paljon maiden välillä. Tutkimus on tehty pääasiallisesti suomalaisen sirkuskulttuurin näkökulmasta, jonka vuoksi valitsin haastateltaviksi vain suomalaisia sirkusohjaajia. Tämän johdosta tämän tutkimuksen

tuloksia ei voida välttämättä yleistää globaalisti. Olen kuitenkin käyttänyt myös ulkomaisia lähteitä tätä tutkimusta tehdessäni, jotta tutkimuksessa olisi myös kansainvälistä näkökulmaa. Tämä oli välttämätöntä esimerkiksi siksi, koska ylipäättään tieteellistä tutkimusta on tehty sirkuksesta melko vähän. Sirkuksen ja sen opetuksen olennainen osa on innostuminen ja innostaminen Mäki-Neuvosen mukaan (2013).

Sirkusharrastuksen ajatellaan olevan matalan kynnyksen toimintaa, toteavat Rannikko ja Liikkanen (2013). Suomessa järjestetään kesäisin sirkuspiknikkejä, joihin halukkaat voivat mennä kokeilemaan erilaisia välineitä. Myös sirkuskoulut luovat mahdollisuuden päästä mukaan sirkustoimintaan. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 60 – 61.) Sirkuksen voisi Rannikon ja Liikkasen (2013) mukaan todeta olevan kasvava laji, joka kehittyy jatkuvasti ja löytää uusia muotoja. Internetillä on suuri vaikutus lajin leviämiseen. Harrastajat hakevat internetistä niin ohjeita kuin inspiraatiota. Suomen Nuorisosirkusliitto ry:hyn kuuluu noin kolmekymmentä paikallista sirkusryhmää. Liitto organisoii ja järjestää esimerkiksi sirkuskoulutuksia, tapaamisia sekä leirejä. Suomessa on suurimmissa kaupungeissa itsenäisiä sirkuskouluja. Osa näistä toimii urheiluseurojen alaisuudessa. Uusi sirkus nähdään luovana tempuiluna. 2000-luvulta lähtien sirkus nuorten harrastusmuotona on yleistynyt. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 59.)

2.1 Kerronnallisuus tutkimuksen lähtökohtana

Päädyin tekemään työni narratiivisen lähestymistavan avulla, sillä se tuntui sopivan parhaiten tutkimukseeni. Heikkisen, Huttusen ja Tynjälän (2005) mukaan tutkimusmenetelmien kahtiajako kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin menetelmiin ei ole riittävän kattava tapa jaotella tai määritellä tutkimusmetodeja. Heidän mukaansa esimerkiksi narratiivinen tutkimus ei kuulu kumpaankaan näistä. Narratiivisuudessa todellisuutena voidaan ajatella pidettävän niitä asioita, joita tuotetaan kielen ja kommunikaation avulla. Ihmiset rakentavat todellisuutta antamalla asioille nimiä ja merkityksiä merkitysneuvotteluiden, diskurssien ja uusiutuvien kertomusten avulla. Silloin, kun halutaan tutkia todellisuutta, tulisi keskittyä tutkimaan, millä tavalla ihmiset rakentavat todellisuuden vuorovaikutuksessa. (Heikkinen, Huttunen & Tynjälä, 2005, 342.)

Heikkisen (2002) mukaan narratiivisuus ei varsinaisesti ole metodi tai koulukunta. Narratiivisuuden voisi ajatella paremminkin olevan hajanainen muodostelma kertomuksiin liittyvää tutkimusta. Viitekehystenä se on melko väljä, mutta siihen liittyy olennaisesti ajatus kertomuksista todellisuuden tuottajina ja välittäjinä. Todellisuuden ja kertomuksen suhteen tarkastelussa huomio keskittyy seuraaviin seikkoihin. Tieteen voidaan ajatella tutkivan tarinoita, mutta samanaikaisesti

tiede myös tuottaa tarinoita. Narratiivisuudessa tutkimuksen materiaalina toimivat kertomukset, mutta toisaalta taas tutkimus voidaan ajatella olevan kertomuksen tuottamista maailmasta. Narratiivisuudessa tiedon ajatellaan rakentuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kielen avulla. Narratiivisuudella voidaan tarkoittaa tietämisen tapaa tai tiedon luonnetta, jolloin narratiivisuus olennaisesti liittyy konstruktivistiseen tiedonkäsitykseen. Narratiivisuudella voidaan myös kuvata tutkimusaineiston luonnetta. Näiden lisäksi sillä voidaan tarkoittaa aineiston analyysitapoja. Käsitteelle narratiivisuus ei näyttäisi olevan vakiintunutta käsitettä suomen kielessä, vaan siitä saatetaan käyttää myös muita nimityksiä, kuten tarinallisuutta. (Heikkinen, 2002, 184–87.) Heikkisen (2001) mukaan käsitteille kertomus ja tarina on kuitenkin vakiintunut merkitys. Kertomuksen ajatellaan olevan yläkäsite, kun taas tarina on sen alakäsite. Kuitenkin esimerkiksi Heikkilä käyttää termejä narratiivi, kertomus ja tarina synonyymeina. (Heikkinen, 2001, 116.) Sanan *narrative* ajatellaan Hyvärisen ja Löyttyniemen (2005) mukaan tarkoittavan kertomusta, kertomuksellista tai kerronnallista, kun taas termillä *story* viitataan tarinaan. Kertomuksista puhuttaessa ollaan yleensä kiinnostuneita esimerkiksi maailman kokemuksista ja muutoksista. (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, 191.) Tutkimuksessani olen kiinnostunut siitä, millaiseksi vanhemmat ja sirkusohjaajat kertovat lasten sirkusmaailman. Tutkimukseeni sain haastateltavaksi vain äitejä. Kerronnallisella haastattelulla tarkoitetaan sitä, että tutkija pyytää tutkittavalta kertomuksia, antaa tilaa kertomuksille, sekä esittää sellaisia kysymyksiä, joiden vastauksina oletetusti saadaan kertomuksia (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, 191).

Heikkinen (2002) kuvaa, että konstruktivistisessä ajattelussa yksilöt rakentavat eli konstruoivat tietonsa sekä identiteettinsä kertomusten avulla. Yksilöiden tiedon rakentumiseen vaikuttavat aikaisemmat tiedot ja kokemukset. Yksilön näkemys asiasta muuttuu, kun yksilö saa lisää kokemuksia ja keskustelee asiasta muiden ihmisten kanssa. Narratiivisuudessa kertomusten ajatellaan siis olevan tietämisen lähtökohta sekä myös lopputulos. (Heikkinen, 2002, 187–188.) Tutkimuksessa haastateltavilla on kokemusta sirkuksesta joko oman työn ja harrastuksen kautta, tai oman lapsen harrastuksen välityksellä. Kokemukset ovat tuottaneet heille tietoa sirkuksesta ja heidän näkemyksensä on myös muuttunut aiheesta. Mitä enemmän saadaan kokemuksia jostakin asiasta, sitä enemmän tietämys aiheesta syvenee. Tämän takia mielestäni oli hyvä haastatella alan asiantuntijoita sekä lasten vanhempia. Vanhemmat peilaavat lastensa kautta sitä, millainen harrastus sirkus on ja sirkusohjaajat omien henkilökohtaisten harrastus- ja opetuskokemustensa kautta.

Narratiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole Heikkisen (2001) mukaan tuottaa objektiivista tai yleistettävää tietoa. Narratiivisilla menetelmillä saatu tieto on luonteeltaan henkilökohtaista, paikallista ja subjektiivista. Tämä nähdään narratiivisten tutkimusten vahvuutena. Niissä ihmisten

äännet pääsevät esille. Yksilö antaa merkityksiä elämälleen tarinoiden välityksellä. Narratiivisessa tutkimuksessa tyypillistä on se, että tutkijalla on läheinen, henkilökohtainen kosketus tutkittaviin. (Heikkinen, 2001, 130.) Tämä näkyy omassa tutkimuksessani siten, että tunsin entuudestaan suuren osan tutkittavista. Osa tutkittavista oli ystäviäni, kollegoitani tai oppilaitteni vanhempia.

Narratiivisuudesta puhutaan Heikkisen (2002) mielestä myös silloin, kun tarkoitetaan aineiston laatua tai tutkimuksen materiaalia. Narratiivisuudella viitataan silloin siis kertomukseen tekstilajina. Esimerkiksi haastatteluiden ajatellaan olevan kerrontaan perustuvia narratiivisia aineistoja. Siinä haastateltavan annetaan kertoa kokemuksistaan ja ajatuksistaan omin sanoin. Narratiivisuudella voidaan yksinkertaisimmillaan tarkoittaa mitä tahansa kerrontaan perustuvaa aineistoa. Sille ei myöskään aina aseteta vaatimusta eheistä, juonellisista kertomuksista. (Heikkinen, 2002, 189–190.) Omassa tutkimuksessani on kyse melko yksinkertaisesta narratiivisen tutkimuksen lähestymistavasta. Haastatteluissani muodostavat kertomuksen yksilön kokemuksesta asiasta. Vanhemmat kertovat tarinaansa siitä, millaisena he näkevät ja kokevat sirkusharrastuksen olevan oman lapsensa kokemusten ja kertomusten perusteella sekä muun tiedon perusteella mitä heillä on sirkuksesta. Sirkusohjaajat kertovat tarinaansa siitä, millaiseksi he kokevat sirkuksen harrastuksena. He kertovat tarinoissaan kokemuksistaan omien sirkusryhmiensä kanssa. Tämän lisäksi he saattavat kertoa sirkuksesta sellaisena kuin he itse kokivat sen harrastuksena ollessaan lapsia tai nuoria. Haastattelukysymykset olivat muotoiltu siten, että tutkittavat kertoisivat tutkimuksen kannalta olennaisia asioita sirkuksesta, mutta kysymykset ja haastattelutilanne antoivat tilaa sille, että tutkittava sai kertoa myös sellaisista asioista, jotka he kokivat tärkeäksi ja joista he halusivat kertoa.

2.2 Sirkus osana taidekasvatusta

Koska sirkus on taiteen muoto, siihen liittyy olennaisesti taidekasvatus. Taiteen perusopetus on avainasemassa Suomessa tapahtuvan taidekasvatuksen kannalta. Taidekasvatusta tarjotaan koulun ulkopuolisena ajankohtana omassa oppilaitoksessa. Opetushallitus on parhaillaan kehittämässä taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelmaa. Siinä kuvataan yleisesti taiteen perusopetusta sekä sirkustaiteen opetusta. Taiteen perusopetuksen tavoitteena on tarjota yksilöille mahdollisuus taiteen opiskeluun pitkäjänteisesti, päämäärätietoisesti sekä omien kiinnostuksen kohteiden mukaisesti. Opetuksen avulla pyritään luomaan edellytyksiä taidesuhteen kehittymiseen sekä läpi elämän kestävään taiteen harrastamiseen. Opetus kehittää taiteenalalle ominaista osaamista ja mahdollistaa valmiuksia hakeutua opiskelemaan taiteenalan ammatilliseen ja korkea-

asteen koulutukseen. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017, 6.) Korkeakosken (1998) mukaan taiteen opetus peruskouluissa on melko vähäistä ja suurin osa siitä on musiikin opetusta. Muiden taiteenlajien opetuksen määrää pitäisi lisätä kouluissa. Kouluissa taiteen opiskelu on selvästi enemmän tyttöjen kuin poikien suosiossa. Poikien osuutta pitäisi pystyä lisäämään. Tyttöjen suurempaa osallistujamäärää ei voida perustella lahjakkuuseroilla. (Korkeakoski, 1998, 7.) Korkeakosken (1998) mukaan emotionaalinen valmennus on yksi koulun päätehtävistä. Sen pitäisi olla itsestänselvyys, mutta se on jäänyt vähemmälle huomiolle teknologian dominanssin ja siihen perustuvien tuotantotehtävien takia. Korkeakosken mukaan sivistyskoulun tehtäviin täytyy kuulua muutakin kuin tietoa, informaatiota ja osaamista. Sivistykseen liittyy myös kyky aistia ja kokea esteettisiä elämyksiä sekä taito ymmärtää taiteen avulla syvällisemmin itseämme ja omaa aikaamme. (Korkeakoski, 1998, 13.) Pääjoen (2012) mukaan kaikessa lasten toiminnassa on jollakin tavalla osana taiteellinen ja esteettinen elementti. Taidekasvatuksessa aistihavaintojen tekeminen on olennaisessa roolissa (Pääjoja, 2012, 109–111.) Taiteen perusopetuksen avulla tuetaan niiden lasten ja nuorten taideharrastusta, joille koulun pakolliset oppitunnit eivät riitä. Tällaisen ratkaisun avulla muodollinen ja epämuodollinen koulutus on liitetty yhteen tavoitteenaan tukea oppilaiden persoonallisuuden rakentumista taipumuksia ja lahjoja kannustavalla tavalla. (Korkeakoski, 1998, 13.)

Hakkola, Laitinen ja Ovaska-Airasmaa (1991) kertovat, että taidekasvatuksen ansiosta lapset voivat oppia paljon erilaisia asioita, vaikka se ei näkyisikään päällepäin lasten toiminnassa. Taidekasvatus tarjoaa myös lapsia ohjaavalle aikuiselle tilaisuuden muuttumiseen ja kasvuun. Taideopettajan tulisi luottaa omaan kykyynsä oppia lasten ajattelusta, toiminnasta ja ilmaisusta. Lapsilla ja yleisesti ottaen ihmisillä on paljon potentiaalia tai mahdollisuuksia kasvaa ja kehittyä. Niiden esille tuleminen vaatii kuitenkin, että sille tarjotaan mahdollisuus. Yksilön elämästä voi tulla rikkaampaa, jos hänen potentiaaliaan tuetaan ja rohkaistaan siten, että se tulisi näkyviin. Taidekasvatus on yksi keino, jonka avulla tällainen kasvaminen ja kehittyminen ovat mahdollisia. Taidekasvatuksessa aikuisten tehtävä on yhdistää välineitä ja toimintatapoja. Taidekasvatuksen tarjoamat harrastukset voivat säilyä läpi koko yksilön elämän ajan. Taidekasvattajan tehtävänä on toiminnan mahdollistaminen erityisesti silloin, kun puhutaan alle kouluikäisistä lapsista. Erään ajattelutavan mukaan lapset ovat syntyessään avoimia käyttämään kaikkia aistejaan ja he ovat kiinnostuneita maailmasta ja ihmisistä. Pienellä lapsella ei ajatella olevan mahdollisuuksia rajoittavia tekijöitä. Aikuisten tehtävänä on luoda kulttuuriympäristö, joka tukee lapsen kasvua. (Hakkola ym., 1991, 3–9.)

2.3 Sirkus liikunnallisena harrastuksena

Tutkimusten mukaan liikunnan harrastamisesta on hyötyä oppimiselle. Esimerkiksi Krause ja Sajaniemi (2012) toteavat, että aivotutkimuksen menetelmillä on saatu tietoa liikunnan ja kognitiivisen suoriutumisen välisestä yhteydestä. Liikkuminen edellyttää aivojen ja kehon välistä yhteistyötä, jonka tavoitteena on toteuttaa ympäristön vaatimuksia vastaavia liikemalleja. Aivot saavat jatkuvasti viestejä esimerkiksi kehon asennosta ja jänteveydestä. Liikunnan ja fyysisen toiminnan on todettu lisäävän hermoston kasvutekijän eli neurotrofiinin määrää, joka vaikuttaa aivojen muokkautumiseen. Aktiivisesti liikkuvien yksilöiden etuotsalohkojen hermostotiheyden on todettu olevan suurempi kuin passiivisen ihmisen. (Krause & Sajaniemi, 2012.) Hietanen, Erkinjuntti, Huovinen ja Paananen (2005) kertovat, että etuotsalohkon toiminta on erittäin tärkeää muun muassa toiminnanohjauksessa. Toiminnanohjauksella tarkoitetaan ihmisen kykyä oman toiminnan suunnitteluun, ohjaukseen ja arviointiin. (Hietanen ym., 2005.) Syväojan, Kantomaan, Laineen, Jaakkolan, Pyhältön, ja Tammelinin (2012) mukaan liikunnan ja kognitiivisten toimintojen yhteys muodostaa perustan aivojen kehittymiselle. Hippokampuksen sanotaan olevan muistin ja oppimisen keskus. Liikunnan on todettu lisäävän aivoissa olevien hiussuonien määrää ja synnyttävän näin uusia hermosoluja erityisesti hippokampukseen. Tämän edellä kuvatun toiminnan voidaan ajatella olevan ihmisen oppimispotentiaalia lisäävä mekanismi. Liikunnan tuomalla hyvällä kestävyyskunnolla on vaikutusta hippokampukseen sekä tyvitumakkeiden etuosien kokoon. Hippokampus on vahvasti yhteydessä oppimiseen ja muistiin, kun taas tyvitumakkeet vaikuttavat tiedolliseen suorittamiseen. (Syväoja ym., 2012.)

Syväoja ym. (2012) toteavat, että motorinen kehitys sekä motoristen taitojen oppiminen kehittyvät rinnakkain tiedollisten taitojen kanssa. Motoristen taitojen hallitsemisella on todettu olevan vaikutusta aivojen kehitykseen. Monipuolisen liikunnan on todettu tukevan neuromotorista kehitystä. Liikkumistapojen kehittyessä yksilölle mahdollistuu uusien haasteiden kohtaaminen elinympäristössään. Näiden haasteiden ratkaiseminen vaatii tiedollista kapasiteettia, kuten ajattelua ja ongelmanratkaisukykyä. Liikunnan avulla yksilö pystyy siis haastamaan itseään ja omaa osaamistaan. Motoristen taitojen kehityksen avulla yksilölle mahdollistuu myös uusien kokemusten saaminen. Teoksen mukaan liikunnan terveystaikutusten esiintuominen vaatii, että yksilö liikkuu päivässä noin tunnin. (Syväoja ym., 2012.) Koska sirkus harrastuksena on monipuolinen liikuntaharrastus, sen voisi ajatella kehittävän myös aivoja. Sirkuksessa on niin hienomotoriikkaa kuin karkeamotoriikkaa vaativia liikkeitä. Tästä voisi päätellä, että esimerkiksi akrobaattiset liikkeet ja jongleerauksessa vaadittavat liikkeet kehittävät motoriikkaa ja näin ollen myös aivoja erillään tavalla. Sirkuksessa vuorovaikutustaidot sekä innostava ja palkitseva toimintakulttuuri nähdään yhtä

tärkeinä asioina kuin liikunnalliset taidot. Oppilaalle on Mäki-Neuvosen (2013) mukaan paljon hyötyä sirkuksen harrastamisesta, sillä se kehittää muun muassa tasapainoa, koordinaatiota, ryhmätyöskentelytaitoja ja luottamusta. Näiden lisäksi sirkus tarjoaa mahdollisuuden kehittää myös esiintymistä, rytmitajua sekä kehonhallintaa. (Mäki-Neuvonen, 2013, 8.)

2.4 Sirkuslajit ja sirkusvälineet

Rannikon ja Liikasen (2013) tutkimuksessa sirkus oli luokiteltu kuuluvaksi vaihtoehtoliikuntaan. Tämä oli mielestäni aika osuva kuvaus, sillä sirkuksen harrastajia on vielä suhteellisen vähän Suomessa, vaikka sirkusharrastuksen suosio onkin kasvanut viime vuosina. Nuorten liikuntamuotoja tarkastelevassa tutkimuksessa tutkitaan, mitä vaihtoehtoliikunnoilla tarkoitetaan. Rannikko ja Liikkanen kuvaavat vaihtoehtolajeja luonteeltaan alati muuttuviksi ja yllätyksellisiksi. Vaihtoehtolajeissa ajatellaan, että kaikki niiden parissa toimivat henkilöt ovat potentiaalisia lajin kehittäjiä. Lajeissa on siksi laajasti erilaisia tekemisen variaatioita. Vaihtoehtoliikunnasta puhuttaessa käsite *laji* voi joskus kutistaa toiminnan määrittelyä liikaa. Vaihtoehtoliikunnasta voitaisiin käyttää myös käsitteitä *elämäntapa* tai *vastakulttuuri*. Kansainvälisyys on myös vahvasti osana lajia. Internetistä haetaan paljon virikkeitä lajiin ja lajin toimintaverkostot ovat hyvin kansainvälisiä. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 4–6.)

Kaikkia sirkuslajeja on mahdotonta listata, sillä niitä keksitään koko ajan lisää. Jongleerausta voi tehdä lukemattomalla määrällä eri välineitä eli siitä on olemassa alalajeja, kuten hattujongleeraus. Jongleeraukseksi voidaan laskea perinteisten välineiden lisäksi myös esimerkiksi staffi, eli keppi, jota pyöritellään kehon ympärillä tai asioiden tasapainottelua kehon eri osien päällä. Ei ole olemassa tarkkaa listaa tai sääntöä siitä, mitkä asiat lasketaan jongleeraukseksi. (Polster, 2003, 1.) Termillä jongleeraus ei ole vakiintunutta suomenkielistä kirjoitusmuotoa, se voidaan kirjoittaa myös muotoon jongleeraus tai jonglööraus ja jongleeraavasta ihmisestä voidaan käyttää termejä jonglööri tai jongleeri. Matematiikan ja jongleerauksen välillä on olemassa yhteys. Jongleerausta harrastavan matematiikan tohtorin Ohion yliopistosta Jonathan Sandlerin mukaan tämä yhteys liittyy siihen, miten yritetään ymmärtää jongleerauksen kuvioiden järjestykset. Se liittyy siihen, kun yksilö ymmärtää, miten asiat liittyvät toisiinsa. Jongleerauksesta voidaan myös muodostaa matemaattisia yhtälöitä. Shanomon on muodostanut jongleerauksesta seuraavanlaisen yhtälön: $(F+D)H = (V+D)N$. Tässä yhtälössä F symboloi, kauanko pallo pysyy ilmassa, D kauanko palloa pidetään kädessä, H käsien lukumäärää, V kauanko käsi on tyhjä ja N pallojen määrä. Jongleerauksen voi viedä melko pitkällekin matematiikkaan, mutta se vaatii jo hyvin pitkälle vietyä lajin ymmärrystä. Tästä

huolimatta jongleerauksen harjoittelun ajatellaan parantavan hahmotuskykyä, avaruudellista hahmottamista ja mahdollisesti myös ongelmanratkaisua ja päättelytaitoja. (Polster, 2003, 4.) Sirkusohjaajana ja matemaattisten aineiden opettajana toimiva kollegani on myös käyttänyt jongleerausta apuna matemaattisten aineiden opetuksessa.

Nyky sirkuksen ajatusmaailmassa on idea siitä, että millä tahansa esineellä voi tehdä sirkusta. Sirkuksen rikkaus harrastuksena on siinä, että siihen sisältyy monia lajeja. Tämä voi olla haastavaa sirkusohjaajan näkökulmasta, sillä useiden lajien hallitseminen on vaativaa. Sirkusmaailmassa yleinen ajatus onkin se, että opettajan ei tarvitse osata täydellisesti kaikkia lajeja. Riittää, kun opettaja osaa kaikista lajeista perusteet ja osaa neuvoa oppilaille uusia temppuja, vaikka ei itse kykenisikään kaikkia niistä tekemään. Opettajan vahvuus on tietysti se, jos hän kykenee näyttämään mahdollisimman paljon erilaisia temppuja eri välineillä ja eri lajeissa. Lajien runsaus voi olla yksi syy siihen, minkä takia sirkusryhmissä usein opettaa kaksi opettajaa. Työparit usein valitaan siten, että heillä on eri vahvuusalueet. Esimerkiksi itseni kohdalla ihanteellisin työpari olisi sellainen henkilö, jonka päälajeja ovat jongleeraus, vauhtiakrobatia ja että hän toimisi pari-akrobatiassa beissinä eli pohjana eli alamiehenä. Näillä termeillä viitataan ihmiseen, joka nostelee tai kannattelee yläihmistä eli flyeriä eli lentäjää. Minulle vastaavasti taas huono työpari olisi toinen notkea ilma-akrobaatti, jolla on kokemusta pariakrobatiassa lähinnä lentämisestä.

Yksilö pystyy periaatteessa itse tekemään esimerkiksi diabolon, kukkakepit, jongleerauspallo ja poit. Poit voi esimerkiksi tehdä pitkistä polvisukista, joiden sisään laitetaan jongleerauspallo. Välineiden tekeminen itse on melko yleistä sirkuspiireissä. Sirkukseen liittyy myös ajatus siitä, että temput ja esitykset tuotetaan itse tehdyillä välineillä, jolloin ne ovat sellaisia, kuin tekijä itse haluaa. Välineiden ostaminen kaupasta ei myöskään ole usein kovin kallista. Esimeriksi jongleerauspallo ovat melko halpoja. Jotkut välineet on kuitenkin turvallisempaa hankkia kaupasta kuin tehdä itse. Sirkustemppuilua voi tehdä myös muilla välineillä kuin sirkukseen tarkoitetuilla välineillä. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 60 – 61.)

2.5 Kehollisuus osana sirkusharrastusta

Sirkus on hyvin ruumiillinen harrastus ja toisen ihmisen koskettaminen kuuluu vahvasti osaksi sirkusharjoittelua. Sirkuksessa ruumiillisuudesta käytetään myös termiä kehollisuus. Tämän takia tässä työssä käytän termejä ruumiillisuus ja kehollisuus synonyymeinä. Tässä kappaleessa pohdin hieman mitä ruumiillisuus tai kehollisuus on ja millainen merkitys koskettamisella on ihmisille sirkusharrastuksen näkökulmasta.

Perttulan (2008) mukaan suuri osa yksilön kokemuksista on kokemuksia omasta kehosta. Vaikka kokemukset eivät koske pelkkää kehoa, on se silti läsnä kyseisessä tilanteessa. (Perttula, 2008, 121.) Liimakka (2011) on tutkinut ruumiillisuuden kokemusta. Hän kertoo, että kehollisuuden tutkimuksissa on esitetty, että ruumis on osa minuutta. Ruumiin oppimat asiat ovat jotain, mitä yksilö omistaa. (Liimakka, 2011, 146–147.) Ajattelutapa eroaa vahvasti länsimaissa vallinneesta Descartesin filosofiasta. Tässä ajatusmallissa mieli ja ruumis ovat erillään toisistaan ja mieli nähdään ruumista korkea-arvoisempana. (Laine, 1995, 40–41.) Näiden ajattelutapojen ero on Liimakan (2011) mukaan se, että ruumis on aina samanaikaisesti sekä subjekti että objekti. Objektina ruumis näyttäytyy toisille ihmisille, jotka havaitsevat yksilön. Ruumis ankkuroi yksilön maailmaan ja välittää sen suhdetta. Hänen mukaansa tietoisuutta ei voi ajatella vain mielen kautta, vaan myös ruumis pitää huomioida. Se on siis myös ruumiin osaamisen sekä kykenemisen tietoisuutta. (Liimakka, 2011, 149.) Tästä hyvä esimerkki on se, miten uusi liike opitaan. Oppiminen tapahtuu vasta sitten, kun keho on ymmärtänyt uuden liikkeen. Oivallus perustuu omaan pohdintaani muiden sirkusohjaajien kanssa. Yksilön maailmansuhde rakentuu pitkälti sen perusteella, mitä yksilö voi tai ei voi tehdä ruumiillaan. Liimakka kertoo myös ajattelutavasta, jossa ihmisen kokemus omasta ruumiistaan on usein kokemus poissaolosta. Hänen mukaansa yksilöt eivät huomioi omaa ruumistaan niin kauan kuin ruumis on täydessä toimintakyvyssä. Silloin, kun ruumis ei toimi halutulla tavalla, kuten koettaessa kipua, huomio suuntautuu ruumiiseen. Liimakan pääajatus tutkimuksessa on se, miten ruumis ei ole vain muutoksen kohde tai väline, vaan muutoksen tekijä itse. Ruumis nähdään kokemusten säilömisen lisäksi myös kokemusten muokkaajana ja tuottajana. Liimakan tutkimuksessa positiiviset muutokset tapahtuvat ruumiillisten kokemusten avulla. (Liimakka, 2011, 168.)

Sirkuksessa ruumiillisuus tai kehollisuus on erittäin tärkeässä asemassa. Itse kuvailisin kehoa työkaluksi, joka toteuttaa yksilön haluamat liikkeet. Uusia temppuja opeteltaessa usein käy niin, että keho ei suostu tottelemaan toi toimimaan halutulla tavalla. Toisaalta itselläni on ollut myös sellainen kokemus, että ei voi uskoa oman kehon toteuttaneen jonkun uuden, todella vaikean, tempun. Silloin on ollut sellainen tunne, että voinko minä, minun kehoni, olla todella tehnyt tuon asian. Toisaalta taas esimerkiksi nilkkojen ojentamisesta voi tulla automaattista, jolloin yksilön ei tarvitse liikettä tehdessään ollenkaan ajatella nilkkojen ojennusta. Liikkeiden automatisoituminen vaatii suuren määrän toistoja. Oman kokemukseni ja sirkusartistien kanssa käymieni keskustelujen perusteella uskallan väittää sirkuksesta saatujen kokemusten muokkaavan myös minuutta ja identiteettiä. Alan harrastaja voi esimerkiksi kertoa harrastavansa sirkusta tai kertoa olevansa sirkusartisti. Kokemukset myös omista tai oman kehon kyvyistä kuvaavat suhdetta omaan

ruumiiseen. Yksilö voi ajatella olevansa todella vahva. Myös se, miten muut näkevät oman kehon, voi vaikuttaa omaan minuuteen. Joku voi kuvata ihmisen olevan esimerkiksi todella notkea notkeusakrobaatti tai vaikkapa käärmenäinen.

Ruumiillisuuteen liittyy vahvasti myös kipu ja sen kokeminen. Kipu on osana useassa sirkuslajissa, kuten ilma-akrobatiassa. Trapetsi tai köysi puristaa kehoa ja saattaa aiheuttaa hiertymiä, mustelmia tai palovammoja. Se on luonnollinen osa ilma-akrobatiaa, aluksi kun ei ole totuttu sen aiheuttamaan kipuun ja toisaalta taas silloin, kun edetään uusiin vaativiin liikkeisiin ja harjoitellaan paljon. Lisäksi sirkuksessa, kuten muissakin urheilullisissa harrastuksissa, saattaa tapahtua loukkaantumisia. Itse saatan harjoitellessani treenata paljonkin jotain kivuliasta temppua kivusta huolimatta, koska motivaationi tempun oppimiseen on suuri. Tärkeää on mielestäni oppia tunnistamaan, mikä on niin sanotusti hyvää kipua ja mikä taas huonoa kipua. Sirkus opettaa myös tällä tavalla tuntemaan omaa kehoa ja omia rajoja. Kipuun ja uusiin kehon tuntemuksiin myös tottuu toistojen myötä, kun keho vahvistuu. Iho voi paksuuntua ja lihakset vahvistua, jolloin ennen kipua aiheuttanut liike tai asia ei enää satukaan. Yksilöiden välillä on myös suuria eroja kuinka voimakkaana he tuntevat kivun. Jotkut yksilöt kokevat kivun erittäin haitalliseksi, toisia se ei juurikaan häiritse.

Kinnusen (2016) mukaan kivun ohella ihmisillä on usein erilaisia kireyksiä, kankeuksia, heikkouksia ja fyysisen toimintakyvyn vajavuutta. Nämä tekijät voivat heikentää yksilön toimintakykyä. Kipu on subjektiivinen kokemus eikä sitä voida mitata yksiselitteisesti millään laitteella. Kipu toimii varoittavana tekijänä ja se voi estää kudosvaurioilta, kun esimerkiksi nykäisemme käden pois kuumalta hellalta. Kokemus kivusta vaihtelee elämäntilanteen mukaan ja siinä on yksilöllisiä eroja. Kivun kokemukseen vaikuttavia tekijöitä ovat sosiaalinen verkosto, elämäntilanne sekä tulevaisuuteen liittyvät odotukset. Pääosin kipu on fyysistä ja kehossamme tuntuvaa, mutta kipu voi myös olla psyykkistä. Silloin se tuntuu ahdistavalta, raastavalta tai musertavalta ja sitä voi olla vaikeaa sijoittaa mihinkään lokeroon. Silti tällaisia asioita kokeva henkilö voi kuvata tuntemuksiaan kivuksi. Kivun kokemukseen vaikuttaa myös se kuinka pitkäaikaista se on tai vuorokauden aika. Jos ihminen on valmiiksi uupunut, kipu voi tuntua voimakkaammalta. Ihmiset voivat myös kekseliäisyydellään helpottaa kipua. (Kinnunen, 2016, 98–100.) Esimerkiksi sirkuksessa kipua voidaan helpottaa pehmusteilla. Ranteenlämmittimet, rannetuet, pitkähihaiset paidat tai matot ja spottaaminen toimivat hyvin kivun helpottamisen ja estämisen työkaluina. Kipua koettaessa tärkeää on, että yksilö kokee voivansa hallita tilannetta. Yksilö voi esimerkiksi rauhoittaa itseään, hengittää syvään tai hidastaa vauhtia. Lohdutus ja

turvallisuuden kokemus sekä empaattinen kuuntelu ovat tärkeitä asioita kipua koettaessa. (Kinnunen, 2016, 98–100.)

Ruumiillisuus liittyy sirkukseen myös siten, että eri päälajit myös muokkaavat kehoa ja se voi ilmetä ulkoisesti fyysisessä ulkonäössä. Ilma-akrobaateilla on esimerkiksi tunnetusti vahvat selkälihaksen ja leveät hartiat sekä kovettuneet kämmenet. Pariakrobatiassa pohjalla eli beissillä on usein taas usein hyvin vahvat jalat. Erään sirkusartistin kanssa keskustellessani aiheesta tuli myös ilmi, että esimerkiksi hairhangin eli ilma-akrobatialaji, jossa taiteilija roikkuu kiinnityksessä omista hiuksistaan kiinni, vaikuttaa kasvoin. Itseen työkseen hiuksista roikuttavien taiteilijoiden kasvot venyvät siten, että heidän naamansa alkaa roikkua, kun iho löystyy kasvoista. Myös päänsä päällä asioita tasapainottelevilla jongleereilla saattaa muodostua tasainen osio päälakeen. Sirkus, kuten monet muutkin urheilulajit vaikuttavat ihmisten fyysiseen ulkonäköön ja ruumiiseen. Oma kokemus omasta ruumiista voi myös muuttua sirkusharrastuksen takia.

2.6 Kosketus sirkusharrastuksessa

Koskettaminen oli yksi teema, joka nousi vahvasti esille tätä tutkimusta tehdessäni. Keskustelin aiheesta myös sirkusohjaajakollegani kanssa sekä muiden tuttujeni kanssa, joiden työssä koskettaminen on olennaisessa osassa työtehtäviä. Kosketuksesta on myös tehty kaksi lopputyötä. Niitä ovat Koposen 2009 julkaistu pro gradu -tutkielma Kosketuksen merkitys, sekä 2017 julkaistu Lembergin opinnäytetyö kosketuksesta tanssinopettajan työkaluna. Koponen tutkii kirjallisuuden avulla kosketuksen merkitystä ihmisille ja Lemberg puolestaan käsittelee työssään sitä millä tavalla tanssinopettajat käyttävät kosketusta osana opetustaan. (Lemberg, 2017, 1; Koponen, 2009, 3.) Sirkuksessa koskettaminen on luontainen osa toimintaa. Ohjaajat koskettavat lapsia neuvoessaan heitä ja lapset koskettavat toisia lapsia esimerkiksi akrobatiassa tai peleissä ja leikeissä. Samalla tavalla sirkusohjaajat koskettavat toisiaan esimerkiksi pariakrobatiatemppuja näytettäessä temppuja. Koskettaminen on hyvin luontaista ja lähes välttämätöntä sirkusharrastuksessa. Työskennellessäni lastentarhanopettajana ja sirkuksen kulttuurikummina eräässä päiväkodissa huomasin mielenkiintoisen ilmiön. Eräs lapsi oli syrjitty muiden lapsiryhmän lapsien keskuudessa, koska hänen koskettamisensa muita lapsia kohtaan tapahtui suurimmaksi osaksi aggressiivisesti. Sirkusta tehdessämme syrjitty lapsi pääsi koskettamaan leikeissä ja pariakrobatiassa muita lapsia positiivisella tavalla ja muut lapset hyväksyivät hänet paremmin ryhmään ja antoivat syrjityn koskettaa heitä. Uskon tämän parantaneen syrjityn lapsen sosiaalisia suhteita vertaisiinsa. Syrjitty lapsi oli isokokoinen, joten hän oli tärkeä osa ryhmäakrobatiaa olemalla beissinä eli alamiehenä

ryhmäakrobatiassa. Tällöin toiset lapset saattoivat käydä seisomassa tai kontta-asennossa hänen päällään. Myös hippaleikeissä koskettaminen tapahtui luontevasti oikealla tavalla.

Koskettaminen on tärkeä osa jokaisen ihmisen elämää. Kinnunen on kirjoittanut (2016) mielenkiintoisen kirjan *Mielekäs keho – kehon tarinoita*, työstään psykofyysisenä fysioterapeuttina. Kirjassa nousi vahvasti esiin kosketus ja sen merkitys ja tärkeys kaikille ihmisille. (Kinnunen, 2016, 98–100.) Kinnusen (2016) mukaan ihminen tarvitsee kosketusta läpi elämänsä. Pienet vauvat ovat toisten ihmisten kosketuksen armoilla ja tarvitsevat sitä voidakseen hyvin. Kosketus viestittää turvaa ja luo luottamuksen tunnetta. Kinnunen kertoi pohtineensa, itkeekö lapsi kaatuessaan kipeää polveaan vai onko itkun perimmäisen syynä se, että lapsi tarvitsee huomiota ja kosketusta. (Kinnunen, 2016, 24–25.) Pienet lapsetkin koskettavat toisiaan paljon halaamalla ja painimalla. Myös aikuiset ihmiset tarvitsevat kosketusta. Aikuiset tulevat kosketetuksi läheisten ihmisuhteiden lisäksi esimerkiksi kampaajalla, hierojalla tai lääkäriellä käydessään. Keskustelin aiheesta tutun kampaajan ja hierojan kanssa. Kampaajatuttuni kertoi, että noin 80 % hänen asiakkaistaan sukupuoleen tai ikään katsomatta haluaa häntä hiustenhoidon jälkeen. Asiakkaat lähtevät iloisina pois hoidosta. Kampaajan ammatissa kosketetaan päätä esimerkiksi pesemällä hiuksia, harjatessa hiuksia tai hieromalla päänahkaa hiustenpesun yhteydessä. Hieronnassa kosketuksen avulla vapautetaan lihasjännitteitä ja se saa aikaan hyvänolon tunnetta. Nämä asiat kertovat siitä, että ihmiset pitävät kosketuksesta ja sillä on positiivisia vaikutuksia.

Kosketuksen tulee Kinnusen (2016) mukaan aina olla kunnioittavaa ja arvostavaa. Kosketusta on olemassa erilaista. Kinnunen kertoo terapiatyössä käytettävästä hoitavasta ja rohkaisevasta kosketuksesta. Hänen mukaansa useilla ihmisillä on kosketuksen vajetta eli heitä ei kosketeta tarpeeksi. Kosketuksen tapa tai luonne vaikuttaa siihen, mitä aivojen osat aktivoituvat. Leikkimielinen koskettaminen stimuloi toimintaan käytettäviä nopeita tuntosäikeitä. Tämän takia peuhaaminen lasten kanssa naurattaa, jolloin aistitaan onnistumisen riemua ja iloa. Silittäminen puolestaan rauhoittaa lapsia. Tärkeää on myös tukea yksilöiden omavoimaisuutta olemalla pelkästään läsnä ja olla tietoisesti koskettamatta. Aina pitää olla tietoinen siitä, mihin kosketuksella tai koskematta jättämisellä pyritään. Kosketus vapauttaa endorfiineja, joilla on kipua lievittävä vaikutus. Hyväksi koettu kosketus on yhteydessä parasympaattiseen hermostoon, josta johtuu rauhoittava vaikutus. Kosketuksen ja oksitosiinijärjestelmän yhteyden ansiosta kosketus saa aikaan mielihyvän tunnetta ja se vähentää ahdistusta. (Kinnunen, 2016, 24–26.)

Enäkosken ja Routsalon (1988) tutkimuksen mukaan on olemassa joitakin ammatteja, joissa koskettaminen on sallittua. Yksi niistä on opettajan työ. (Enäkoski & Routasalo, 1988, 96.) Neill

(1991) on tutkinut opettajan ja oppilaiden välistä kosketusta. Neilin tutkimuksen mukaan Englannissa opettajat koskettivat oppilaita hyvin vähän tai eivät ollenkaan. Tutkimuksesta selvisi, että oppilaat pitivät koskettavia opettajia hauskoina ja ystävällisinä. Rankaisevaa kosketusta lapset eivät pitäneet hyvänä. (Neill, 1991, 149–150.) Aromaa ja Kinnunen (2013) ovat tutkineet kosketusta opettajuudessa. Heidän mukaansa kosketus on moraalista ja eettistä opettajan työssä. Heidän mukaansa Suomalaisessa kulttuurissa lastentarhanopettajat pitävät paljon lapsia sylissä, alakouluikäiset lapset voivat ottaa opettaa kädestä kiinni, mutta yläkouluikäiset välttävät kosketusta opettajiin. Opettajien pitää tarkkaan pohtia millä tavalla he voivat koskettaa oppilaita vai voivatko ollenkaan koskettaa heitä. Yliopistossa koskettamiskulttuuria ei ole. Useimmiten fyysinen etäisyys oppilaan ja opettajan välillä on itsestäänselvyys. Yleisesti ottaen opettajan koskettamisesta ei puhuta. Mediassa uutisoitu opettajan kosketus oppilaita kohtaan on usein negatiivista. Kosketuksen merkityksestä opettajan työssä on erittäin haastavaa puhua ilman kiistelyä opettajan epäammattimaisesta käyttäytymisestä. Harvoin keskustellaan opettajan rohkaisevasta tai suojaavasta kosketuksesta. Lapsen tai nuoren oikeudesta kosketukseen on ollut vähällä huomiolla. Keränen on tutkinut kosketusta varhaiskasvatusympäristössä pro gradu – tutkielmassaan ”Kun sanat ei piisaa”- kosketus kasvattajien käytänteissä ja kertomuksissa päiväkodin arjessa. (Keränen, 2016.) Myös Aromaa ja Kinnunen (2013) mukaan on olemassa ammatteja, jossa kosketus on välttämätön osa työtä. Heidän mukaansa kosketusaisti kehittyy ihmisellä ensimmäisenä ja sammuu viimeisenä. (Aromaa & Kinnunen, 2013). Tämä kertoo erittäin paljon kosketuksen merkityksestä. Nisäkkäille ja erityisesti kädellisille kosketus on olennaisen tärkeä tapa saada tietoa maailmasta. Sen avulla rakennetaan suhteita lajikumppaneihin. Ilman kosketusta olleet ihmisten ja nisäkkäiden pennut kehittyvät vajaasti ja voivat jopa kuolla. Hyvä kosketus saa aikaan oksitosiinieritystä, jolla on yhteyttä turvallisuuden ja hyvinolon tunteisiin. Kosketus on erittäin tärkeää niin lapsen kehittymisen kuin aikuisen onnellisuudenkin kannalta. Kosketus on samanaikaisesti niin henkilökohtainen, kuin sosiaalinen jaettu kokemus. Opettajan kosketuksella voi olla suuri merkitys joidenkin oppilaiden kannalta. Opettaja voi olla ainoa aikuinen, joka syliin sulkemalla osoittaa oppilaalle konkreettisesti tämän arvoa. Surullista on, että nykyisin opettajia, varsinkin miespuoleisia, opastetaan koskettamaan oppilaita mahdollisimman vähän, koska se mielletään helposti likaiseksi ja sairaaksi. Opettajan kosketus on kuitenkin luonnollinen työkalu, jolla on niin pedagoginen kuin emotionaalinenkin merkitys. Poikkeuksen tekevät taito- ja taideaineet, joissa kosketus on luonteva osa opetusta. Erityisryhmien kanssa työskenteleville taito kommunikoida ruumiillisesti on erittäin tärkeää. Oppilaalla voi olla vaikeuksia esimerkiksi ilmaista itsensä ilmaisemisessa tai opettajan puheen ymmärtämisessä. Tällöin kosketus voi toimia merkityksen

välittäjänä. Hyvällä opettajalla on kyky aistia ruumiillisesti asioita, joita ei sanota ääneen, tai joille ei ole sanoja. (Aromaa & Kinnunen, 2013.)

Kosketus on voimakkain sanattoman viestinnän muoto (Lee & Guerrero, 2001, 197). Morrisin (1988) mukaan ihmisellä on läpi elämän kestävä luontainen hellyyden tarve. Hänen mukaansa yksilö pyrkii tyydyttämään tätä tarvetta kulttuurin sääntöjen sallimissa rajoissa. (Morris, 1988, 28.) Fieldin (2001) tutkimuksen mukaan lapsille ja keskosille on olemassa kosketukseen perustuvaa kengurupussihoitoa ja vauvahierontaa, joiden on todettu vahvistavan lapsen kasvua ja kehitystä. Myös vanhempien lasten hieronnalla on positiivisia vaikutuksia. (Field, 2001, johdanto VI–X.) Field (2011) kertoo, että hierontaterapiasta on olemassa melko vähän tutkimusta. Ammattilaisten mukaan hieronta parantaa vanhempien ja lapsen välistä suhdetta, lievittää kipuja, vähentää univaikeuksia ja oman lapsen hierominen voi myös parantaa vanhemman mielialaa. (Field, 2001, 118–119.) Hierontaa voi myös jonkin verran olla sirkusharrastuksen yhteydessä. Esimerkiksi jongleerauspalloilla voidaan hieroa lasta tai jongleerauspalloista voidaan tehdä niin sanotusti peitto lapsen päälle. Myös akrojooga, joka on hyvin samankaltaista kuin pariakrobatia, sisältää joogan terapeuttisen osion, jossa hierotaan paria. Nämä ovat hyviä rentoutumis- ja kehonhuoltoharjoituksia. Fieldin (2001) mukaan kosketuksen terapeuttista merkitystä ei voida kiistää ja hän onkin huolissaan siitä, miten vähäistä koskettaminen on amerikkalaisessa yhteiskunnassa. (Field, 2001, johdanto VI–X.) Kosketuksen merkityksestä on myös Mäkelän (2005) mukaan saatu vahvistusta eläinkokeiden avulla. Esimerkiksi rotilla tehdyissä kokeissa on selvinnyt, että paljon kosketusta saaneet rotanpoikaset kehittyvät sosiaalisemmiksi ja älykkäämmiksi kuin vähän kosketusta saaneet poikaset. (Mäkelä, 2005, 1543.) Rotanpoikasilla tehdyssä tutkimuksissa kävi myös ilmi, että paljon kosketusta saaneet rotanpoikaset pärjäsivät paremmin kognitiivisia toimintoja vaativissa tehtävistä (Field, 2001, 33–34).

Suomessa eräänä terapiamuotona on käytössä Theraplay-leikkiterapiaa. Tässä terapiamuodossa kosketus on tärkeässä asemassa. Mäkelä (2005) kuvaa, että theraplayn avulla pyritään parantamaan vanhempi-lapsisuhdetta erilaisten vuorovaikutuksellisten leikkien avulla. Theraplayssa kosketuksen välineenä käytetään tavallisia arkisia asioita, kuten pumpulia ja vartalovoidetta. Suomalaisessa tutkimuksessa raportoitiin, että Theraplay terapia korjaa lapsen emotionaalista ja fyysistä säätelykykyä vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Tutkittavilla lapsilla oli käyttäytymis- tai tunne-elämän häiriöitä ja he hyötyivät terapiasta heti ja vielä enemmän puolen vuoden seurannan jälkeen. (Mäkelä, 2005, 1547–1548.) Sirkuksessa kosketus voi olla terapeuttista, mutta se ei kuitenkaan ole terapiaa. Tavallisilla sirkustunneilla ei ole samanlaista intentiota kuin terapiassa, mutta yksilö voi kokea niiden olevan terapeuttisia ja niistä saattaa olla jollekin yksilölle

samankaltaisia hyötyjä kuin terapiasta. Esimerkiksi perhesirkusryhmissä lapsi ja vanhempi harrastavat sirkusta yhdessä, jolloin he ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään. Eräs erityisopettaja oli kerran seuraamassa päiväkodissa vetämääni sirkustuntia ja totesi tunnin olevan samankaltaista kuin toimintaterapian.

2.7 Sirkustaide osana taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaa

Sirkusta voi harrastaa taidekouluissa tai erillisissä sirkuskouluissa. Olen työskennellyt näissä molemmissa ja oman kokemukseni mukaan lasten harrastaminen on käytännön tasolla näissä melko samanlaista. Sirkukseen ja sen harrastamiseen viitataan opetushallituksen kehitteillä olevassa taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa termillä *sirkustaide*. Oman käsitykseni mukaan harrastamiseen vaikuttaa sirkusta tarjoavan tahon varallisuus, sillä tiloilla ja välineistöllä on suuri merkitys siihen, mitä sirkuksessa voidaan tehdä. Välineiden moninaisuus tarjoaa runsaasti vaihtoehtoja sirkuksen harrastamiselle. Tästä huolimatta sirkusta voi kuitenkin jollakin tavalla harrastaa lähes missä vain vähilläkin resursseilla. Myös sosiaalisella ympäristöllä ja opettajilla on vaikutusta opetukseen ja sen laatuun.

Kehitteillä olevan ja syksyllä 2018 voimaan astuvan taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (2017) käsitellään eri taidemuotojen ohella myös sirkustaidetta. Sirkustaiteen opettamisen tavoitteena on tukea oppilaan omaehtoista sirkustaiteen harrastamista. Sirkustaiteen harrastaminen tai opiskelu on luonteeltaan tutkivaa. Siinä oppiminen tapahtuu harjoittelun, kokemuksen ja monipuolisen tekemisen avulla. Motoristen perustaitojen harjoittelu luo pohjan sirkuksen harjoittelulle. Sirkustaiteen opiskelun voisi sanoa olevan kasvamista sirkustaiteeseen tai kasvattamista sen avulla. Sirkustaiteeseen kasvamisella viitataan sirkuksen harrastamiseen vaadittavien taitojen ja tietojen sekä kehonhuollon kehittämistä. Opetuksessa oppilas tutustuu sirkustaiteen sanastoon ja olennaisiin ilmaisumuotoihin. Tekemisen iloa korostetaan vahvasti turvallisessa ja motivoivassa oppimisympäristössä. Puhuttaessa sirkustaiteen avulla kasvattamisesta viitataan luovuuden, vuorovaikutustaitojen ja ajattelutaitojen kehittämiseen. Sillä tarkoitetaan myös emotionaalista ja esteettistä kasvua sekä tavoitteellisen työskentelyn ohjaamista. Sirkustaiteen tai sirkuksen opetukseen vaikuttaa luonnollisesti oppilaan ikä ja kehitystaso. Varhaisessa vaiheessa sirkuksen harrastaminen on enemmänkin tutustumista sirkukseen sekä ohjattua liikunnallista harjoittelua ryhmässä. Opetuksen lähtökohtana on tällöin leikki. Perustaitojen oppimisen lisäksi lapset oppivat myös sirkukseen liittyvää sanastoa. Pienimmille lapsille suunnatussa sirkuksen opetuksessa pyritään tukemaan aistihavaintojen tekemistä sekä

mielikuvituksen ja aloitekyvyn kehittämistä. Oppilaalle tarjotaan mahdollisuus myönteisiin esiintymiskokemuksiin. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017, 42.)

Taiteen perusopetuksen tavoitteena on se, että oppilas oppii eri sirkuslajeissa tarvittavia perustaitoja ja saa kokemuksen siitä, miten monipuolinen sirkus on taiteenalana. Opinnoissa oppilas pääsee tutustumaan sirkuksen maailmaan ja sirkustaiteen perusteisiin. Hän tutustuu sirkustekniikkaan, kehontuntemukseen ja kehonhallintaan. Hän pääsee myös tutustumaan sirkustaiteen tuntemukseen ja ilmaisuun sekä esiintymiseen. Kasvattaminen sirkustaiteen avulla tukee yksilön itsetuntoa, kehittymistä, oppimisen iloa ja osallisuuden tunnetta sekä oppilaiden keskinäistä sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Tavoitteena on, että oppilas oppii turvallisia tapoja harjoitella sirkusta ja asettamaan realistisia tavoitteita harjoittelulle. Hänen tulisi myös oppia seuraamaan kehitystään ja nauttia yhdessä asetettujen tavoitteiden saavuttamisen tavoittelusta.. Oppilaalle tulisi muodostua käsitys siitä, että on olemassa erilaisia tapoja tehdä sirkusta. Esiintymiseen liittyen tavoitteena on, että oppilas oppisi ja uskaltaisi esiintyä niin yksin kuin ryhmässä yleisön edessä. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017, 43.)

Sirkuksen opettamiseen voi kuulua monenlaisia harjoituksia, kuten luottamus-, rentoutus-, improvisaatio- sekä ilmaisutaidon harjoitteita. Oppilaille tulee kertoa toiminta- ja turvakäytänteistä, jotta he oppivat harjoittelemaan turvallisesti. Tärkeänä pidetään oppilaiden pätevyyden tunteen vahvistamista. Pidempään sirkusta harrastanut henkilö voi valita itselle yhden tai useamman päävälineen tai päälajin, johon syventyy enemmän. Tärkeää on myös, että yksilö oppii tunnistamaan omat vahvuudet ja kehitystarpeet. Samalla tavalla yksilön tulee oppia ymmärtämään, millaisia fyysisiä vaatimuksia eri sirkuslajit asettavat. Esiintymisen lisäksi olisi hyvä, että yksilö oppisi nauttimaan esiintymisestä. Sirkusharrastuksessa katsotaan erilaisia sirkusesityksiä ja keskustellaan niistä yhdessä. Tutustutaan myös siihen, millaista sirkus on nykypäivänä. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017, 43–45.)

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman (2017) mukaan sirkustaiteeseen kuuluu arviointi. Sen mukaan sirkustaiteen arviointi on luonteeltaan vuorovaikutuksellista. Opettajan ja muiden oppilaiden antaman palautteen ajatellaan tukevan yksilön opiskelua, oppimista sekä itsearviointia. Palautteen tulee olla kannustavaa, ohjaavaa ja jatkuvaa. Arvioinnin tulee kohdistua oppilaan toimintaan, eikä niinkään hänen ominaisuuksiinsa. Palautetta tulee antaa jatkuvasti opiskelun aikana oppimisesta ja työskentelystä erilaisissa oppimistilanteissa. Arviointi suhteutetaan aina asetettuihin tavoitteisiin. Kaiken palautteen tulee olla aina kannustavaa ja myönteisessä hengessä annettua, jotta

se edistää yksilön opiskelua ja oppimista. Arviointiin liittyen tavoitteena on tukea oppilaan kykyä arvioida omaa sekä muiden oppilaiden kykyä työskennellä. Oppilaita pyritään opastamaan oppimisensa dokumentoimiseen ja seurantaan. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017, 6.)

2.8 Sirkus osana perusopetuksen liikunnan opetussuunnitelmaa

Sirkuksessa opittavat taidot vastaavat hyvin peruskoulun opetussuunnitelmassa esitettyjä liikunnan tavoitteita. Seuraavassa poimin opetussuunnitelmasta kaikki ne taidot, joita voidaan mielestäni oppia myös sirkuksen avulla.

Nuorisosirkusliiton (2017) mukaan sirkus tarjoaa ihmisille monipuolisia liikunnallisia kokemuksia. Opetushallituksen ylläpitämän Edu.fi-sivuston mukaan Sirkustelu ja akrobatia-julkaisussa kerrotaan, että sirkuksen monia lajeja voidaan käyttää koululiikunnassa. Niitä ovat muun muassa pariakrobatia, pyramidit sekä jongleeraus. Nämä lajit eivät vaadi suuria hankintoja ja niissä pääsee helposti alkuun. Pariakrobatian ja pyramidien tekemisessä ryhmähengen luomisella ja toisten huomioon ottamisella on erittäin tärkeä asema. Jongleerauksen on todettu kehittävän aivopuoliskojen yhteistyötä ja sitä voi harrastaa yksin tai yhdessä toisten ihmisten kanssa. Sirkuksen parissa opittujen taitojen pohjalta voi rakentaa esityksen, joka tarjoaa esiintymiskokemusta ja voi vahvistaa ryhmähenkeä. Opittujen taitojen esittäminen koulun juhlassa vahvistaa esiintyjien ryhmähenkeä ja antaa esiintymiskokemusta. (Sirkustelu ja akrobatia, 27.10.2011.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on määritelty liikunnan tavoitteisiin monia sellaisia asioita, joita myös sirkuksen harrastamisen avulla voidaan oppia. Opetushallituksen mukaan liikunnan opettamisen tarkoitus on tukea oppilaiden hyvinvointia parantamalla oppilaiden fyysistä-, sosiaalista- ja psyykkistä toimintakykyä sekä positiivista suhtautumista omaan kehoon. Tärkeänä pidetään positiivisia kokemuksia yksittäisistä oppitunneista sekä liikunnallisen elämäntavan tukemista. Opetuksessa korostetaan kehollisuutta, fyysistä aktiivisuutta ja yhdessä tekemistä. Liikunta tarjoaa keinon tukea yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa, yhteisöllisyyttä sekä kulttuurista moninaisuutta. Opetuksen täytyy olla myös turvallista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan yksin ja yhdessä ryhmän kanssa erilaisia liikuntatehtäviä sekä ilmaisemaan itseään liikunnan avulla. Tavoitteeksi on asetettu perustaitojen vahvistaminen, joita ovat muun muassa tasapaino, sekä liikkumis- ja välinekäsittelytaidot. Niitä ovat esimerkiksi kiipeileminen, hyppiminen sekä pallonkäsittely. Opeteltaviin taitoihin kuuluu myös kehonhallinta ja rytmin mukaan liikkuminen. Tavoitteena on lisäksi ohjata oppilasta säätämään toimintaansa ja tunneilmaisujaan

vuorovaikutuksellisissa liikuntatilanteissa. Liikunnan avulla voidaan tukea taitoa työskennellä yhdessä muiden ihmisten kanssa. Tähän liittyy esimerkiksi sovittujen sääntöjen noudattaminen sekä vastuun ottaminen yhteisten leikkien ja pelien onnistumisesta. Liikunta voi tukea myönteisen minäkäsityksen muodostumista itsestä ja rohkaista yksilöä kokeilemaan oman toimintakyvyn rajoja. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014,148–149.) Sirkuksen kehittämiä taitoja ovat edellä mainittujen lisäksi myös kehonhuolto, kehontuntemus, voima, venyvyys ja koordinaatio. Sirkus tarjoaa lapsille ja nuorille yhdessä tekemistä, osallistumista ja kaverisuhteiden muodostamista. Sirkus kehittää monia psyykkisiä tekijöitä, joita ovat esimerkiksi kärsivällisyys, itsehillintä, itsetunto ja itsetuntemus. Se kehittää myös vastuun ottamista omasta tekemisestä. Opitaan myös hahmottamaan itsensä osana ryhmää.

Liikunnassa tulisi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan olla sääntöleikkejä, pelejä ja tehtäviä. Niissä oppilaat toimivat yhteistyössä muiden oppilaiden kanssa ja saavat kokemuksia muiden auttamisesta. Leikkien tulee tuottaa oppilaille iloa ja virkistystä ja niissä tulee kokea onnistumisia, sekä kohdataan tuetusti emotionaalisesti vaihtelevia tilanteita. Turvallista työskentelyilmapiiriä pidetään erittäin tärkeänä. Liikunnan avulla pyritään tukemaan yksilön pätevyyden kokemusta sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, 149.) Liikunnan avulla pystytään Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan kasvattamaan yksilöitä toisia kunnioittavaan vuorovaikutukseen, vastuullisuuteen, pitkäjänteiseen itsensä kehittämiseen sekä tunteiden tunnistamiseen ja säätelyyn. Liikunta tarjoaa yksilöille iloa, rentoutumista sekä leikkimielistä kisailua. Liikunnan tarkoituksena on antaa edellytyksiä oman terveyden edistämiseen. Oppilaat voivat osallistua kehitystasonsa mukaisesti liikunnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Liikunnan avulla pyritään rohkaisemaan oppilaita harjoittelemaan aina panostaen siihen parhaalla mahdollisella tavalla. Liikunta kehittää niin motorisia taitoja kuin havaintomotorisia taitoja. Havaintomotorisilla taidoilla viitataan siihen, että yksilö havainnoi itseään ja ympäristöään aistiensa avulla sekä kykenee tekemään sopivia ratkaisuja liikunnassa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, 273–274.)

2.9 Sosiaalinen sirkus

Pro gradu -tutkielmassani käytän termiä *tuen tarve* viittaamaan laajemmin oppilaisiin, jotka tarvitsevat jonkinlaista tukea tai apua sirkuksen oppimisessa ja muussa elämässä. Käytän tätä termiä siksi, koska sirkuksessa tai sosiaalisessa sirkuksessa ei ole niinkään merkitystä sillä, onko lapsella joku diagnoosi erityisen huomion saamiseksi. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa

(2016) käytetään tätä termiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 2016, 52). Erityispedagogiikassa käytetään termiä *erityisen tuen tarve*, joka on hyvin lähellä termiäni *tuen tarve*. Haluan erottaa nämä käsitteet toisistaan, ettei niitä sekoitettaisi Opetushallituksen luoman *kolmiportaisen tuen erityisen tuen tarpeen* käsitteeseen (Oppimisen ja koulunkäynnin tuki, 23.4.2018). Yhteiskunnassamme monien tukitoimenpiteiden saaminen vaatii lääkäriltä saadun diagnoosin, mutta sirkuksessa sitä ei tarvita. Useinkaan sirkusopettajat eivät edes tiedä oppilaan mahdollisesta diagnoosista, mutta antavat tälle hänen tarvitsemaansa tuen sitä tarvittaessa. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen internetsivuilla erityistä tukea tarvitsevan lapsen määrittämisessä lapsella on erityisen tuen tarve silloin, kun hänellä on haastetta joissakin seuraavista asioista. Lapsen kasvuolosuhteet ovat vaarantuneet tai eivät turvaa hänen terveyttään ja kehitystään tai lapsi voi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään. Erityisen tuen tarpeisella lapsella voi olla kognitiivisia tai psyykkisiä vammoja tai sairauksia tai päihteiden ongelmakäyttöä. Erityisen tuen tarpeisella lapsella voi olla useampia yhtäaikaista tuen tarpeita tai syitä. (Erityinen tuki, 28.7.2016.) Tässä pro gradu -tutkielmassa tuen tarpeisella oppilaalla viitataan siis laajemmin yksilöön, jolla on jonkinlaisia haasteita elämässään. Sirkusharrastuksessa ne ovat usein fyysisiä vammoja tai näkyvät keskittymisvaikeutena tai haasteina toimia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Sirkuksessa ei aina tiedetä, mikä yksilön ongelman tai käyttäytymisen syynä on, mutta se näkyy harrastuksessa käyttäytymisen tasolla. Esimerkiksi joidenkin lasten ja nuorten psyykkiset ongelmat voivat näkyä käyttäytymisessä tai puheen tasolla ja heitä voidaan tukea esimerkiksi positiivisella palautteella ja kannustuksella.

Worleyn ja Wibersin (1995) mukaan kysymykseen, kuka lapsi tarvitsee (erityistä) tukea, voidaan vastata usealla tavalla. Heidän mukaansa jokaisella lapsella on erityisiä tarpeita, riippumatta heidän kyvyistään tai taustoistaan. Jokaisella lapsella on ainutkertaiset tarpeensa ja he tarvitsevat aikuisen erityistä huomiointia. (Worley & Wibers, 1995, 1–2.) Ajatus on vahvasti mukana sirkuksessa ja sosiaalisessa sirkuksessa. Kuitenkin englannin kielen termeillä *special needs* Worleyn ja Wibersin (1995) mukaan viitataan vammaisiin tai kehitysviivästymiin. Aiemmin oli käytössä muita termejä, kuten *handicapped children* tai *special education children*. Näistä termeistä luovuttiin siksi, koska ne veivät huomion yksilön erityisen tuen tarpeeseen, eikä siihen faktaan, että he ovat ensisijaisesti lapsia, joilla sattuu olemaan erityisen tuen tarve. Erityisen tuen tarpeisilla lapsilla on paljon samanlaisia tarpeita kuin tavallisillakin lapsilla, kuten leikkiminen ja oppiminen. Tästä huolimatta tuen tarpeisilla lapsilla on sellaisia tarpeita, joita tavallisilla lapsilla ei ole. He tarvitsevat ympäristöjä, jotka ovat erityisesti organisoitu ja järjestetty minimoimaan heidän erityisen tuen tarpeensa vaikutukset ja edesauttamaan erilaisten tietojen ja taitojen oppimista. He tarvitsevat

aikuisia, joilla on taitoa työskennellä heidän kanssaan. He myös tarvitsevat henkilökohtaisen työntekijän tai avustajan, jonka kanssa tehdä yhteistyötä. Lapset, jotka tarvitsevat tukea, ovat keskenään hyvin erilaisia. On olemassa laaja kirjo erilaisia diagnooseja ja syitä tuen tarpeille. Saman diagnoosin saaneet lapset voivat olla hyvinkin erilaisia ja heillä voi olla erilaisia tarpeita. (Worley & Wibers, 1995, 1–5.)

Termeillä *tuen tarve* ja *sosiaalinen sirkus* on yhteneviä piirteitä. Tätä voidaan havainnollistaa sillä, jos verrataan ”*tavallista*” sirkusta ja *sosiaalista sirkusta*. Omassa työssäni erona pidän näille kahdelle termille sitä, että sosiaalisessa sirkuksessa päätavoitteena ei ole niinkään vahvasti uusien temppujen oppiminen, vaan sosiaalisten taitojen oppiminen. Tuen tarpeisia lapsia voi olla myös tavallisessa sirkusryhmässä, jossa päätavoitteena on uusien temppujen ja taitojen oppiminen, jossa lisäksi sosiaaliset tavoitteet nähdään tärkeinä. Sosiaalinen sirkus eroaa tavallisesta sirkuksesta Lafortunen ja Bouchardin (2011) mukaan siinä, että sen painopiste on enemmän osallistujien kokemuksissa, kuin taiteellisessa kokemuksesta ja se korostaa osallistujien ja yhteisön yhteyttä tai yhteenkuuluvuutta (Lafortune & Bouchard, 2011, 14). Sosiaalinen sirkus on hyödyllistä myös sirkukselle ja sirkusohjaajille. Se tuo sirkusorganisaatiolle uskottavuutta. Sirkuksen toiminta voi lisääntyä ja sirkusohjaajat voivat työllistyä uusiin tehtäviin sekä sirkusohjaajien ammattitaito kasvaa. Sirkus saa uusia yhteistyökumppaneita sekä uudenlaista yleisöä. (Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu, 2011, 11.)

Sosiaalinen sirkus voidaan Lafortunen ja Bouchardin (2011) mielestä nähdä sosiaalisena interventiona, joka yhdistää sirkustaiteen ja sosiaalisen intervention. Sosiaalisessa sirkuksessa yhdistyy vapaus ja luovuus, mutta samalla myös vaaditaan lujuuutta, sitkeyttä ja kurinalaisuutta. Sosiaalisen sirkuksen kohderyhmänä ovat erityisesti nuoret. Sosiaalinen sirkus valtuuttaa osallistujansa ilmaisemaan itseään ja rakentamaan itselleen uudenlaisen suhteen yhteiskuntaan, joka on usein sulkenut heidät ulkopuolelle. Sosiaalinen sirkus on laajentanut paljon toimintaansa ja sen kohderyhmää voivat olla vaikkapa riskialttiit nuoret, vangit, väkivallan uhreiksi joutuneet naiset tai turvakotien asukit. (Lafortune & Bouchard, 2011, 13–14.)

Sosiaalisessa sirkuksessa on Lafortunen ja Bouchardin (2011) mukaan seitsemän periaatetta, joiden mukaisesti toiminta rakentuu. Niitä ovat turvallisen ja hauskan tilan luominen, yhteys yhteisöön, ilmaisu ja luovuus sekä sosiaalisen toiminnan ja sirkuksen yhdistäminen. Periaatteisiin kuuluu myös ajassa säilyminen, osallistujalähtöinen lähestymistapa sekä kumppanuus. Sosiaalinen sirkus tarjoaa hauskan tilan luovuudelle, vapauden puhumiselle sekä oppipoikamaiselle työskentelytavalle. Se tarjoaa tilan kokemuksille sekä riskien ottamiselle turvallisessa ympäristössä, hauskanpidolle ja

yhteenkuuluvuuden tunteen kehittämiseksi. Siellä yksilö voi ilmaista omaa kulttuuriaan. Turvallisen tilan luominen on tärkeää ennen minkäänlaisten sosiaalisen sirkuksen työpajojen aloittamista ja sen rakentamisessa ohjaajat ja myös muut jäsenet ovat tärkeässä asemassa. Täytyy olla varma siitä, että osallistujat kokevat turvallisuutta niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisesti. Sosiaalisessa sirkuksessa pyritään luomaan yhteyksiä osallistujien kesken sekä yhteyksiä osallistujien vanhempiin ja yhteiskuntaan. Sosiaalinen sirkus perustaa lähestymistapansa luovuudelle. Se antaa mahdollisuuden ilmaisulle, keskustelulle ja mielikuvituksen valloilleen päästämiseksi. Se tarjoaa osallistujille mahdollisuuden muuttaa itseään ja maailmaa, joka on heidän maailmansa. Sosiaalisen sirkuksen pääidea on yhdistää työskentelyä sosiaalisella kentällä ja sirkustaiteen kentällä.

Sosiaalisen sirkuksen rikkaus on se, että siinä yhteisen hyvän tavoitteen saavuttamiseksi hyödynnetään jäsenten vahvuuksia ja asiantuntijuutta. Se tarjoaa mahdollisuuden päästä yli rajoituksista ja löytää uusia ratkaisuja. Vaikka sosiaalinen sirkus on tavallaan lyhytkestoista ja hetkessä tapahtuvaa, sen vaikutukset voivat olla hyvinkin pitkäkestoiset. Se luo syvällisen tilan, joka rohkaisee osallistujia luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kokemusta. Sosiaalisen sirkuksen opettamismetodit perustuvat leikkiin, ryhmädynamiikkaan, jatkuvalla oppimiselle sekä kehon, sydämen ja mielen mukana olemiselle toiminnassa. Toiminnalla pyritään motivoimaan yksilöitä ymmärtämään oma kyvykkyys leikin tai pelien avulla. Jos yksilö rakastaa sitä, mitä tekee, näkee ja tuntee tai kokee työpajassa, hän haluaa palata siihen ja tehdä sitä lisää. Vapaaehtoisuus on yksi sirkuksen periaate, sillä se yllyttää, mutta ei koskaan pakota. Ryhmän toimintatapa määräytyy sen tarpeista käsin. (Lafortune & Bouchard, 2011, 14–22.)

Inklusio on hyvin yhteydessä monessa asiassa sosiaaliseen sirkukseen. Inklusio eli osallistava kasvatustulee Saloviitan (2006) mukaan englannin kielen termistä *inclusive education*. Inklusiolla tarkoitetaan kaikkien lasten oikeutta koulunkäyntiin tavallisella luokalla. Ajatuksen taustalla on vahvasti tasa-arvo; kaikkien lapsien oikeus tasa-arvoiseen opetukseen. Inklusioon näin ollen sisältyy ajatus erityiskoulujen ja erityisluokkien tarpeettomuudesta, mukaan lukien myös vaikeasti vammaiset lapset. Opetuksen tulee mukautua jokaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Inklusion rinnalla käytetään *integraatio*-termiä, joka tarkoittaa sitä, että yhteiseen opetukseen pyritään, mutta tilanteen vaatiessa oppilas sijoitetaan erityisluokalle. Yhteisöllisyyttä pidetään tärkeänä osana osallistavaa ja esteetöntä koulua. *Integraatio* ja *inklusio* termien taustalla olevat ajattelutavat poikkeavat toisistaan. Integraatio-käsite on vahvasti sidonnainen kuntoutusparadigmaan. Siinä yksilön liittyminen normaaliin yhteiskuntaan mahdollistuu vasta sen jälkeen, kun hän on kuntoutunut riittävästi täyttääkseen normaaliyhteisön vaatimat ehdot. Inklusio-ajatus pohjautuu puolestaan tuki-paradigmaan. Tässä ajattelussa yksilön kuuluminen tavalliseen yhteiskuntaan on

kansalaisyhteisyys. Yksilöllisesti suunniteltujen tukitoimien ansiosta ihmisen osallistuminen tehdään mahdolliseksi. (Saloviita, 2006, 326–342.) Inklusiivinen ajattelutapa on avainasemassa tasa-arvon saavuttamisessa opetuksessa, kasvatuksessa sekä akateemisissa saavutuksissa (Macaulay, Deppeler & Agbenyega 2016). Scarvelisin, Crispin ja Goldingayn tutkimuksen (2014) mukaan kouluilla on tärkeä rooli sosiaalisen inklusion ylläpitämisessä, mutta koulut eivät välttämättä yksin kykene hoitamaan syrjäytymistä monikulttuurisista taustoista, joilla on paljon erilaisia ongelmia (Scarvelis, Crisp & Goldingay, 2014).

2.10 Sirkusharrastuksesta ammattiin

Sirkusta voi harrastuksen lisäksi tehdä työkseen, kertovat Rannikko ja Liikkanen (2013). Sirkusta voi opiskella Suomessa Turun ammattikorkeakoulussa sirkusohjaajaksi sekä Lahdessa ammattikoulussa sirkusartistiksi koulutuskeskus Salpauksessa. Kaikilla sirkustaiteilijoilla ei ole alan koulutusta, vaan he ovat itseoppineita. Osa sirkusammattilaisista työllistyy sirkusterapian alalla. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 60–61.)

Opetushallituksen nettisivuilla kerrotaan, että sirkustaiteen opiskelua voi kuvata tutkivaksi, omakohtaiseksi harjoitteluksi, jossa oppiminen tapahtuu kokemuksen ja tekemisen avulla. Opinnoissa oppilas tutustuu sirkustaiteen eri lajeihin sekä niiden ilmaisumuotoon. Niitä ovat akrobatia, ilma-akrobatia, tasapainoilu, jongleeraus sekä taikuus. Sirkustaiteeseen kuuluvat olennaisesti fyysinen harjoittelu ja kehittyminen. Niiden avulla opitaan tietoja ja taitoja, jotka kuuluvat eri sirkustaiteen alueille. Opinnoissa oppilas saa kokemusta sirkusnumeroiden sekä esitysten suunnittelusta ja toteuttamisesta. Opintojen tarkoituksena on tarjota mahdollisuus opiskella pitkäjänteisesti sirkustaidetta sekä auttaa oppilasta sijoittamaan sirkustaide taiteen kokonaisuuteen. Opetuksessa pyritään myös tukemaan oppilaan henkilökohtaisen näkemyksen kehittämistä sirkustaiteesta. (Sirkustaide, 27.10.2011.)

Suomessa järjestetään myös lyhytkestoisia ohjaajakoulutuksia, apuohjaajakoulutuksia sekä sosiaalisen sirkuksen koulutuksia. Esimerkiksi Nuorisosirkusliitto järjesti viikonlopun mittaisen apuohjaajakoulutuksen Lappeenrannassa vuonna 2014. (Suomen ensimmäinen apuohjaajakurssi, 2014, s. 24.) Sirkusohjaajana toimiminen ei toisaalta ainakaan vielä vaadi sirkusammattilaisen koulutusta, vaan ohjaajana voi toimia sirkustaidot osaava henkilö. Pedagoginen koulutus nähdään positiivisena asiana. Monet sirkusammattilaiset ovat hankkineet koulutuksen ulkomaisista sirkuskouluista.

2.11 Motivaatio sirkusharrastuksen aikaansaajana

Motivaatio on suurella roolissa kaikessa harrastustoiminnassa. Mielestäni voidaan olettaa, että Suomen kaltaisessa länsimaassa harrastustoiminta on pitkälti vapaaehtoista. Vapaaehtoisen toiminnan laatuun ja määrään vaikuttaa suuresti motivaatio. (Mäntylä, Pyykkönen, Juppi ja Sneck, 1992, 74.) Seuraavassa kuvaan lyhyesti mitä motivaatio on ja millaiset asiat motivoivat ihmisiä. Mielestäni tutkimukseni kannalta oli hyvä pohtia sitä, minkä takia yksilöt harrastavat sirkusta.

Motivaatiota tutkittaessa tarkastellaan Nurmen ja Salmela-Aron (2005) mukaan sitä, miksi jotkut yksilöt ajattelevat tai toimivat jollakin tietyllä tavalla, eivätkä jollakin toisella vaihtoehtoisella tavalla. Perusideana motivaatioselityksessä on se, että yksilöllä on olemassa erilaisia vaihtoehtoja. (Nurmi & Salmela-Aro, 2005, 10.) Vilkkö-Riihelän (2008) mukaan motivaatiota tutkittaessa tutkitaan ihmisen käyttäytymistä suuntaavia tekijöitä. Motivaation voidaan ajatella tarkoittavan päämäärään suuntautumista. (Vilkkö-Riihelä, 2008, 156.) Decin ja Ryanin (1985) mukaan motivaation voidaan ajatella syntyvän yksilön halusta hallita ympäristöään ja kehittää autonomiaansa eli itsemääräytymistään (Deci & Ryan, 1985, 9). Motivaation voidaan sanoa olevan motiivien aiheuttama tila (Heinonen & Kari, 1978, 63–65). Motiivien pohjan muodostavat tarpeet, halut, vietit, sisäiset yllykkeet, palkkiot ja rangaistukset (Ruohotie, 1998, 36–37). Yksilön toiminnan taustalla voi olla useitakin motiiveja. Motivaation voisi sanoa olevan kokonaistila, useiden motiivien summa. (Vilkkö-Riihelä, 2008, 156.) Motivaatio voi olla Nurmen ja Salmela-Aron (2005) mukaan tietoisista tai myös tiedostamattomasta. (Nurmi & Salmela-Aro, 2005, 10.) Kaikki sirkuksen harrastajat, erityisesti pienet lapset, eivät välttämättä tiedosta, minkä takia he harrastavat sirkusta. Motivoivana tekijänä voi olla kaverit tai fyysisen liikunnan aikaansaama hyvä olo tai oman pätevyyden tunteen vahvistaminen. Itsetuntemuksen kannalta olisi tärkeää tiedostaa omat motiivinsa (Vilkkö-Riihelä, 2008, 156).

Motivaatio jaotellaan usein sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon (Metsämuuronen, 1997, 9). Jotkut tutkijat ovat sitä mieltä, että motivaatio on harvoin täysin sisäistä tai ulkoista. Heidän mukaansa näiden kahden ääripään välillä on useita eri tasoja, jolle yksilön motivaatio voi sijoittua. Ulkoisesta motivaatiosta puhutaan silloin, kun toiminnan pohjan luo ulkoinen palkkio. Ulkoisia palkkioita voivat olla esimerkiksi raha, hyvä koenumero tai muiden vaatimus tai arvostus. Tällöin motivaatio on ympäristön paineesta johtuva. Behavioristisen psykologian edustajat ovat sitä mieltä, että yksilö lisää sellaista käyttäytymistä, josta palkitaan. Behavioristisen ajattelutavan mukaan sellainen käyttäytyminen puolestaan vähentyy, mistä seuraa rangaistus. Motivaatiotutkijat ovat kuitenkin osoittaneet, että käyttäytyminen ei kuitenkaan aina toimi säännönmukaisesti. Tutkimusten mukaan

esimerkiksi silloin, kun jostain aluksi kiinnostavasta toiminnasta aletaan palkita, niin yksilön mielenkiinto toimintaan voi vähentyä. Sisäisellä motivaatiolla tarkoitetaan sitä, että ihminen haluaa tehdä jotain toimintaa ilman, että siitä seuraa mitään ulkoisia palkintoja. (Vilkko-Riihelä, 2008, 158.) Joillekin oppilaille puuhastelu sirkuksen parissa, uuden tempun oppiminen tai opettajalta saatu kehu motivoivat toimintaan niin paljon, ettei ulkoisia palkintoja tarvita. Uskon että tällaisissa tapauksissa sirkuksesta voi tulla yksilölle pitkään jatkuva harrastus.

Decin ja Ryan (1985) ovat sitä mieltä, että motivaatio voi olla joko sisäistä tai ulkoista, mutta usein se on näiden kahden yhdistelmä (Decin & Ryanin, 1985, 62–63). Nämä kaksi tutkijaa ajattelevat motivaatiota kolmen synnynnäisen psykologisen tarpeen kautta. Niitä ovat autonomian tarve, ryhmäjäsenyyden tarve sekä tarve tuntea pätevyyttä tai kyvykkyyttä. Sisäisen motivaation voidaan ajatella pohjautuvan Maslowin tarvehierarkian ylimpiin tasoihin eli itsensä toteuttamiseen ja kehittämiseen. Ulkoinen motivaatio ajatellaan olevan riippuvainen ympäristöstä. Siinä palkkion välittää joku tai jokin muu kuin henkilö itse. Sisäinen motivaatio on tutkimusten mukaan ajateltu olevan tärkeässä roolissa esimerkiksi oppimisessa, kehittämisessä ja sopeutumisessa. (Deci & Ryan, 1985, 43; 150.) Sirkusharrastus usein lopetetaan silloin, kun yksilö ei ole kiinnostunut sirkuksessa tehtävistä asioista tai ei näe esimerkiksi syytä sille, miksi sirkuksessa harjoitellaan aina akrobatiaa. Mielestäni sirkusharrastuksessa sellaiset oppilaat oppivat ja kehittyvät nopeasti, joille tekeminen itsessään on palkitsevaa.

Decide ja Ryan (1985) ovat luoneet itsemääräämisteorian. Itsemääräämisteoriassa ajatellaan, että käyttäytymisen ja motivaation voima ovat seurausta yksilön tarpeista. Tässä teoriassa motivaation suunnalla tarkoitetaan yksilöllisiä prosesseja ja rakenteita. Ne ohjaavat yksilön toimintaa ja niiden päämääränä on tyydyttää yksilön tarpeita. (Deci & Ryan, 1985, 3.) Nämä tarpeet ovat Ryanin ja Decin (2000) mielestä yksilöille synnynnäisiä ja välttämättömiä. Itsemääräämisteorian mukaan tarpeita oli kolme. Ne ovat autonomia, sosiaalinen yhteenkuuluvuus sekä pätevyys. (Ryan & Deci, 2000.)

Autonomialla tarkoitetaan käyttäytymistä oman tahdon mukaisesti (Deci & Ryan, 2008). Autonomiassa yksilön käyttäytymisen ajatellaan Ryanin ja Decin (2002) mukaan olevan vapaasti valittua. Käyttäytymiseen liittyvät arvot ovat myös täysin hyväksytyjä. *Autonomian* käsite pitää erottaa Decin ja Ryanin (2008) käsitteestä *itsenäisyys*. Itsenäisyydellä tarkoitetaan yksilön toimimista tukeutumatta muihin. Yksilö voi kokea autonomiaa siitä huolimatta, että hän olisi vuorovaikutuksessa muiden henkilöiden kanssa. Itsenäinen käyttäytyminenkin voi olla autonomista sellaisessa tilanteessa, jossa yksilö haluaa toimia yksin. Chirkov, Ryan ja Kaplan (2003) mielestä

autonomian vastakohtana voisi ajatella olevan sellainen toiminta, jonka syyt ovat vieraita tai jota tehdään ristiriidassa yksilön kiinnostuksen tai arvojen kanssa. Autonomian puutetta yksilöt kokevat myös silloin, kun he joutuvat tekemään jotakin painostuksen takia. Tästä huolimatta yksilö voi kokea autonomiaa esimerkiksi noudattaessaan liikennesääntöjä, vaikka liikennesääntöjen noudattamisen syyt ovat ulkoiset. Tätä perustellaan sillä, että jos yksilö hyväksyy ja arvostaa liikennesääntöjä, niin silloin hän voi kokea autonomiaa. (Chirkov ym., 2003.) Tätä samaa ajattelutapaa voidaan soveltaa sirkustunneilla olevien yhteisten pelisääntöjen ja hyvien käytänteiden noudattamiseen. Ryan ja Deci (2000) määrittelevät sosiaalisella yhteenkuuluvuudella tarkoitettavan yhtenäisyyden tunnustamista muihin ihmisiin. Läheisyyden tarpeen ajatellaan perustuvan vastasyntyneen vauvan yhteenkuuluvuudesta äitiinsä. (Ryan & Deci, 2000.) Sisäistä motivaatiota vähentävät kokemukset hylätyksi tulemisesta (Ryan & Deci, 2007). Sirkus on luonteeltaan sosiaalista ja myös ryhmälaji. Sirkusharrastaja voi kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta esimerkiksi osallistumalla oman ryhmänsä sirkusesitykseen tai olemalla osa ihmispyramidin rakentamista. Koetulla pätevyydellä viitataan yksilön uskoon omaan kykyihinsä (Harter, 1982). Hyvä esimerkki voisi olla tästä yksikön usko omaan suorituskykyihinsä fyysisesti aktiivisissa toiminnoissa, kuten urheilussa. Yksilölle tarjoutuu mahdollisuus pätevyiden kokemukseen sirkusharrastuksessa esimerkiksi silloin, kuin hän oppii uusia temppuja ja kokee onnistuneensa treeneissä tai lavalla esiintyessään.

Decin ja Ryanin (1991) teorian mukaan nämä kolme perustarvetta muodostavat psykologiset välttämättömyydet eli itsemääräämisteorian perustarpeet. Itsemääräämisteorian perusoletuksen mukaan ihmiset pyrkivät koko elämän ajan yhtenäistämään uusia ideoita ja kiinnostuksen kohteita itseensä muiden ihmisten kanssa. (Deci & Ryan, 1991.) Ihmiset myös pyrkivät etsimään itselleen sopivia haasteita ja uusia kokemuksia. Niiden avulla yksilöt voivat kehittyä ihmisinä. (Deci & Ryan, 2000.) (Deci & Ryan, 1991.) Deci ja Ryan (1985) mukaan itsemäärääminen-termi voidaan määritellä ihmisen kokemukseksi siitä, että heillä on vaihtoehtoja. Silloin, kun yksilö itse määrittää toimintaansa, niin silloin hän ei toimi velvollisuuden tai pakon takia. Tällöin ihminen toimii omien tarpeidensa mukaisesti ja hänellä on valinnanvapaus. (Deci & Ryan, 1985, 38.) Itsemääräämisteoria voi näkyä sirkusharrastuksessa seuraavalla tavalla. Yksilö voi kokea autonomiaa saadessaan valita oman pääalajinsa ja voidessaan itse vaikuttaa oman sirkusnumeronsa sisältöön. Kun yksilö kokee kuuluvansa ryhmään ja saa kavereita, yksilö usein myös viihtyy sirkusharrastuksessa. Kun yksilö taas saa onnistumisen kokemuksia oppiessaan uusia temppuja, hän kokee pätevyiden tunnetta. Nämä kaikki osa-alueet nousivat hyvin esiin aineistosta.

2.12 Leikki motivation lähteenä sirkusharrastuksessa

Mikä asia sitten saa ihmiset tekemään sirkusta? Purovaaran (2005) mukaan sirkuksen motivaation taustalla on leikki tai leikkisyys. Hänen mukaansa leikki on yksi ihmisen perustarpeista. Leikin yhteys sirkukseen näkyy vanhassa nimityksessä, kun keskiajalla viihdyttäjiä kutsuttiin nimellä *joculator*, vapaasti suomennettuna ”hän joka leikkii”. Purovaara kertoo Huizinganin ajatuksesta, jossa koko kulttuurin ja luovuuden perustan luovat leikki ja leikkisyys. (Purovaara, 2005, 19.) Leikki kuuluu siis olennaisesti sirkukseen. Leikkiä tai pelejä hyödynnetään kaikenikäisten ihmisten opetuksessa, niin lasten kuin aikuistenkin. Nuorten kohdalla kannattaa käyttää leikeistä nimitystä pelit, niin he lähtevät niihin helpommin mukaan. Aikuisilla pelien avulla lämmitellään kehoa. Lasten kohdalla leikkejä voidaan käyttää myös apuna liikkeiden oppimiseen tai välineisiin tutustumiseen. Leikin avulla lapset pääsevät myös ilmaisemaan itseään ja toimivat ryhmän jäseninä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) puhuttiin lasten luontaisesta tavasta toimia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005, 20–25). Myös Pääjoki (2012) kuvaa leikkiä lapselle tyypilliseksi tavaksi maailman tutkimiseen. (Pääoja, 2012, 113). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan lapselle ominaisia toimimisen ja ajattelemisen muotoja ovat leikkiminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen. Lapselle luontaisen toimintatavan mukaisen käyttäytymisen ajatellaan vahvistavan hänen hyvinvointiaan sekä käsitystä itsestään. Tällaisen käyttäytymisen ajatellaan myös lisäävän lapsen osallisuusmahdollisuuksia. Tällä tavalla käyttäytyessään lapsen ajatellaan myös ilmentävän omia ajatuksiaan sekä tunteitaan. Lapsi alkaa tutkia ympäristöään heti syntymästään lähtien. Utelias lapsi tutkii ympäristöään ja kokee sen avulla osallisuutta ympäröivään maailmaan ja yhteisöön. Tutkiessa lapsi voi ihmetellä asioita ja turvallisesti kokeilla uusia asioita. Tutkiminen tarjoaa lapselle yrityksen, erehdyksen sekä oivalluksen kokemuksia, jotka vahvistavat ja ylläpitävät lapsen oppimisen iloa. Liikunta on myös lapselle hyvä tapa tutustua omaan kehoonsa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005, 20–25.) Uudistetussa Opetushallituksen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) myös korostetaan leikin merkitystä kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä. Leikillä ajatellaan oleva tärkeä vaikutus lapsen kehityksen, oppimisen sekä hyvinvoinnin edistämisen kannalta. Leikki on myös lapselle tapa olla ja elää, sekä hahmottaa maailmaa. Leikkiin liitetään kokemuksia, jotka herättävät tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta. Leikin ajatellaan myös tuottavan lapselle iloa ja mielihyvää. Leikissä lapsi tutkii ympärillään olevaa maailmaa, luo sosiaalisia suhteita sekä muodostaa merkityksiä kokemuksistaan. Mielikuvituksen ansiosta lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he eivät muuten pystyisi toteuttamaan. Leikissä lapsi pystyy myös turvallisesti kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään. Leikkiessään lapset myös oppivat

noudattamaan sääntöjä sekä säätämään tunteitaan sekä huomioimaan toisia ihmisiä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 39.)

Leikin myönteinen vaikutus lapsen kehitykseen on kiistaton. Esimerkiksi monet sanonnat, kuten ”Leikki on lapsen työtä. ja ”Oppimisen tulisi olla *leikinomaista*.” korostavat leikin merkitystä. Oulun yliopiston kasvatustieteiden professori Soini (2015) on pohtinut luennoillaan sitä, mitä tarkoitetaan, kun sanotaan esikoulussa opetuksen olevan ”leikinomaista”. Se ei siis ajatella olevan leikkiä tai opetusta, vaan jotain siltä väliltä. Tähän ajatukseen sisältyy väite, että lapselle tavallinen, ei-leikinomainen oppiminen olisi jollakin tavalla haitallista. Hänen mukaansa leikkiä ja opetusta ei pitäisi samaistaa liikaa, koska leikki ei korvaa alle kouluikäisten lasten kohdalla suunnitelmallisen opetuksen ja kasvatuksen tarvetta. (Soini, 2015.) Jo aivan pienten lasten kohdalla leikki on olennainen osa sirkusharrastusta, mutta sirkustunneilla myös opetetaan ja harjoitellaan erilaisia sirkustekniikoita. Niiden oppiminen vaatii toistoa ja kärsivällisyyttä. Sirkustekninen treenaaminen pienten lasten kohdalla ei saa mielestäni olla kuitenkaan liian pitkäkestoista, sillä heidän keskittymiskykynsä ei ole vielä niin pitkälle kehittynyttä. Tämän takia itse vuorottelen pienten lasten tunneilla leikkiä ja sirkusteknistä harjoittelua, jotta oppiminen olisi hauskaa, kehittävää ja mielekästä. Sirkuksessa samaa asiaa, kuten akrobatiaa, voi opettaa niin leikin kuin tekniikankin opettelun avulla. Akrobatiaa voidaan tehdä permannolla jonoissa, jossa opettaja näyttää liikkeitä ja korjaa lasten tekniikkaa. Akrobatiaa voidaan toisaalta taas oppia ja opettaa myös leikkien ja pelien avulla, jossa lapset voivat päästä osallisiksi liikkeiden keksimiseen. Pääjoki (2012) verrata taidetta leikkiin. Lasten taiteellista toimintaa voidaan luonnehtia leikin kaltaiseksi toiminnaksi silloin, kun toiminnassa ei tavoitella mitään tiettyä lopputulosta, vaan toiminnan pääpainona on tekeminen itsessään. (Pääoja, 2012, 113).

3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimukseni eteni siten, että aluksi tein tutkimussuunnitelman, jossa muodostin tutkimuskysymykseni ja hahmottelin tutkimukseni rakenteen. Tämän jälkeen aloin kokoamaan teoriaosuutta ja etsimään tutkittavia henkilöitä haastateltavaksi. Seuraavassa vaiheessa muodostin tutkimushaastattelun rungon, jota testasin haastattelemalla kahta apuopettajaa eräässä sirkuskoulussa. Haastattelurungon testaamisen jälkeen hion tutkimuskysymykset lopulliseen muotoonsa ja keräsin aineiston. Aineiston keräys tapahtui haastattelemalla. Kaikki haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin. Tässä vaiheessa vielä hioin ja täydensin teoriaosuutta. Seuraavaksi oli vuorossa aineiston analysointi narratiivisten menetelmien avulla. Lopuksi kirjoitin tulokset, pohdinnan ja täydensin johdantoa.

Valitsin tutkittavikseni sirkusohjaajia ja vanhempia, sillä halusin tutkia aikuisten kertomuksia lasten ja nuorten sirkusharrastuksesta. Tutkimuksen olisi voinut suorittaa myös siten, että olisin haastatellut lapsia ja nuoria, mutta silloin olisi pitänyt ehkä muuttaa tutkimukseni toteuttamisessa käytettäviä metodeja. Halusin erityisesti sirkusohjaajien äänen kuuluville, sillä he ovat alan asiantuntijoita. Haluisin haastateltavaksi myös vanhempia, koska he tuntevat oman lapsensa ja osaavat tulkita ja lukea heiltä heidän kokemuksiaan, tunteitaan ja ajatuksiaan. Tällä tavalla saan mahdollisimman syvällisen ja monipuolisen kuvan tutkittavasta aiheesta. Päädyin siis tutkimaan haastattelumenetelmää käyttämällä sirkusohjaajia sekä sirkusta harrastavien tukea tarvitsevien lasten vanhempia. Valitettavasti en saanut haastateltavaksi yhtään sirkusta harrastavan tukea tarvitsevan nuoren vanhempaa haastateltavaksi. Sirkusohjaajilla oli kuitenkin kokemusta tuentarpeisten nuorten opetuksesta. Sirkusohjaajia valitessani kriteerinä pidin sitä, että heillä piti olla ainakin vähän kokemusta tukea tarvitsevien lasten tai nuorten ohjaamisesta. Tukea tarvitsevien lasten vanhempien valitsemisessa pyrin toimimaan mahdollisimman eettisesti ja hienotunteisesti. Valitsin tutkittaviksi henkilöiksi sellaisten lasten vanhempia, joiden lasten tuen tarpeesta oli varmaa tietoa. Tärkeänä valintakriteerinä pidin myös sitä, että vuorovaikutus oli positiivista ja avointa sirkuksen ja vanhempien välillä.

3.1 Narratiivinen haastattelu

Tutkimukseni on narratiivinen tutkimus. Tutkimuksessani narratiivisuus näkyy siten, että aineistoni on kerronnallisessa muodossa. Tutkimuksessa on tapaustutkimukselle ominaisia piirteitä, sillä se käsittelee vain muutamien ihmisten kokemuksia tai tarinoita. Tapaustutkimuksissa pyritään

Hirsijärven, Remoksen ja Sajavaaran (2004) mukaan saamaan yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa pienestä joukosta ihmisiä, jotka ovat toisiinsa suhteessa. Tiedonkeruu tapahtui luonnollisessa tilanteessa haastatteleamalla. (Hirsijärvi ym., 2004, 123.) Haastattelu tuntui sopivalta metodilta kerätä tietoa tästä aiheesta ja uskon sen olevan myös tutkittaville luontevin ja vaivattomin tapa tuottaa tietoa aiheesta. Haastattelussani on kerronnallisen haastattelun sekä puolistrukturoidun teemahaastattelun piirteitä.

Haastattelussani pyrin kannustamaan vastaajaa kertomaan tietystä temasta eli tässä tapauksessa sirkus-harrastuksesta. Toimin itse tutkijan roolissa eli tiedon kerääjänä. Tutkittavat olivat tiedon tuottajia. (Ruusuvuori & Tiittola, 2005, 23.) Nauhoitin ja litteroin kaikki haastattelut. Haastattelua ennen kerroin haastateltaville omasta roolistani ja tutkimuksen tehtävästä. Ruusuvuoren ja Tiittolan mukaan nämä asiat on hyvä selkeyttää tutkittavalle. (Ruusuvuori & Tiittola, 2005, 24–25.) Pyysin tutkittavia kertomaan minulle asiasta siten, niin kuin en tietäisi aiheesta mitään. Tällä tavalla sain tutkittavat kertomaan mahdollisimman paljon aiheesta. Pyrin siihen, etteivät he jättäisi kertomatta ”itsestään selviä” asioita, jotka saattaisivat kuitenkin olla olennaisia tutkimuksen kannalta. Haastattelut muodostuivat kysymyksistä ja vastauksista. (Ruusuvuori & Tiittola, 2005, 26.) Pyrin myös sanattomalla viestinnällä, kuten kehonkielellä sekä äännähdyksillä viestimään, että olin ymmärtänyt tutkittavan puheen ja kannustin näin häntä jatkamaan. Haastattelijä voi näin sanattomasti rohkaista tutkittavaa kertomaan narratiiviaan (Ruusuvuori, & Tiittola, 2005, 30). Haastattelulla on tietty teema eli sirkus harrastuksena ja sirkus erityistä tukea tarvitsevien lasten harrastuksena. Tämän lisäksi olen kuitenkin myös tehnyt tarkkoja kysymyksiä aiheesta, jotta saisin tietoa haluamistani asioista. Haastattelun lopussa oli avoin kysymys, jossa haastateltava sai halutessaan kertoa vielä vapaasti jotain teemoihin liittyen.

Sain haastateltaviksi seitsemän sirkusohjaajaa ja viisi vanhempaa, jotka kaikki olivat äitejä. Keräsin haastateltavat kontaktieni avulla. Suurin osa haastateltavista oli minulle entuudestaan tuttuja. Neljä sirkusohjaajista halusi tehdä haastattelut yhdessä työparinsa kanssa, joten toimin heidän toiveidensa mukaisesti. Muut haastattelut ovat yksilöhaastatteluita. Pyrin olemaan haastattelutilanteissa kannustava ja kehottamaan tutkittavia kertomaan lisää aiheesta. Tutkimusta tehdessäni minun piti tarkkaan pohtia yksilöiden identiteettisuoja, jotta heitä ei tunnistettaisi aineistosta. Sirkuspiirit ovat hyvin pienet ja suuri osa ihmisistä tuntee toisensa. En mainitse paikkakuntia tai aineiston keräyksen vuosilukuja, jotta tutkittavien henkilöllisyys ei paljastuisi. Identiteettisuojaan parantamiseksi loin kaikille tutkittaville peitenimet. Identiteettisuoja pyrin myös parantamaan joidenkin lasten kohdalla siten, että en mainitse heidän tarkkoja diagnoosejaan. Tilaa sopiessani kysyin haastateltavilta, missä ja milloin he haluaisivat haastattelu suoritettavan. Pyrin aina toimimaan haastateltavien omien ehtojen

mukaisesti. Annoin myös kaikille haastateltaville saatekirjeen ennen haastattelun suorittamista, jossa kerroin lyhyesti tutkimuksestani, sen tarkoituksesta ja siitä, mihin sitä käytetään.

3.2 Tutkimuksen analysointi narratiivisin menetelmin

Tutkimuksessani aineiston käsittelytavalla on narratiivinen. Narratiivinen aineisto on kertomus, joka voidaan ilmaista joko suullisesti tai kirjallisesti (Heikkinen, 2002, 19–20). Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005) ajattelevat kertomuksen olevan tietämisen muoto, sekä myös vuorovaikutuksen väline. Sen avulla jaetaan ja tehdään ymmärrettäväksi yksilön kokemuksia. (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, 189.) Aineistoni analyysiä ohjasi halu ymmärtää, millaisia kokemuksia sirkusohjaajilla ja vanhemmilla on tavallisten ja tukea tarvitsevien lasten ja nuorten sirkusharrastuksesta. Pro gradu -tutkielmassani analysoin aineiston Polkinghornen *narratiivien analyysin* (analysis of narratives) tavalla. Narratiivien analyysissä kertomukset luokitellaan ja järjestellään esimerkiksi kategorioiden, tapaustyyppien tai metaforien avulla. (Heikkinen, 2002 19–20 ; Heikkinen, 2002, 191).

Narratiivinen aineisto edellyttää syvällistä analyysiä (Heikkinen, 2002, 19–20). Tämän takia käytin paljon aikaa analyysiä tehdessäni, jotta mitkään olennaiset asiat eivät jäisi minulta huomaamatta. Tutkimuksen analyysivaiheessa pyrin kriittisyyteen ja tutkimuksen luotettavuuteen. Tämä näkyi omien ennako-oletusten tiedostamisessa. Olen viettänyt todella paljon aikaa sirkuksen kentällä niin opettajan kuin harrastajankin roolissa. Kokomusteni ja sirkusalan ihmisten kanssa käymieni keskustelujen pohjalta minulla oli ennakkokäsityksiä tutkimusaiheestani. Pyrin tiedostamaan kaikki ennakkokäsitykseni, jotta pystyisin löytämään mahdollisesti jotain uutta tuloksista ja jotta tulkintani olisi kertomusten sanomaa kunnioittavaa.

Tutkimuksessa luin aineistoani useita kertoja läpi ja käytin aikaa pohtiakseni, mikä siinä oli erityisen tärkeää. Luin aineistoni useita kertoja läpi myös sen takia, ettei minulla jäisi mitään sellaista huomaamatta, jota en osannut odottaa nousevan aineistosta. Jo haastattelujen jälkeen minulla oli käsitys siitä millaisia asioita ainakin nousisi tärkeiksi tuloksiksi. Kiinnitin huomiota siihen, mitkä asiat toistuivat kaikissa haastatteluissa, mitä asioita painotettiin tai mihin asioihin palattiin uudestaan. Haastattelutilanteessa haastateltavien äänenpainosta ja sanavalinnoista huomasin, milloin haastateltavalla oli jotain erityisen tärkeää sanoittavanaan. Esimerkiksi Pepita kertomassa näkyi hyvin se, mitä hän piti olennaisena tietona: ”Mää näkisin, että taidehan on juuri se, joka mahdollistaa erityislastenkin osallistumisen ja esiintymisen.” Näiden huomioiden perusteella

minulle muodostui jo hyvin varhaisessa vaiheessa analyysiä kuva siitä, mitä asiat ainakin nousisivat esiin tuloksissa.

Ensimmäisillä lukukerroilla alleviivasin mielestäni tärkeiksi nousseita asioita ja sellaisia asioita jotka toistuivat usein. Esimerkiksi aineistosta mainittiin useita kertoja, että sirkus soveltuu kaikille ihmisille. Tämän jälkeen ryhmittelin aineistoa värisymbolien avulla kaikki tärkeät tulokset niin, että vastaukset tutkimuskysymyksiini olivat eri väreillä. Tämän jälkeen pelkistin aineistoa siten, että nivoin yhteen samasta asiasta tulleet huomiot, kuten taiteesta ja taidekasvatuksesta. Tässä käytin apuna post it- lappuja. Kategorioina minulla oli muun muassa taide, liikunta, tuen tarve ja sirkuksen moninaisuus, sirkuslajit sekä kehollisuus ja koskettaminen. Tämän jälkeen muodostin ajatuskartan kategorioistani siten, että saisin vastaukset tutkimuskysymyksiini. Kategorisoinnin jälkeen luin kertomuksia vielä uudestaan huolellisesti, jotta ymmärrykseni syvenisi kohti lopullisia tuloksia.

Näiden pohjalta muodostin keskeisimmät tulokset ja kirjoitin niistä tulosluvun. Ensimmäiset kaksi tulostani vastaavat tutkimuskysymykseeni siitä, millainen harrastus sirkus on. Viimeiset kaksi tulostani puolestaan vastaavat siihen, soveltuuko sirkus tuen tarpeisille harrastajille ja miten tuen tarve huomioidaan sirkusharrastuksessa. Tuloksia kirjoittaessani pyrin siihen, että tutkimukseni tulokset keskustelisivat teorian kanssa. Aineistostani keräsin esimerkinosteita esiin, joissa havainnollistin tuloksiani. Jo aineiston analysoinnin alkuvaiheessa huomasin, että vanhemmat kertoivat sirkusohjaajia huomattavasti vähemmän ja suppeammin tutkittavasta aiheesta. Tästä huolimatta pyrin tuloksissani tuomaan esiin niin sirkusohjaajien kuin vanhempien äänen.

4 Tulokset

Sirkusohjaajat ja sirkusta harrastavien tuen tarpeisten lasten vanhemmat, tässä tapauksessa äidit, kuvasivat kertomuksissaan käsitystään siitä, mitä sirkus tarkoittaa, millainen harrastus sirkus on, mitä siellä voi tehdä, sopiiko se tukea tarvitseville ja millaisia taitoja se kehittää yksilössä. He kertoivat myös, mikä heidän mielestään sirkuksessa motivoi ja millaisia arvoja siihen liittyy. Aineistosta nousseet päätulokset vahvistivat aikaisempia tutkimuksia. Sain vastaukset tutkimuskysymyksiini eli millainen harrastus sirkus on sirkusohjaajien ja vanhempien kertomana ja miten sirkus soveltuu tuen tarpeisille lapsille ja nuorille sirkusohjaajien ja vanhempien kertoman mukaan. Sirkusohjaajat osasivat vastata laajemmin ja ehkä hieman syvällisemmin kysymyksiin, sillä sirkuksen opettaminen on heidän työtään ja näin osa heidän arkeaan. Kertomuksissa nivoutui yhteen fyysinen liikunta, taiteen tekeminen yhdessä oman ryhmän kanssa, sekä erilaisuuden hyväksyminen ja sen näkeminen rikkautena. Kertomuksissa nousi esiin, miten olennaisessa asemassa kosketus on sirkuksessa. Se on sirkuksessa luonnollista ja lähes välttämätön osa toimintaa. Sirkuksen monipuolisuuden ja vapauden ajatellaan olevan sen vahvuuksia.

4.1 Sirkus on monipuolinen ja kehollinen harrastus

Sirkusohjaajien mukaan sirkus on esittävän taiteen laji ja hyvin monipuolinen sekä liikunnallinen harrastus, joka tarjoaa jokaiselle jotakin. Ei tarvitse olla tietynlainen voidakseen harrastaa sirkusta, sillä kaikenlaisia ja erilaisia ihmisiä tarvitaan ja heille löytyy oma paikka ryhmästä tai oma päälaji, jota tehdä. Sirkuksella voidaan tarkoittaa siis taide- ja kulttuurimuotoa, joka on verrattavissa esimerkiksi tanssiin tai teatteriin. Osalle tutkittavista tuli sirkuksesta ensimmäisenä mieleen kiertävät telttasirkukset. Rannikon ja Liikkasen mukaan sirkuksella voidaan viitata kiertäviin telttasirkuksiin tai nykysirkukseen. Uuden sirkuksen tai nykysirkuksen ajatellaan olevan esittävää taidetta. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 59.) Sirkuksen voisi sanoa olevan yksilön fyysistä taidetta, sillä sen ydin on sen esiintyjä eli ihminen (Purovaara, 2005, 13–14).

”Sirkus on taiteen laji. Hyvin liikunnallinen taiteen laji, jossa harjoitellaan erilaisia temppuja erilaisilla välineillä sekä ilmassa että maassa. Sitten pääsee kehittämään omaa taiteellista puolta. Ei tarvi olla tietynkoinen ja notkea ja mennä tietystä muotista läpi. Kaikenkokoisille ja kaikenikäisille löytyy joku oma juttu.” – Julia, sirkusohjaaja

Julia kuvaa sitä, että sirkus on fyysinen taiteen laji, kuten myös Purovaara (2005) määritteli sen. Julian mukaan jokaiselle ihmisille löytyy jotakin sopivaa ja mielekästä tekemistä sirkuksessa, koska sirkuksen alle mahtuu niin paljon erilaisia lajeja ja tyylejä tai tapoja tehdä sirkusta.

Kosketus ja kehollisuus ovat vahvasti osana sirkusta. Toista yksilöä kosketetaan esimerkiksi spotatessa eli avustettaessa tempuissa. Kosketus on siis luontainen osa sirkusta.

”Ja sitten akrobatian puolelta voi tulla tosi isoja askelia siinä, jos ei pysty koskemaan toista ihmistä. Voi tulla ihan huomaamattakin jossain pyrtseissä. Että on niinku pakko koskea tai niinku pariakrossa.” – Sofia, sirkusohjaaja

Sofia kertoo siitä, miten joillekin tukea tarvitseville lapsille koskettaminen voi olla haastavaa. Sirkuksen avulla toisen ihmisen koskettamista voidaan huomaamattaan harjoitella, sillä se on luontainen osa toimintaa. Tällainen voi olla suuri edistysaskel esimerkiksi perhesirkusryhmissä lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukemisen kannalta.

”Niinku näillä AD/HD lapsella on, et saa tavallaan sen kehoärsykkeen. Nii sitten voi käärii sen mattoon, et se sai sen, matorullan sisään. Et se rauhotti sitä, sai sen kosketuksen.” – Sofia, sirkusohjaaja

Sofia kuvaa kertomassaan sitä, miten kosketuksen avulla sirkusohjaaja voi rauhoittaa lasta. Kosketuksen välineenä voidaan käyttää myös sirkusvälineitä. Kinnunen (2016) näkee kosketuksen joidenkin ammattien etuoikeutena. Kosketus vaatii herkkyyttä, läsnäoloa ja vahvaa ammattitaitoa. (Kinnunen, 2016, 24–26.) Ihmiset voivat saada tällaista positiivista kosketusta vierailta ihmisiltä myös harrastuksissa, kuten sirkuksessa. Kosketuksesta onkin hyvä puhua opetettaessa sirkusta. Oppilaille voi esimerkiksi kertoa, että konttapyramidissa ylämies asettaa kädet alamiehen harteille ja polvet alaselän päälle. Tämä liittyy siihen, että oppilas tietää, mitä tapahtuu ja myös siihen, että oppii luottamaan toisiin ihmisiin. Yhdessä tekemisen avulla uskalletaan koskettaa toista sekä luottaa muihin (Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu, 2011, 11). Rusanen (2011) painottaa sitä, että pienelle lapselle fyysinen kontakti on erittäin tärkeää, eikä ole mahdollista antaa sitä liikaa lapselle (Rusanen, 2011, 17).

”Ehkä se on sirkuksessa se sosiaalisuus ja muihin luottaminen. Kaikissa ryhmälajeissa pitää luottaa siihen, vaikka ryhmäakrobatiassa, pitää luottaa siihen, että muut ottaa kiinni kun tekee jotain temppua” – Aamos, sirkusohjaaja

Aamos kertoo luottamuksen merkityksestä sirkuksessa. Kaikessa tekemisessä yksilön pitää pystyä luottamaan toisiin ihmisiin. Tämä luo turvallisuuden tunnetta.

”Joskus on semmosia ryhmiä, ettei voi jotakin välineitä kokeilla ollenkaan. Esimerkiksi tiukkaa nuoraa en oo voinu yhdelle ryhmälle koko vuonna, koska se ois menny niin... Koska se on niin levotonta. Jos ei pysty yhtään ottaa omaa vuoroa ja tulee koko ajan toisten etteen. Nii silloin on niin isot turvallisuusriskit siinä. Et sitten ei oteta semmosia välineitä. Mää oon opettajana aika semmonen että en hirveesti riskeeraa tommosten kans... Ja pitää olla kokoajan hirveen selkee siinä ohjeistuksessa. Että mitä tehdään seuraavaksi. Jotenkin se lapsi pystyis olemaan turvassa sen oman pienen sisämaailmansa kanssa siinä, että se tietää mitä on tapahtumassa.” – Sofia, sirkusohjaaja

Sofia korostaa kertomuksessaan turvallisen oppimisilmapiirin tärkeyttä. Sofia viittaa niin fyysiseen kuin psyykkiseenkin turvallisuuteen. Sofia tuo kertomuksessaan myös esiin, miten opettajan tulee huolehtia siitä, että harjoittelu on kaikille oppilaille turvallista.

Rinnevuori (2014) näkee turvallisen henkisen olotilan tärkeimmäksi asiaksi akrobaattisessa harjoittelussa (Rinnevuori, 2014, 8). Hyvässä oppimisilmapiirissä yksilö voi turvallisesti niin onnistua kuin epäonnistua (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017, 43). Jos turvallisesta ilmapiiristä ei huolehdita, yksilön harjoittelusta voi tulla valikoitunutta, epämiellyttävää tai häntä voi pelottaa harjoittelu. Kaiken harjoittelun avainasemassa on riittävän turvalliset olosuhteet. Turvallisuudella tarkoitetaan sekä fyysistä että psyykkistä turvallisuutta. Fyysiseen turvallisuuteen kuuluvat riittävän paksut patjat. Psyykkiseen turvallisuuteen kuuluvat muun muassa harjoituskumppanin luotettavuus sekä riittävän helppojen liikkeiden harjoittelu ilman pakottamista. Avustaminen eli spottaaminen tai varmistaminen kuuluu myös olennaisesti akrobatian harjoitteluun. Avustettaessa tärkeää on se, että tietää avustuksen olevan turvallista. Akrobatian harjoittelussa äärimmäisen tärkeää on, että opettaja ei pakota oppilaita tekemään liian vaikeita liikkeitä. Oppilaan pelkoa voivat aiheuttaa monet tekijät, esimerkiksi epäselvät liikeradat, epäonnistumisen pelko tai fyysisten ominaisuuksien puute. Yksilöllä voi siis olla hyvä syy pelätä akrobaattista harjoittelua. Tämän takia akrobaattisten liikkeiden harjoittelu kannattaa rakentaa turvallisesti pienistä helpommista osioista. Turvallisen akrobatian harrastaminen vaatii usein patjoja ja niille sopivia paikkoja. Tämän takia on tärkeää huomioida, ettei muita ihmisiä ole temppuilijan välittömässä läheisyydessä. Erityisen huolellinen tulee olla tulen kanssa temppuilla. Silloin pitää ottaa mukaan sammutusvälineet ja ympäristön tulee olla sellainen, ettei siellä ole mitään helposti syttyvää. (Rinnevuori, 2014, 8.)

”Ja se oma kehontuntemus ja luottamus siihen että huomaa sen oman kehon pystyvän. Jos miettii noita maahanmuuttaja tyttöjä vaikka, semmosia nuoria, jotka sai ihan hirveitä kiksejä kun ne huomasi että ne pystyy tekemään kuperkeikkoja ja vaikka mitä. Kun ei niinkun ollut semmosta liikuntataustaa minkään laista.” – Sofia, sirkusohjaaja

Sofia kuvaa sitä, miten sirkus on fyysinen harrastus, joka tuntuu kehossa ja mielessä. Onnistumisen kokemukset uusista tempuista ja kokemukset siitä, että oma keho pystyy niihin, eivät kehitä pelkkää fyysistä kuntoa, vaan myös psykologista hyvinvointia. Se voi aikaansaada iloa liikkumiseen ja vahvistaa itsetuntoa ja itsetuntemusta.

Aineistossa korostettiin sirkuksen ominaispiirteinä valinnan vapautta sekä lapsilähtöisyyttä. Harrastajat saavat melko pitkälti itse valita, mitä päälajia tekevät ja millä tyyllillä tai tavalla haluavat tehdä sitä. Rannikko kertoo, että vaihtoehtolajeissa tyypillisenä nähdään vapaus ja luovuus, jotka aiheuttavat lajien jatkuvan muuttumisen ja kehittymisen. Tällaisissa lajeissa toimintakulttuuria kuvataan väljäksi ja sallivaksi. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 4–6.) Sirkuksessa vapaus ja lajien moninaisuus ovat yhteydessä toisiinsa. Lajien moninaisuus eli sirkuksen monipuolisuus nousi vastauksissa sirkuksen suureksi vahvuudeksi harrastuksena. Sirkuksen monipuolisuus ilmenee muun muassa siinä, miten paljon erilaisia sirkuslajeja on olemassa. Sirkukseen perinteisesti ei kuulu kilpaileminen, paitsi ehkä itsensä kanssa. Sirkus ei siis ole kilpaurheilua, jolloin ei tule myöskään kilpailupaineita. Joissakin lajeissa on kuitenkin olemassa kilpailuja, kuten diabolossa. Kilpaileminen on mahdollista, jos itse niin haluaa. Yksilöllä on siis vapaus valita, haluaako kilpailla vai ei. Myös vanhemmat pitävät siitä, että koska kyseessä ei ole kilpaharrastus, niin treenit ovat ilmapiiriltään vapaampia. Lapset saattavat kilpailla keskenään, mutta lähtökohtaisesti ei ole kilpailua. Tähän ajatukseen liittyy olennaisesti se, että yksilöllä on vapaus valita, mitä päälajia alkaa tehdä sirkuksessa. Juuri tämä mahdollistaa sen, että sirkus tarjoaa harrastuksen erilaisille ihmisille, joita kiinnostavat erilaiset asiat. Suomessa sirkus on myös hyvin oppilaslähtöistä. Lapset ja nuoret saavat itse vaikuttaa siihen, mitä harjoittelevat ja millä tavalla. He myös pääsevät itsenäisesti luomaan esityksiä ja käyttämään omaa luovuuttaan esitysten rakentamisessa. Myös vanhemmat pitävät sirkuksen hyvänä puolena sen vapautta. He ajattelevat vapauden siten, että sirkuksessa ei ole niin tiukka struktuuri, koska päämääränä eivät ole kisat. Pidetään myös hyvänä, että sirkuksessa ei tarvitse olla tietynlainen sopiakseen muottiin, vaan erilaisuus hyväksytään. Tämän ajatellaan vähentävän ulkonäköpaineita. Myös Rannikon ja Liikkasen mukaan sirkukseen perinteisesti ei kuulu kilpailu, mutta niin halutessaan eri lajeissa ja välineillä voi kilpailla. Kilpailuja voi usein luonnehtia talent show -tyyliseksi tapahtumiksi, joissa yksilö pystyy esittämään omia taitojaan. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 61.)

”Sirkus mahdollistaa aika monipuolisen harrastamisen. Sirkus on niin laaja, on niin monenlaisia osa-alueita...Sieltä löytyy niin monenlaista erilaisia pienempiä harrastuksia sen ison toiminnan alta, että se mahdollistaa aika monenlaisten osallistujien harrastamisen. Se on aika tärkeä osa sitä, millainen se sirkus harrastuksena on.” – Antti, sirkusohjaaja

Antti korostaa sitä, miten paljon erilaisia lajeja ja välineitä mahtuu sirkukseen alle. Lajien moninaisuus mahdollistaa sen, että kaikenlaiset ihmiset voivat harrastaa sirkusta.

Sirkusta on Liimakan (2013) mukaan vaikeaa määritellä lajina, sillä siitä on olemassa paljon erilaisia sovellutuksia. Nykysirkus on laajentanut sirkuksen kenttää erilaiseen fyysiseen temppuiluun. Perinteiseen sirkukseen mielletään teltoja ja eläimiä. Nämä ovat melko kaukana sirkuksen uusista muodoista, vaikka perinteisellä sirkuksella ja uudella sirkuksella on yhteisiä piirteitä. Nykysirkukseen ajatellaan kuuluvan ne taiteen lajit, jotka ovat tuttuja perinteisestä sirkuksesta. Tämän lisäksi nykysirkukseen kuuluu myös paljon erilaisia temppuululajeja. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 59.) Sirkuksessa on sirkusohjaajien mukaan yläkäsitteitä lajeille tai peruslajeja, joiden alle mahtuu alalajeja ja eri välineitä. Akrobatian ajatellaan olevan melkein kaikkien lajien taustalla. Akrobatian alle voidaan laittaa esimerkiksi soolo- eli permantoakrobatia. Se voidaan jakaa vauhtiakrobatiaan eli tumblaukseen, notkeusakrobatiaan, käsilläseisontaan, pariakrobatiaan ja ihmispyramideihin. Päälajimuotoja ovat näiden lisäksi jongleeraus, tasapainolajit ja ilma-akrobatia. Myös trampoliini ja hyppynaru ovat omat lajinsa. Taikuuden ja klovnerian voidaan ajatella kuuluvan sirkukseen, vaikka ne ovat myös omat itsenäiset lajinsa ja ne ovat hyvin lähellä teatteria. On myös olemassa paljon erilaisia erikoislajeja, kuten ilma-akrobatialajeja ja trapetsierikoislajeja. Esimerkiksi slacklining kuuluu sirkuslajeihin (Rannikko & Liikkanen, 2013, 59). Slacklinigin voisi ajatella sijoittuvan tasapainolajien alle.

”Ehkä niinku pohjana on akrobatia, mitä niinku tehään joka tapauksessa kaikissa ryhmissä... Tehdään akrobatiaan sekä yksilö että ryhmä että pari. Sitten akrobatiaa tehdään myös ilmassa.” – Sofia, sirkusohjaaja

Sofia kuvaa sitä, miten kaiken tekemisen perustana sirkuksessa on akrobatia. Hänen mielestään lähes kaikki sirkusharrastajat tekevät akrobatiaa jossakin muodossa.

”Sitten ehkä erikseen on semmoset, mitkä on osaltaan niinku teatteria läheltä menee, perinteisiä sirkuslajeja, niinku klovneria. Semmosessa perinteisessä sirkuksessa varsinkin on klovneja, mitkä sitten temppujen ohella kertoo vitsejä ja viihdyttää yleisöä...Taikuus, taikurit. On lähitaikuutta ja näyttämötaikuutta, missä tehään isompia illuusioita. Sit on semmosta sideshow-sirkusta, friikki-

sirkusta, missä ihmiset menee kivun rajoilla ja halua ällöttää yleisöä ja tekee ehkä pohjimmiltaan kuitenkin turvallisesti temppuja, mitä haluaa saada näyttämään tosi vaaralliselta ja kivuliaalta yleisölle” – Aamos, sirkusohjaaja

Aamoksen kertomuksesta nousee esiin se, että sirkus on esittävän taiteen muoto. Tämän takia sirkukseen kuuluu myös tavanomaisten sirkuslajien lisäksi teatterista vaikutteita saaneita sirkuslajeja. Osa sirkuslajeista tai esityksistä voi myös olla hyvin show-henkisiä.

Sirkusohjaajat nimesivät useita sirkuksen eri lajeja. Tasapainolajeihin kuuluvat muun muassa tasapainotikkaat, tasapainopallo, yksipyöräinen, rolabola sekä nuora. Nuorallakävelyä voi tehdä joko löysällä nuoralla tai tiukalla nuoralla. Jongleeraus voidaan karkeasti jakaa heittojongleeraukseen ja esinemanipulaatioon. Heittojongleeraukseen kuuluvat pallot, renkaat, keilat ja huivit. Erikoisempaa heittojongleerausta voi myös tehdä sikarilaatikoilla tai nykysirkuksessa esimerkiksi ämpäreillä. Myös vanteet, lautaset, kukkakepit, poit ja devilstickit sekä tulitaide tai tulijongleeraus ovat jongleerauksen alalajeja. Tässä tulee hyvin esiin se, miten yhden lajin eli jongleerauksen alle mahtuu useita alalajeja. Ilma-akrobatialajeista sirkusohjaajat mainitsivat muun muassa keinutrapetsin, lentävän trapetsin, rengastrapetsin, hammocin, suoran trapetsin, sirkuskankaat ja vertikaaliköyden. Sirkukseen tulee myös koko ajan uusia lajeja. Esimerkiksi kiinalaisella tolpassa on pitkät juuret sirkuksessa, mutta se on myös hyvin lähellä tankotanssia, joka on melko uusi ja suosittu laji. Tankotanssi nähdään aivan itsenäisenä harrastusmuotona, mutta myös sille on annettu tilaa sirkusmaailmassa. Monia lajeja, kuten esimerkiksi klovneriaa, voi myös yhdistää muihin lajeihin, esimerkiksi yksipyöräiseen. Kaikkia lajeja, kuten kuolemanpyörää, ei opeteta muun muassa pienimmille lapsille, mutta mitä ammattimaisemmaksi mennään, sitä enemmän erikoislajeja tulee mukaan. Erityisesti nykysirkuksessa on myös mahdollista ottaa joku sirkukseen kuulumaton laji ja tehdä sillä sirkusta.

”Sitten voi yhdistää myös. Jotkut ajaa kireän nuoran, kireän vaijerin päällä yksipyöräsellä. Jotku on tehny jopa tasapainopallon päällä, ajanu yksipyöräsellä. Kiinalaiset hullut. ” – Aamos, sirkusohjaaja

Aamos kertoo esimerkin siitä, miten erilaisia sirkuslajeja ja sirkustekniikoita voidaan yhdistellä. Tällä tavalla voidaan rakentaa erittäin haastavia temppuja.

”Ja perinteinen sirkuskin on ottanut teltan alle, hyväksynyt sirkukseen kaikenlaisia kummallisia lajeja ja ihmisiä...se kuuluu siihen perinteeseenki, että kunhan se on jotain tavallisuudesta poikkeavaa ja erikoista, niin se kelpaa.” – Antti, sirkusohjaaja

Antti kertoo siitä, miten kaikki erilaisuus ja erilainen nähdään sirkuksessa kiinnostavana, voimavarana, vahvuutena ja mahdollisuutena. Tässä korostuu myös sirkuksen suvaitsevaisuus.

”Erityisesti nykysirkuksessahan tehdään että otetaan joku väline, joka ei kuulu perinteiseen sirkukseen ja tehdään sillä. Täällä meidän sirkuksella ollaan otettu ämpärit ja tehdään niillä ämpärijonglöörausta.” – Pepita, sirkusohjaaja

Pepitan kertomuksessa painotetaan sirkuksen ja nykysirkuksen vapautta, luovuutta ja innovatiivisuutta. Sirkustempuilla voidaan Liimakan (2013) mukaan periaatteessa harrastaa millä tahansa välineellä. Esimerkiksi jalkapallolla tempuilla ei yleensä luokitella sirkukseksi, mutta jossain tilanteessa se voidaan kuitenkin luokitella sellaiseksi. Määritelmä sirkustempuun suhteen on siis melko häilyvä. Oma luovuus, fyysiset mahdollisuudet, motoriikka ja mielikuvitus toimivat sirkusharrastuksen toiminnan määrittelyn rajoitteina. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 59.) Pönkkö ja Sääkslahti (2012) kertovat, että ihminen tarvitsee motorisia perustaitoja selviytyäkseen itsenäisesti koko elämänsä ajan. Nämä taidot kehittyvät liikkumista harjoiteltaessa. (Pönkkö & Sääkslahti, 2012, 137.)

Niin sirkusohjaajat kuin vanhemmatkin näkivät sirkuksen sekä yksilö- että ryhmälajina. Jotkut lajit ovat vahvemmin yksilö- tai ryhmälajeja, mutta monia lajeja voi tehdä niin yksin kuin toistenkin kanssa. Esimerkiksi notkeusakrobatia ja jongleeraus nähdään usein soololajeina, mutta niitäkin voi tehdä yhdessä toisten kanssa. Toisaalta taas pariakrobatia tai ihmispyramidit vaativat toisia ihmisiä. Myös soololajeja tehdään ryhmässä, joissa ollaan yksilöinä. Soololajien tekijät ovat myös osa sirkusryhmää. Sirkuksen monipuoliset lajivaihtoehdot tarjoavat yksilölle mahdollisuuden valita itseä kiinnostavan tai itselle sopivan lajin. Jokaiselle tarjoutuu mahdollisuus kuulua ryhmään tai olla osa ryhmää omilla ehdoillaan. Vaihtoehtolajeille, kuten sirkukselle, tyypillistä on se, että lajit voidaan määritellä yksilölajeiksi. Tästä huolimatta lajeja halutaan harrastaa ja harjoitella yhdessä muiden kanssa. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 4–6.)

”Voit tietty valita semmosen lajin mikä on...et voi valita tavallaan sen ihmisen persoonan mukaan. Et jokainen voi valita itte sen, että haluuko tehdä enempi yhdessä muitten kanssa vai onko sitten enempi... aika paljon kliseisesti puhutaan autistisista jongleereista, jotka haluaa niinku yksin ja esineitten kanssa ja viihtyy niinku yksin ja jaksaa hinkata ja tuuskaa tavallaan...et siihen liittyy tavallaan autistisia piirteitä. Että monetkaan jongleerit ei oo kauheen sosiaalisia. Tai niitä pidetään...ehkä se on niinku semmonen stereotyyppi myöskin jonkkarista. Ja on sitten mahdollistaa siihen yhteisöön kuulumisen omilla ehdoillaan. Mut sitten taas pyramidijutuissa ollaan enemmän

ryhmissä ja voi olla taas enemmän semmonen pariakro kun taas yksilöakrotekijä. Ja sitten siinä on taas ryhmä ja toisten kanssa tekeminen keskeistä” – Sofia, sirkusohjaaja

Sofian kertomuksessa tulee esiin sirkuksen valinnan vapaus. Se mahdollistaa sen, että yksilöt voivat hakeutua sellaisten lajien pariin, jotka sopivat heille ja joista he ovat kiinnostuneita. Esimerkiksi ne, jotka eivät halua olla paljoa tekemisissä toisten ihmisten kanssa, voivat valita pääalajikseen jongleerauksen, jossa harjoitellaan pääasiassa yksin.

”Sen perusteella mitä tiedän, niin se antaa mahdollisuuksia molempiin. Mutta voiko sitten pelkästään yksilönä kehittyä ilman sitä ryhmän tukea. En usko, koska aika harva laji on semmonen että pystyis ilman sitä vuorovaikutusta olemaan ja tekemään, kehittymään.” – Outi, vanhempi

Outi viittaa siihen, että vaikka tekisi yksilölajia, niin kavereilta ja ryhmältä saatu tuki ja kannustus voivat olla erittäin tärkeitä motivaation ja kehittymisen kannalta. Lapsille kaverit ovat usein erittäin tärkeä osa vapaa-ajan toimintaa. Itsensä haastaminen on olennaista sirkustemppuudessa, kertovat Rannikko ja Liikkanen (2013). Temppuilla treenataan usein yksin tai kaksin, jotta suoritukseen ja taitojen kehittämiseen pystytään keskittymään kunnolla. Tärkeänä sirkuksessa kuitenkin pidetään vuorovaikutuksellisuutta ja yhdessä tekemistä. Omia kokemuksia ja opittuja temppuja esitellään toisille sirkusharrastajille. Muut harrastajat antavat vinkkejä treenaamiseen. Temppuilla luonteeseen kuuluu omien rajojen kokeileminen, onnistumisen tunne sekä myös epäonnistumisen tunne. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 59.)

”Siihen ei välttämättä tarvi mitään suurta urheiluhallia että voi tehdä. Jonglööriä voit missä vaan tai seisoa käsillä.” – Julia, sirkusohjaaja

Julia kertoo siitä, miten sirkusta voi harrastaa ainakin jossakin muodossa missä tahansa ja että sitä varten ei välttämättä tarvitse ostaa paljoa varusteita. On selvää, että poikkeuksen tekevät jotkin tekniset seikat, kuten ilma-akrobatian ja tiukan nuoran vaatimat kiinnityspisteet. Ne vaativat tietynlaiset kiinnitykset tai kattokorkeuden, jotta sen harrastaminen on turvallista tai ylipäättään mahdollista. Esimerkiksi ilma-akrobaatin voi olla hankalaa lähteä esiintymään keikoille, koska useinkaan niissä ei ole ilmakiinnityspisteitä. Myös Rannikko ja Liikkanen (2013) kertovat, että sirkusharrastukseen vaativa ympäristö riippuu harrastettavasta lajista. Kesä on hyvää aikaa sirkustella ulkona, mutta syksyllä harrastajat joutuvat siirtymään sisätiloihin. Sirkusharrastukseen sopiva ympäristö riippuu harrastettavasta lajista. Esimerkiksi jongleerausta voi harrastaa melkein missä tahansa, jossa on riittävän korkea ja vapaa ilmatila sekä sellainen ympäristö, jossa ei

vahingossa riko mitään. Temppuilu vaatii yleensä lajikohtaisia temppuiluvälineitä.(Rannikko & Liikkanen, 2013, 60 – 61.)

Sirkusohjaajien mielestä sirkus ei ole vielä niin arvostettu, kuin muut taiteen lajit. Tästä johtuen sirkuksella ei ole useinkaan kovin paljoa rahallisia resursseja. Tämä vaikuttaa sirkuksen harrastamiseen siten, että sirkuskouluilla ei ole varaa hankkia niin paljoa välineitä, kuin ehkä haluttaisiin. Sirkusohjaajien ja vanhempien oli hankala keksiä, millaisia huonoja puolia sirkusharrastukseen liittyy. Esiin nousi, että jos siinä haluaa kehittyä pitkälle, vie se paljon aikaa ja vaatii paljon keskittymistä. Kuitenkin ekspertiksi kehittyminen vie missä tahansa lajissa paljon aikaa. Sirkusohjaajat toivat myös esiin, että jos treenaa liian yksipuolisesti tiettyä lajia, niin siitä voi tulla rasitusvammoja ja jotkut sirkusartistit ovat joutuneet eläköitymään varsin nuorina. Tämä kuitenkin koskee vain hyvin marginaalista osuutta harrastajista. Kuitenkin on yli 70-vuotiaanakin esiintyviä sirkusartisteja. Eräs loukkaantumista pohtinut sirkusohjaaja totesi, että tuskin sirkuksen parissa sattuu sen enempää loukkaantumisia, kuin muissakaan urheilulajeissa. Jonkin verran lasten keskuudessa saattaa olla keskinäistä vertailua, koska sirkus on myös hyvin pitkälti teknistä osaamista vaativa laji. Lapsi voi huomata, jos hän itse oppii tai kehittyy muita hitaammin.

Sirkus on monipuolinen taideharrastus. Monipuolisuus näkyy sirkuksessa siten, että siellä on paljon erilaisia lajeja. Lajien moninaisuus mahdollistaa sen, että sirkus sopii kaikenlaisille ihmisille. Sirkus on luonteeltaan niin yksilö- kuin ryhmälaji. Sirkus mahdollistaa sen, että yksilö voi olla osana ryhmää itselleen sopivalla tavalla. Kilpailu ei kuulu sirkukseen, mutta halutessaan kilpailu on mahdollista lajikohtaisesti. Sirkus on kehollinen laji, jossa koskettaminen on luonteva ja olennainen osa toimintaa.

4.2 Sirkus on liikunta- ja taideharrastus

”... Ei voi siis aina sanoa, että sirkus kehittäisi esimerkiksi tasapainoa, jos ei treenaa tasapainolajeja, niin se ei kehitä tasapainoa sitten. Jos treenaa yksin jonglöörausta, niin se ei kehitä sitten sosiaalisia taitoja. Mahdollisuudet hyvin monenlaisiin kehityspolkuihin, mutta ei voi sanoa, että se olis aina sama kaikille.” – Antti, sirkusohjaaja

Antin mukaan yksilön on mahdollista kehittää monia eri taitoja sirkuksen avulla. Se, mitä taitoja sirkus kehittää harrastajassa, riippuu siitä, millaisia lajeja tai taitoja yksilö treenaa sirkusharrastuksen parissa.

”Riippuu varmaan että minkä puolen sirkusta sitten harrastaa. Itse ajattelin, että se ainakin antaa mahdollisuuden tällaiseen omaan tuottamiseen, oman mielikuvituksen käyttämiseen. Kyllä siinä varmaan on struktuuri. Tai jos vaikka ilma-akrobatiaa tehdään niin on joku ympäristö, mutta on mahdollisuus itse tuottaa ja itse kehittää ja itse luoda. Ja myöskin että se ei ole todellakaan niin sidottu siihen tiettyyn rakenteeseen, tai näin mä kuvittelen.” – Outi, vanhempi

Myös Outi ajattelee, että se, mitä taitoja sirkus kehittää yksilössä, on riippuvainen yksilön sirkuksessa harrastamasta lajista. Tämän lisäksi Outi painottaa sirkuksen taidepuolta ja sen ansiosta kehittyviä taitoja, kuten luovuutta ja mielikuvitusta sekä omaa ilmaisua. Hakkolan (1991) mukaan taidekasvatus tarjoaa lapselle tilaisuuden toteuttaa itseään. (Hakkola ym., 1991, 3–9.) Myös taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2017) todetaan, että taiteen opetuksen päämäärä on yksilön omaehtoisen ilmaisun vahvistaminen sekä tulkinnan ja arvostamisen taitojen kasvaminen. Sen myös voidaan ajatella tukevan yksilöiden luovan ajattelun sekä osallisuuden kehittymistä. Sillä voi myös olla tukevia vaikutuksia oppilaan identiteetin rakentamisen ja kulttuurisen lukutaidon kehittymisen suhteen. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017, 6.)

Sirkuksessa on olemassa monenlaisia lajeja, joista oppilaat harjoittelevat mieluisiaan eniten (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017, 43). Sen johdosta sirkus kehittää laajalti yksilöllä erilaisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ominaisuuksia. Tässä kuitenkin on myös huomioitava se, että mitä yksilö tekee sirkuksessa, vaikuttaa siihen, mitkä osa-alueet hänellä kehittyvät. Jos oppilas esimerkiksi jongleeraa yksinään, niin se ei silloin kehitä sosiaalisuutta. Sirkus kuitenkin tarjoaa laajalti mahdollisuuksia oman osaamisen, taitojen ja kykyjen kehittämiseen.

” Sitten se auttaa nivelten liikkuvuuksiin Sonjan kohdalla. Sitten tällaiseen, jollain lailla toimintakyvyn ylläpitämistä. Tulee sitä liikettä erilaista. Ja mukavaa tosiaan kavereitten kanssa, saa olla siellä ja tehdä kaikkea mukavaa, temppuilua...Ja sit se, että siellä on niin erilaista ja monimuotoista se liikkuminen. Ettei oo ihan niinku tavallista perinteistä liikkumista.” – Amanda, vanhempi

Amanda tuo esiin sen, miten sirkus liikuntamuotona on hyvin erilaista liikuntaa verrattuna muihin lajeihin. Amanda luonnehtii sirkusta toimintakykyä ylläpitäväksi liikuntamuodoksi, josta on hyötyä liikuntarajoitteisten oppilaiden lisäksi myös tavallisillekin oppilaille.

”...Täällä taas tehdään niin kuin enemmän ehkä silleen soolona, niin pääsee ehkä esiintymään enemmän soolona, yksin tai pienemmässä ryhmässä kahestaan tai kolmestaan. Silleen tulee ehkä

otettua enemmän siitä omasta tekemisestä se vastuu, että saa valmiiksi ja uskaltaa esiintyä ja silleen.” – Pepita, sirkusohjaaja

Pepita kertoo siitä, miten yksilöllä kehittyy vastuun ottaminen omasta tekemisestä yksilö- tai pienryhmäesiintymisten ansiosta. Niissä yksilö pääsee usein itse pitkälti ideoimaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan omaa numeroaan. Tällöin yksilö on myös itse vastuussa siitä, että numero valmistuu ajoissa ja on huoliteltu. Tässä prosessissa kehittyvät itsenäisten työskentelytaitojen lisäksi myös luovuus ja esiintymistäidot. Yhdeksi taidekasvatuksen tavoitteeksi voidaan määritellä luovuuden, mielikuvituksen ja ilmaisun harjaannuttaminen. Lapsilla luovuuden ajatellaan liittyvän mielikuvitukseen ja ideointiin. (Rusanen, 2007, 108.)

”Ehkä semmosta itsensä hahmottamista niin yksilönä kuin osana ryhmää, kun näkee mitä muut osaa, mitä ite tekee ja miten kukanenkin oppii erilailla. Miten kaikki haastaa itteensä ja tekee eri lailla.” – Aamos, sirkusohjaaja

Yksilön toimiminen osana ryhmää auttaa Aamoksen mukaan hahmottamaan sitä, millainen rooli itsellä on. Yksilö näkee millainen hän itse on ja miten toimii suhteessa toisiin ihmisiin. Yksilö näkee siis erilaisia tapoja toimia ja käyttäytyä.

Taiteellisten kokemusten ja taiteellisen ilmaisemisen ajatellaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan edistävän lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja sekä myönteistä minäkuvaa. Ne myös tarjoavat valmiuksia ympäröivän maailman ymmärtämiseen ja jäsentämiseen. Erilaisten ilmaisun tapojen harjoittelu kehittää lapsen ajattelun ja oppimisen taitoja. Se myös kehittää lapsen monilukutaitoa sekä osallistumista. Kulttuurilla on myös olennainen vaikutus lapsen identiteettiin. Taiteen avulla voidaan myös innostaa lasta liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 43–44.) Sirkusohjaajat kertovat, että taide ja taidekasvatus ovat niin vahvasti läsnä sirkuksessa, että sen ajatellaan olevan lähes itsestäänselvyys. Taide tulee esiin niin tavallisilla sirkustunneilla kuin myös esityksissä lavalla. Luovuus tulee esiin leikeissä ja peleissä, jotka kuuluvat vahvasti osaksi jokaista sirkustuntia. Niissä tulee esiin taidekasvatus, sillä leikkeihin eläydytään. Sirkustunneilla tehdään teatterin puolelta lainattuja ilmaisuharjoitteita osana tavallista sirkustuntia. Esiintyminen nähdään sirkuksen suurena vahvuutena, sillä se kehittää luovuutta ja itsevarmuutta. Siinä pääsee myös näyttämään oppimiaan taitoja. Ilmaisua harjoitellaan paljon sirkuksessa esiintyessä, sillä suomalaisissa sirkuskouluissa esiinnyttään paljon. Lapsia kannustetaan jo varhaisessa vaiheessa suunnittelemaan esityksiä ja esiintymään. Erilaisten esitysten katsominen tarjoaa myös paljon kokemuksia ja elämyksiä sirkuksen harrastajalle. Oppilaiden kanssa voidaan tehdä reissuja, joissa mennään katsomaan

esityksiä. Ajateltiin lisäksi, että sirkuksen harrastamisesta voi olla pitkälle vievää hyötyä myöhemmässä elämässä. Sirkus siis voi vaikuttaa yksilön persoonan tai identiteetin kehittymiseen ja sitä kautta se voi heijastua esimerkiksi työelämään ja työelämätaitoihin. Taide on luovaa itseilmaisua, jonka avulla yksilö pystyy rakentamaan identiteettiään ja ymmärtävän todellisuuttaan (Rusanen, 2007, 108- 109).

”Ja sit jos miettii noita esityksiä tai numeroiden tekemisiä... Temput pystyy sanomaan miten se tehdään ja miten ei kannata tehdä, et mikä on oikein ja mikä väärin. Mut sit kun rakennetaan numeroa, sit kun se on taidetta, niin ei oo oikeeta tai väärää. Sit se on niinku jokaisen oma mielipide, että minkälainen se sitten on se esitys.” – Sanni, sirkusohjaaja

Sanni kertoo, miten sirkustekniikkaa harjoitellessa näkyy sirkuksen niin sanottu urheilupuoli, jossa on tietyt tavoitteet, joihin pyritään. Esitystä tehtäessä tulee hyvin esiin sirkuksen taiteellinen puoli, jossa tekniikat eivät ole enää pääasia. Yksilöllä on mahdollista tehdä temput omalla tavallaan, jolloin mikään ei ole oikea tai väärä tapa tehdä liikkeitä ja temppuja.

Temppuiluun ei ole olemassa Rannikon ja Liikkasen (2013) mukaan sinällään sääntöjä, mutta tarjolla on erilaisia opaskirjoja, oppimismenetelmiä sekä ohjenuoria. Temppu on oikein silloin, kun se näyttää ja tuntuu hyvältä. Tempun voi sanoa olevan väärin ainoastaan silloin, kun se tuntuu pahalta. Sirkusta harrastetaan yleensä lähinnä oman ilon ja onnistumisen tunteen ja kokemuksen takia. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 61.)

”Se on varmaan niin itsestänselvyys, ettei enää ees kiinnitä huomiota. Se on jokapäiväistä. Ehkä käytännön esimerkki vois olla, kun tehdään esitystä. Sitä vastuun antamista myös muille, että ei ohjata ylhäältä päin. Ei sanota, että liikuta oikeata kättä ja nosta vasenta jalkaa, vaan annetaan oppilaan löytää oma tyyli tehdä asioita ja tuetaan sitten siinä prosessissa.” – Julia, sirkusohjaaja

Julia tuo esiin, miten taide ja taidekasvatus ovat läsnä normaaleissa sirkustunneissa, mutta se korostuu erityisesti esityksiä tehdessä. Silloin yksilölle annetaan vapaus olla luova ja toteuttaa itseään. Opettajan tehtävä on tukea oppilasta löytämään oma tapansa tehdä sirkusta ja taidetta.

Taidekasvatus mahdollistaa itsensä ilmaisemisen sekä kokemusten ja elämysten saamisen. Mielikuvituksen ei Hakkolan, Laitisen ja Ovaska-Airasmaan (1991) mielestä ajatella olevan pelkästään synnynnäinen ominaisuus, vaan sitä pystytään kehittämään ja kasvattamaan. Mielikuvitus mahdollistaa uusien asioiden yhdistämisen toisiin uudella tavalla uudesta näkökulmasta. (Hakkola, Laitinen & Ovaska-Airasmaa, 1991, 8–13.)

”Se millaisia sisältöjä mä valitsen tunnille tai millaisia harjoituksia, pelejä tai leikkijä niin siellä saattaa enemmän olla sellaisia toimintoja missä pääpaino on niissä sosiaalisissa jutuissa. – Pepita, sirkusohjaaja

Pepita kuvaa sitä, miten pelit ja leikit ovat osana jokaista sirkustuntia. Leikkien avulla voidaan pyrkiä harjoittelemaan erilaisia taitoja, kuten sosiaalisia taitoja ja mielikuvitusta.

Lapset käyttävät mielikuvitusta leikkiessään. Leikin ajatellaan olevan alle kouluikäisten lasten ominainen tapa toimia. Lapsi käyttää leikkiä apuna omien tietojen ja taitojen heijastamiseen maailmasta. (Hakkola, Laitinen & Ovaska-Airasmaa, 1991, 12–13.) Sirkusohjaajat kertovat, että leikin ja mielikuvituksen voisi ajatella olevan osa sirkuksen taidekasvatusta. Leikin avulla pystytään harjoittelemaan esimerkiksi akrobatiaa. Joskus leikki toimii myös ”välipalana” keskittymistä vaativien taitojen harjoittelun välissä. Sirkuksessa voidaan myös teettää harjoituksia, joissa lapset pääsevät ilmaisemaan itseään mielikuvituksen avulla. Mielikuvitusta ja leikkiä voidaan myös käyttää apuna lasten sirkusesitysten rakentamisessa.

”...isona plussana tietenkin tää esiintymispuoli. Eli sieltä kautta, sehän kouluttaa omaa luovuutta ja omaa itsevarmuutta. Lapsista ja nuorista kyllä sen huomaa vuosien aikana minkälaisia nuoria niistä kehittyi. Se pohja sieltä minkä saa, tukee kyllä ihan varmasti ihan kaikessa työelämässä, tekemisessä.” – Ville, sirkusohjaaja

Ville kertoo, miten sirkus ja sen esiintymismahdollisuus opettavat yksilölle sellaisia taitoja, joista heillä on hyötyä muussakin elämässä. Sirkus voi antaa yksilölle jotakin sellaista, jolla voi olla pitkäkestoisia vaikutuksia yksilön elämään ja identiteettiin. Esimerkiksi työelämässä voi olla hyötyä sirkuksessa saadusta esiintymistaidosta ja kokemuksesta. Sirkus kehittää myös pitkäjänteisyyttä lajissa tarvittavien lukuisten toistojen harjoittelun johdosta. Pitkäjänteisyydestä on hyötyä monella elämän osa-alueella, esimerkiksi opiskelussa. Taiteen, kuten sirkustaiteen, harrastamisella voi siis olla suuri merkitys yksilön elämän kannalta. Se voi tuoda yksilön elämään onnistumisia, iloa, ystävyysuhteita sekä tukea yksilön hyvän itsetunnon kehittymistä sekä identiteetin rakentumista. Yksilö voi jopa innostua harrastuksestaan niin paljon, että hakeutuu opiskelemaan alaa ja työskentelee taiteen alan ammattilaisena. Allan (2010) on tutkinut lasten ja nuorten sitoutumista taiteeseen ja taiteen yhteyttä mielikuvitukseen. Tutkimuksessa korostetaan taiteen harjoittamiseen sitoutumista yksilöllisesti ja yhteisöissä. Taiteita on alettu yhä enemmän näkemään välineenä edistämään sosiaalista inklusiota. Allanin mukaan taiteella on merkittävä vaikutus lasten ja nuorten reflektointiin omista kokemuksistaan. Taiteiden harrastaminen voi vaikuttaa yksilön terveyteen, koulutukseen ja hyvinvointiin mielikuvituksen, luovuuden ja kärsivällisyyden kehittymisen

ansiosta. Jotkut tutkimukset ovat myös tuoneet esiin, miten taiteisiin sitoutuminen on muuttanut yksilöiden itsevarmuutta, taitoja ja sosiaalista elämää. Allanin mielestä tutkimuksissa pitäisi keskittyä etsimään todisteita siitä, miten taide saa ihmiset sitoutumaan taiteen tekemiseen yksilöinä ja yhteisöinä. Taiteen tekeminen ja sitoutumisen saavuttaminen vaatii yksilöiden mielikuvitusta sekä yhteisön jäsenten välisen vuorovaikutuksen. Tämän tutkiminen vaatii tutkijoilta taiteisiin perustuvien menetelmien käyttämistä tutkimuksissa sekä sitä, että tutkijat uskaltavat käyttää omaa mielikuvitustaan. (Allan, 2010, 112–122.)

Sirkusta vaihtoehtolajina kuvataan hyvin liikunnalliseksi ja se vaatii harrastajalta vahvaa fyysistä ja intensiivistä harjoittelua. Vaihtoehtolajeille tyypillistä on se, että niissä kehittyminen vaatii intensiivistä keskittymistä ja harjoittelua. Nämä ovat juuri niitä valmiuksia, joita kasvattajat ovat nähneet tärkeiksi kehitysosa-alueiksi nuorissa. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 4–6.) Sirkuksessa temput voivat olla erittäin vaikeita ja vaativia. Onnistuakseen ne vaativat pitkää ja määrätietoista harjoittelua. Arvostus lajia ja muita harrastajia kohtaan syntyy siitä, kun ymmärtää, kuinka vaikeita temput ovat ja kuinka paljon aikaa niiden harjoittelu vaatii. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 59.) Aineistosta nousi esiin, että sirkus harrastuksena on aikaa vievä, sillä temppujen oppiminen ja hiominen ovat vaikeaa. Esimerkiksi käsilläseisonta on laji, jota pitää harjoitella monien opettajien mukaan useita kertoja viikossa, jotta siinä tapahtuisi huomattavaa kehitystä. Tarpeeksi pitkälle lajia edetessä uusien temppujen oppiminen voi kestää hyvinkin kauan.

”Ehkä sekin että tehdään jotain tavoitteellista siinä. Sirkuksessa monesti se, että on kiinnostavaa, on motivoivaa oikeesti se mitä tehdään vaikuttaa.” – Antti, sirkusohjaaja

Antin mukaan sirkuksessa oppilasta voi motivoida se, että tekeminen on itsessään mielekästä ja tekeminen on tavoitteellista. Sirkusta pidemmän aikaa harrastaneiden yksilöiden toiminta muuttuu usein tavoitteelliseksi, eikä sitä enää voi kutsua satunnaiseksi temppuiluksi. Kehitys on nopeaa temppuilun aloitusvaiheessa, jolloin oppii nopeasti paljon perusasioita. Tästä seuraa useimmiten onnistumisen tunne ja kokemus. Alkuhuan jälkeen voi olla haastavaa pitää motivaatiota yllä, sillä oppiminen hidastuu vaikeampien temppujen myötä. Avainasemassa motivaation säilyttämiseen on se, ettei heti luovuta ja usko kehityksen tapahtumiseen. (Rannikko & Liikkanen, 2013, 60 – 61.)

”Ja tavallaan se yhteisen esityksen tekeminen noissa ryhmissä on semmonen mikä aina hirveesti motivoi. On tosi tärkeitä, varsinkin kun sen saa tehdä ite, lapsilähtöisesti se homma. Heidän oma valinta ja oma se tarina ja esitys, vaatteet ja kaikki. On aina semmonen tärkeä juttu.” – Sofia, sirkusohjaaja

Sofia näkee, että lapsia motivoi sirkuksessa se, että lapset saavat tehdä yhdessä ryhmässä itse ja oppilaslähtöisesti asioita. Rannikon ja Liikkasen (2013) yksilön motivaatiota lisäävät muut harrastajat (Rannikko & Liikkanen, 2013, 59). Sofian mukaan lapsia voi motivoida se, kun he pääsevät itse vaikuttamaan esimerkiksi tarinaan, esitykseen ja esiintymisvaatteisiin. Tällä tavalla esityksistä tulee oppilaiden itsensä näköisiä.

”Musta se motivaatio tulee siitä, no sen monipuolisuuden kautta ja siitä että jatkuvasti on kokoajan jotakin uutta opittavaa. Et sä näät jotain, hei tuon minä haluan oppia, ja sitten teet sitä työtä sen eteen että opit. Ja keksit uusia. Se harjoittelu pelkäästään luo sitä uutta. Esimerkiksi jonglööraus on hyvä esimerkki tästä. Harjottelee ja lähtee kokeilemaan, sieltä löytyy aina uutta, uusia juttuja. Mutta myöskin se, kun ei ole koskaan valmis. Vaikka kuinka paljon tekee, niin aina löytyy uutta opittavaa, uutta treenattavaa ja aina voi olla parempi.” – Aamos, sirkusohjaaja

Aamos kertoo, että sirkuksessa tekemisen monipuolisuus, uuden oppiminen ja elinikäinen oppiminen motivoivat yksilöä. Itse motivoivien asioiden oppiminen tuo onnistumisen kokemuksia, jotka itsessään innoittavat haluamaan oppimaan lisää temppuja. Sirkuksesta löytyy aina uusia haasteita, jolloin ei voi ikinä olla täysin valmis ja toisaalta taas ei tarvitse aina harjoitella samoja asioita.

Niin vanhempien kuin sirkusohjaajienkin mukaan sirkus voi motivoida lapsia ja nuoria harrastamaan monesta syystä. Erityisesti vanhempien kertomuksissa korostui, miten sirkus motivoi kaverisuhteiden ja yhdessä kivan tekemisen ja liikunnan ilon ja adrenaliinin takia. Myös hyväksytyksi tuleminen nähtiin motivoivana tekijänä. Sirkusohjaajien mukaan tekemisen mielekkyys ja tavoitteellisuus voi motivoida monia. Lajien moninaisuus ja tekeminen itsessään ja temppuilu koetaan motivoivana. Aina on jotain uutta opittavaa ja aina voi kehittyä. Onnistumisen riemu ja halu kehittää itseä myös lisäävät motivaatiota. Tähän liittyy itsensä ja omien pelkojensa voittaminen. Sirkuksessa saa kokeilla kaikenlaisia hullujakin asioita luvan kanssa turvallisessa ympäristössä. Myös yhteisö ja siltä saama palaute sekä esiintyminen voidaan kokea palkitsevina ja sitä kautta lisätä motivaatiota. Sellaisessa tilanteessa, jossa yksilö käyttäytyy autonomisesti, hän kokee toiminnan itseilmaisuksi. Toiminta koetaan itseilmaisuksi siitäkin huolimatta, vaikka toimintaan vaikuttaisivatkin ulkoiset tekijät. (Ryan & Deci, 2002.) Ihmisillä on syntymästään asti tarve sosiaaliseen yhteenkuuluvuuden tunteeseen, jotta he tuntisivat turvaa ja yhtenäisyyttä (Ryan & Deci, 2002). Yhteenkuuluvuuden tunne lisää yksilön sisäistä motivaatiota ihmisen eliniän ajan (Ryan & Deci, 2007). Yksilölle muodostuu pätevyys silloin, kun hän oppii, tutkii ja sopeutuu toimiessaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. (Deci & Ryan, 1985, 27.) Ihmisillä on luontainen halu

tuntee itsensä kyvykkääksi, hallitsee itselle sopivia haasteita sekä kehittää omia taitoja ja kykyjä (Deci & Ryan, 1985, 63; Ryan & Deci, 2002). Decin ja Ryanin (1985) mukaan sellaisten kokemusten ajatellaan lisäävän sisäistä motivaatiota, jotka lisäävät koettua pätevyyttä. Koettua pätevyyttä ajatellaan lisäävän onnistumisen kokemusten sekä myönteisen palautteen sellaisissa tilanteissa, joissa yksilö saa itse määrätä toiminnasta. (Deci & Ryan, 1985, 63.)

Sirkuksen erityinen piirre harrastuksena on se, että se on sekä liikunta- että taideharrastus. Sirkus kehittää yksilöä fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti liikunnan ja taiteen avulla. Yksilöä voi motivoida sirkusharrastuksessa monet tekijät. Sosiaaliset suhteet ja tekeminen itsessään voidaan kokea motivoiviksi. Sirkus kehittää yksilössä monia sellaisia taitoja, jotka voivat vaikuttaa yksilössä koko tämän elämän ajan. Sirkus voi myös vaikuttaa oppilaan identiteetin kehitykseen.

4.3 Sirkus sopii kaikille

Niin vanhempien kuin sirkusohjaajien kertomuksissa korostui se, miten erilaisuuden hyväksyminen ja moninaisuus ovat tärkeitä arvoja sirkuksessa. Muita sirkuksen arvoja ovat ihmisen ainutkertaisuus, yhteisöllisyys ja tasa-arvo. Erilaiset ihmiset otetaan avoimesti vastaan sirkukseen, erityisesti sosiaaliseen sirkukseen. Suvaitsevaisuutta pidetään siis tärkeänä asiana. Ketään ei tuomita ja kaikki ovat tervetulleita sellaisina kuin ovat. Oppimista, ystävällisyyttä, liikuntaa, terveyttä, temppuja ja sirkusvälineitä arvostetaan sirkusmaailmassa. Välineitä kohdellaan hyvin ja arvokkaasti ja arvostetaan sitä, mitä toiset ja itse on saanut aikaan. Tärkeänä pidetään myös sitä, että yksilö saa vaikuttaa ryhmän asioihin, mutta päätöksenteko ei ole välttämättä demokraattista, vaan enemmänkin opettaja-oppipoika lähtöistä. Kuunnellaan sitä, jolla on vahva kokemus ja tietämys asiasta. Sirkuksessa myös korostuu tietyllä tapaa se, että säännöt ja normit voivat olla hyvinkin tiukat. Esimerkiksi turvallisuuteen tai välineiden ja toisten tasa-arvoiseen kohteluun on hyvin selkeät säännöt. Sirkus nähdään tavallaan omana elämäntapanaan.

”Sekin meitä varmaan innosti tulemaan sirkukseen ...tuli semmonen lämmin, niin kuin tervetuloa kaikki. Ei tarvi olla semmonen täydellinen, mikään telinevoimistelijatyyppejä joka tulee. Koin ainakin että kaikki on tervetulleita sellaisena kuin on. Jokainen tekee sirkusta omalla tavallaan.” – Salla, vanhempi

Salla kertoo, miten hän koki sirkuksen vastaanottavaksi paikaksi omalle lapselleen. Hän koki sirkuksen avoimeksi paikaksi kaikenlaisille harrastajille, jossa jokaiselle löytyy itselle sopivaa ja mielekästä tekemistä.

Sirkusohjaajien mukaan sirkukseen liittyy sellaisia erityispiirteitä, joita muihin harrastuksiin ei välttämättä kuulu. Yksi niistä on, että sen kautta voi olla helpompi lähestyä erityisryhmiä. Tähän teemaan liittyy olennaisesti sosiaalinen sirkus. Sirkuksen harrastamista ei myöskään estä vammat.

”Sirkus on harrastuksena hirveän monipuolinen. Sirkus on harrastuksena hyvin kaikille sopiva. Jotenkin sen kautta oon ajautunut tekemään sosiaalista sirkusta. Sirkuksen kautta on esimerkiksi helpompi lähestyä esimerkiksi erityisryhmiä, pieniä lapsia – ihan tommosia jotka ei puhu. Sirkuksessa mua viehättää se, että siinä on niin mahoton lajikirjo, että sieltä löytyy jokaiselle jotakin.” – Sofia, sirkusohjaaja

Sofia korostaa kertomuksessaan sitä, miten monenlaiset ihmiset voivat harrastaa sirkusta sen moninaisuuden ansiosta. Myös taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma (2017) korostaa sirkustaiteen moninaisuutta taidemuotona ja harrastuksena. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017, 43.)Tämän ansiosta sirkus sopii hyvin myös tukea tarvitseville yksilöille. Sosiaalinen sirkus on Sofian mukaan hyvä lähestymistapa tuentatarpeisten oppilaiden kanssa. Sirkuksessa ei välttämättä esimerkiksi tarvitse puhua, jos lapsi ei esimerkiksi osaa puhua. Sirkusta siis voi tehdä ihan kaikenlaiset ihmiset.

Kertomuksissa noussut sirkusharrastuksen ideologia on yhteneväinen perusopetuksen liikunnan opetussuunnitelman kanssa. Liikunnassa tulee olla kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri. Kaikilla oppilaille pitää olla mahdollisuus osallistumiseen ja onnistumiseen. Jokainen oppilas täytyy myös huomioida liikunnassa yksilöllisesti. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, 149.) Tutkittavien mukaan sosiaalinen sirkus ja sirkus sopivat hyvin tuen tarpeisten lasten ja nuorten harrastukseksi jo sen arvoperustankin takia. Se on avoin kaikenlaiselle erilaisuudelle.

Tämän lisäksi vanhempien kertomuksissa nousi esiin, että sirkus on hyvä harrastus tuentatarpeisille lapsille sen takia, että se on fyysisesti niin monipuolista ja erilaista liikuntaa. Vanhempien mukaan sirkus ei ole hikiliikuntaa eli se ei ole liian raskasta tukea tarvitseville oppilaille. Se kuitenkin ylläpitää fyysistä toimintakykyä. Sirkuksessa huolehditaan, että jokainen pääsee mukaan ja tulee nähdyksi ja kuulluksi, ollaan reiluja kaikkia kohtaan ja muodostetaan kaverisuhteita. Se on mukavaa yhdessä tekemistä, jossa opitaan hienoja temppuja. Oppilaiden tuen tarpeisuus huomioidaan hyvin ja opetus suhteutetaan jokaisen lapsen henkilökohtaisiin tarpeisiin. Sirkuksen harrastamisesta on tuen tarpeisille samoja hyötyjä kuin kaikilla muillakin sirkusharrastajilla.

”...Ja enemmän sosiaalisen sirkuksen puolella on kerätty semmoista palautetta opettajilta ja vanhemmilta ja ehkä hoitohenkilökunnalta kun ollaan vaikeesti vammasten kanssa. Jotenkin

semmonen itsetunnon nousu ja semmonen itseluottamuksen lisääntyminen. Samaten semmosten ryhmätyötaitojen lisääntyminen. Sirkuksssa on niin paljon...sää pääset esille vaikka sää et uskaltais puhua välttämättä tai et ossais puhua, mut silti sää pääset näyttämään omia taitojas. Meillähän on ihan perustarve tulla nähdyksi semmosena kun on. Kuitenkin sirkus on ihana väline siihen, että pääsee näkyville. Kun tulee nähdyksi, niin mikä tietysti nostattaa sitten itsetuntoa.” – Sofia, sirkusohjaaja

Sofia kertoo, miten sirkuksessa oppilaat pääsevät näkyville ja tulevat nähdyksi. Yksilö pääsee näyttämään oppimiaan asioita ja saa hyväksyntää muilta ja on osana ryhmää. Uuden oppiminen ja oman kyvykkyyden huomaaminen tukevat itsetuntoa ja positiivista kehitystä ja kasvua. Taiteen avulla oppilas oppii tuntemaan, hahmottamaan ja arvostamaan omaa kehoaan sekä luottamaan itsensä ja oman kehonsa mahdollisuuksiin. Luottamuksen muodostuminen kohdistuu itsensä lisäksi myös toisiin henkilöihin, kuten opettajaan ja muihin oppilaisiin. (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet, 2017, 43.)

Sirkusohjaajien kertomuksissa nousi esiin, että sirkuksen taidepuoli esityksissä on yksi tekijä, jonka takia sirkus soveltuu tuen tarpeisille lapsille hyvin, sillä jokainen esitys ja esiintyjä ovat ainutkertaisia. Erilaisuuden ansiosta voi syntyä jotain sellaista, jota ei ehkä muuten syntyisi. Erilaisuus nähdään siis vahvuutena sirkuksessa.

”Mää näkisin, että taidehan on juuri se, joka mahdollistaa erityislastenkin osallistumisen ja esiintymisen. Jos ajattelee jotain tiukkakurista, esimerkiksi voimistelua, niin sinne ehkä se erityislapsi sitten vähän huonommin sopii ja istuu. Että siitä kurinalaisesta tiukasta maailmasta, baletista tai voimistelusta, niin siitä sirkus ehkä eroaa... Sirkustaide on semmosta, että saa olla sellainen kuin juuri itse on. Siinä on niinku persoonia. Lavalla saa esittää...toki lavalla voi olla omana itsenään tai lavalla voi olla tosi syvästi jossain hahmossa tai roolissa. Kun sitä variaatiota on niin paljon, niin sen taiteen kautta sitä mahtuu tekemään monenlaiset erilaiset tyypit. Asiat voi tehdä niin monella eri tavalla. Sillä tavalla se taide mahdollistaa erityislasten osallistumisen” – Pepita, sirkusohjaaja

Sirkuksen taidepuoli on Pepitan mukaan iso syy siihen, miten hyvin sirkus soveltuu tuen tarpeisten lasten ja nuorten harrastukseksi. Pepitan kertomuksessa tulee myös esiin se, miten sirkuksessa erilaisuus nähdään toiminnan lähtökohtana, kun taas varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmissa korjattavana asiana. Sirkuksessa erilaisuus on rikkaus, joka tekee esityksestä ja esiintyjästä ainutkertaisen. Esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan ylös lapsen tuen tarve, lapsen tarvitsemat tukitoimenpiteet sekä arvioidaan niiden

vaikutusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 52). Esiopetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan lapselle annetaan erityistä tukea silloin, kun lapsen kasvu, kehityksen ja oppimisen tavoitteita ei saavuteta (Esiopetussuunnitelman perusteet 2014,2014, 48.) Peruskoulun opetussuunnitelmassa (2014) todetaan, että oppimisen ja koulunkäynnin tukea annetaan niin kauan kuin se on tarpeellista (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 2016, 61). Näissä asiakirjoissa ilmenee ajatus siitä, miten erilaisuus on asia, joka täytyy korjata kohti ”normaaliutta”. Myös inklusio-käsitteeseen liittyy Murron (1999) mukaan kuntoutuksellinen lähtökohta (Murto, 1999, 331). Inklusion yhteydessä puhutaan *kasvatuksellisesta kuntoutuksesta*. Siinä pedagogisella toiminnalla edistetään oppilaan elämänhallintaa ja itsenäisyyttä. Tämän tarkoituksena on lisätä oppilaiden fyysistä, toiminnallista, psyykkistä ja sosiaalista kiinteyttä. (Murto, 1999, 35.)

Sirkus ja sosiaalinen sirkus sopivat kaikenlaisten ihmisten harrastukseksi. Jokaiselle oppilaalle löytyy tekemistä sirkuksesta huolimatta tämän mahdollisesta tuentarpeesta. Sirkuksessa erilaisuus nähdään rikkautena. Sirkuksen taidepuolen ansiosta sirkus sopii hyvin harrastuksena kaikenlaisille ihmisille taiteen ainutkertaisuuden ansiosta. Oppilaiden ei tarvitse mahtua mihinkään tiettyyn muottiin, vaan he voivat tehdä taidetta juuri sellaisena kuin ovat. Sosiaalinen sirkus on hyväksi koettu tapa kohdata erityislapsia.

4.4 Sosiaalinen sirkus huomioi osallistujien tarpeet

Sirkusohjaajat olivat opettaneet monenlaisia tuen tarpeisia lapsia ja nuoria. Niihin kuului autismin kirjon lapsia ja nuoria, joilla oli esimerkiksi autismi tai asperger. Opettajat kertoivat myös aistiherkistä lapsista. Heillä oli ollut oppilaina myös keskittymishäiriöisiä tai käytöshäiriöisiä lapsia ja nuoria sekä erilaisista oppimisvaikeuksista tai hahmotusvaikeuksista kärsiviä oppilaita. Sirkusopettajilla oli näiden lisäksi kokemusta vammaisten, kuten down-oppilaiden ja liikuntarajoitteisten sekä kuurojen, sokeiden ja maahanmuuttajaoppilaiden opettamisesta. Sirkusohjaajat laskivat tavallaan myös jotkin sairaudet tuen tarpeisiksi tai erityistapauksiksi. He kertoivat esimerkiksi oppilaista, joilla oli astma, epilepsia tai sairauksista, jotka haurastuttavat luustoa tai lihaksistoa. Yksi vanhemmista kertoi, että hänen lapsensa oli ennen sirkuksen harrastamista ollut pienluokalla keskittymisvaikeuden takia. Lapsi innostui kokeilutunnin jälkeen sirkuksesta ja alkoi harrastaa sitä säännöllisesti. Tämä lapsi valitsi omaksi välineekseen tasapainopallon, joka on yksi haastavimmista välineistä sen äärimmäisen keskittymiskyvyn vaatimisen takia. Lapsen äiti kertoi, että sirkuksessa hänen lapsensa pystyi keskittymään ja hän pääsi siirtymään jonkin ajan päästä tavalliselle luokalle.

”Siitä se sitten lähti, se innostu siitä. Ja sitten kun se on käynyt täällä niin se on hirveen mukavaa. Ja sitten kun se on huomannut että se osaa sen” – Aino, vanhempi

Aino kertoo siitä, miten hänen keskittymisen vaikeudesta kärsivä lapsensa Karoliina on saanut sirkuksen kautta onnistumisen kokemuksia mukavan tekemisen avulla. Karoliina on saanut sirkuksen avulla kokemuksia siitä, että hän osaa ja pystyy keskittymään tekemiseen.

Sirkusohjaajien kertomuksissa nousi esiin, miten sirkusta on voitu käyttää välineenä esimerkiksi ryhmäyttämistilanteissa tai muulla tavalla tukemaan yksilön hyvinvointia ja oppimista ja tarjota onnistumisen kokemuksia. Termillä *sosiaalinen sirkus* tarkoitetaan Tutkivan teatterityön (2011) mukaan sellaista sirkustoimintaa, jonka päämääränä on tuottaa osallistujien hyvinvointia. Sirkuksen avulla yksilö voi oppia elämässä tarvittavia taitoja. Niitä ovat esimerkiksi itsenäisyys, itseluottamus, onnistuminen sekä sosiaaliset taidot. Sosiaalisen sirkuksen tavoitteita ovat muun muassa onnistumisten kokemusten tarjoaminen, itseluottamus, oma-aloitteisuuden lisääminen sekä rohkeus kokeilla uusia asioita ja epäonnistua. Myös yhdessä tekeminen on sen yksi tavoite. Tavoitteena on myös oppia sosiaalisia taitoja sekä parantaa keskittymiskykyä. Oman luovuuden löytäminen sekä oman kehon hahmottaminen ovat osa tavoitteista, kuten lisäksi kontrollin, tasapainon sekä koordinaatiokyvyn kehittäminen. Yhteisöllisyyden kehittäminen ja hyvän yhteishengen luominen kuuluvat myös tavoitteisiin. Näiden lisäksi pyritään ystävyysuhteiden muodostamiseen ja ilon sekä huumorin tuottamiseen. Nämä tavoitteet ovat hyvin samanlaiset kuin tavallisessakin sirkusopetuksessa. Luonnollisesti opetus, sen sisällöt ja tavoitteet suhteutetaan yksilöllisesti. (Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu, 2011, 11.)

Sirkusohjaajat kertoivat, että sosiaalisen sirkuksen tunneilla voidaan myös tehdä enemmän sosiaalisia taitoja ja valmiuksia kehittäviä harjoitteita, kuin itse sirkustekniikkaa tai sirkustaitoja kehittäviä harjoitteita. Kertomuksista nousi esiin, että tuen tarpeinen lapsi on ehkä helpompi huomioida, jos hän on osana sosiaalista sirkusryhmää, kuin tavallista sirkusryhmää, koska silloin koko toiminta rakentuu lapsen tarpeiden ympärille. Sosiaalisissa sirkusryhmissä koko toiminta ja sen suunnittelu rakentuu oppilaiden tarpeiden ympärille. Siinä tavoitteet voivat olla ennemminkin esimerkiksi sosiaalisten taitojen oppimisessa verrattuna tavalliseen sirkusryhmään, jossa pääpaino on temppujen oppimisessa. (Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu, 2011, 12.) Sirkusohjaajat ymmärsivät tuen tarpeella tarkoitettavan, että yksilö ei selviä elämästä tai jostakin sen osa-alueesta ilman apua tai tukea. Yksilö tarvitsee yhteiskunnalta tukea ja interventioita, kuten terapiaa, kuntoutusta tai apuvälineitä.

Sekä sirkusohjaajat että vanhemmat kertoivat, että osa tuen tarpeisista lapsista tai nuorista ei kerro diagnoosistaan ollenkaan ja osa taas kertoo siitä hyvinkin tarkasti. Diagnoosin kertomatta jättämiselle voi olla syynä, että pelätään yksilön leimautumista. Tämän pelätään aiheuttavan esimerkiksi sitä, että oppilas jäisi ulkopuoliseksi tai ei saisi kavereita. Jotkut voivat ajatella tuen tarpeen olevan niin lievä, ettei siitä tarvitse kertoa erikseen sirkusohjaajille. Jotkut vanhemmat pitivät suorastaan vastuuttomana sitä, jos ei kerrota oman lapsensa tuen tarpeesta. Sen kertomatta jättäminen voi joissakin tapauksissa aiheuttaa vaaratilanteita, jos ei esimerkiksi tiedetä, ettei oppilas saisi terveydellisistä syistä tehdä jotakin asiaa.

Sirkusohjaajien kertomuksista esiin nousi se, että olisi kaikkien etu, jos tuen tarpeesta kerrottaisiin etukäteen. Tätä perusteltiin sillä, että tiedon avulla pystyttäisiin ymmärtämään paremmin oppilaan käyttäytymistä. Oppilaan tarpeet pystyttäisiin myös ottamaan huomioon suunnittelussa ja opetuksessa paremmin, jos tiedettäisiin esimerkiksi mahdollisista rajoituksista. Kaikilla sirkusohjaajilla ei myöskään ole välttämättä valmiuksia haastavien tuentarpeiden opetukseen, jos tuen tarve tulee opettajalle yllätyksenä. Tuen tarpeesta etukäteen kerrottaessa opettaja ehtisi varautumaan siihen ja esimerkiksi etsimään aiheesta lisää tietoa ja keskustelemaan lapsen tarpeista etukäteen vanhemman kanssa. Tällä tavalla välttyttäisiin turhilta ristiriidoilta ja sekaannuksilta, eikä tarvitsisi pohtia, miksi joku yksilö käyttäytyy tietyllä tavalla. Toisaalta taas sirkusohjaajien ei tarvitse tietää diagnoosia välttämättä kovin tarkasti. Käytännön toiminnan kannalta voisi esimerkiksi riittää tieto siitä, että lapsi ei saa hyppiä ja miten pitää toimia tietyissä tilanteissa. Kertomuksissa nousi myös esiin aistiyliherkkyys, sillä ohjaajan olisi hyvä tietää, jos oppilasta ei voi koskettaa, sillä kosketus on niin olennaisessa asemassa sirkusharrastuksessa. Oppilaiden lähtötason tietämisestä olisi myös paljon hyötyä esimerkiksi työpajan sisällön suunnittelun kannalta. Vanhempien voisi olla hyvä ottaa selvää siitä, millainen harrastus sirkus on ja millaisia taitoja sen harrastaminen vaatii. Tätä pohtiessani minulle tuli mieleen, vaikka sirkuksessa kaikki otetaan mukaan, vanhempien kannattaa silti miettiä, millaiseen ryhmään laittavat lapsensa ja millaisia taitoja sirkuksen harrastaminen vaatii. Joissakin sirkuksissa on erityisryhmiä tai perhesirkusryhmiä. Perhesirkusryhmissä vanhempi voi tulla mukaan lapsen kanssa harrastamaan.

”Mielestäni siitä on hyötyä, koska se aiheuttaa tietynlaisia... niinkun että ohjaajan täytyy huomioida kuuloympäristö. Ja se, että hän ei välttämättä muista sitä kaikkea suullista ohjeistusta. Kuulovammainen lapsi tai ihminen on hirveen visuaalinen. Suurin osa tiedosta silmillä, hän ottaa informaation katsomalla toimintaa. Silmät komppaa sitä huonoa kuuloa.” – Salla, vanhempi

Salla kertoi siitä, miten hänen lapsensa kuulovamma tulee huomioida opetuksessa ja oppimisympäristössä.

”Meidän ei tarvi kauheen tarkasti tietää, minkälaisia kaikkia ongelmia, tai minkälainen se tyyppi on. Se tilanne, se sirkustilanne on kuitenkin uus. Voi tulla siitä lapsestakin esille ihan uusia piirteitä. Se voikin olla aivan toisenlainen. Mut tietysti jos se lapsi on niinku vaikka... tosi voimakas just se kehoärsykejuttu, niin sit vois olla kyllä aika hyvä tietää näin niinku alkulähtökohtaisesti. Mitä sitten tehdään. Koska kaikilla sirkusohjaajilla ei ole valmiuksia käsitellä.” – Sofia, sirkusohjaaja

Sofia kertoo, miten sirkuksessa lapset kohdataan ensisijaisesti lapsina, eikä heidän mahdollisen tuen tarpeensa kautta. Sirkuksessa lapset voivat käyttäytyä toisin kuin kotonaan ja mahdollinen tuen tarve ei välttämättä tule edes esiin sirkusryhmässä. Sirkusohjaajien olisi kuitenkin hyvä tietää, jos lapsella on jokin sellainen erityisen tuen tarve, joka on otettava opetuksessa huomioon. Opettajan on hyvä tietää tällaisista asioista, että hän osaa ottaa ne huomioon ja osaa varautua niihin sekä mahdollisesti myös hankkia lisää tietoa aiheesta sitä tarvitessaan. Taskinen (1993) kuvaa hyvin sitä, miten erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi tulisi kohdata. Hänen ajatuksensa ovat hyvin samanlaiset verrattuna siihen, miten sirkuksessa ja sosiaalisessa sirkuksessa nähdään erilaisuus ja tukea tarvitsevat henkilöt. Taskinen painottaa, että lapsi on aina ensisijaisesti lapsi, vaikka hänellä olisikin ongelmia tai erityisvaikeuksia. Tuen tarpeisella lapsella on aina enemmän yhtäläisyyksiä kuin eroja muiden lasten kanssa. Täytyykin muistaa, että suurin osa lapsesta on vahvaa ja toimivaa, eikä saisi keskittyä liikaa vammaan tai diagnoosiin. Käsite *normaalius* on hyvin suhteellinen ja kulttuurisidonnainen. (Taskinen, 1993, 145.)

”Niin ehkä just nää ääripäät ois semmosia tosi hyvä tietää, jos tapahtuu semmosia. Tai esimerkiksi jos on kuulovaikeuksia, nii sit jos ei tiää että tolle tyyppille on ihan turha puhua, jos se ei nää sua. Että ota katsekontakti ennen ku puhut sille.” – Sanni, sirkusohjaaja

Sanni kertoo siitä, miten yksilön toimintakykyyn merkittävästi vaikuttavat tuen tarpeet olisi hyvä tuoda sirkusohjaajan tietoisuuteen. Tällä tavalla ohjaaja ymmärtää paremmin oppilasta ja tämän käyttäytymistä ja voi myös huomioida oppilaan tarpeet paremmin.

Aineistosta nousi sirkusohjaajien kertomuksissa esiin, miten tuen tarve voi näkyä monella tavalla yksilön käyttäytymisessä niin fyysisenä, psyykkisenä tai sosiaalisena haasteena. Yksilöllä voi olla esimerkiksi vaikeuksia liikkua, keskittyä opetukseen, ohjeiden kuuntelemiseen ja harjoitteiden tekemiseen tai hänellä voi olla haastetta toimia sosiaalisissa tilanteissa. Oppilaan voi olla vaikeaa

esimerkiksi odottaa omaa vuoroaan. Tuen tarve voi vaikuttaa oppilaan itsetuntoon ja tulla esiin puheessa. Oppilas voi ajatella, että jokin asia on tyhmää ja ettei hän osaa sitä. Huono itsetunto siis voi vaikuttaa harjoittelumotivaatioon. Tuen tarve voi ilmetä arkuutena osallistua ja oppilas voi pelätä epäonnistumista. Nuoret, joilla on tuen tarvetta, saattavat vetäytyä pois toiminnasta. Opettajan tehtäväksi tulee tällöin houkuttaa ja motivoida herättelemällä heidän kiinnostustaan. Tuen tarpeiset oppilaat tarvitsevat paljon kannustusta ja rohkaisua sekä huomiota. Tuen tarve voi heijastua käyttäytymiseen negatiivisella tavalla, kuten sääntöjen rikkomisena, kiusaamisena, aggressiivisena käyttäytymisenä tai auktoriteetin uhmaamisena. Aggressiivinen käyttäytyminen voi aiheuttaa sen, että toisille oppilaille tulee turvaton olo. Tällöin säännöistä puhuminen ja niiden kertaaminen ovat tärkeitä. Opettajan tulee kertoa aina, mitä tunnin aikana tulee tapahtumaan, sillä se tuo turvallisuuden tunnetta ja tuo ennakoitavuutta oppilaille. Samasta syystä myös rutiinit ovat tärkeitä. Ihanteellista olisi, jos ryhmän kokoonpano ei muuttuisi, vaan sirkustunnilla olisi aina samat ihmiset.

Sirkusohjaajat kertoivat, että muun ryhmän opetus voi joskus kärsiä tuen tarpeisen oppilaan takia, jos kaikki opettajan aika menee hänen kanssaan olemiseen ja esimerkiksi järjestyksen ylläpitämiseen. Tällaisiin asioihin kuluu aikaa, joka on pois esimerkiksi sirkusteknisestä opettamisesta, joka voisi olla muista oppilaista motivoivaa. Toisaalta erilaisten oppilaiden kohtaaminen voi kasvattaa muissa oppilaissa suvaitsevaisuutta ja kärsivällisyyttä sekä taitoja työskennellä erilaisten ihmisten kanssa. Joskus tuen tarpeisten lasten häiritsevä käyttäytyminen voi vaikuttaa toisiin lapsiin siten, että hekin alkavat rikkoa sääntöjä tai käyttäytyä häiritsevästi. Toisaalta taas lapset, jotka tarvitsevat tukea, voivat saada esimerkkiä hyvästä käyttäytymisestä muilta lapsilta, jos he ovat osana tavallista sirkusryhmää. Sirkusohjaajien kertomusten mukaan lapset ottavat mukaan ja hyväksyvät osaksi ryhmää erilaiset oppilaat. Tuen tarpeisen oppilaan toimintaa ryhmässä helpottaa, jos hänellä on oma avustaja tai jos toinen sirkusopettajista on koko ajan hänen kanssaan. Lapsen häiriintyneisyys voi olla täysin oikeutettu reaktio, jos hänen elämäntilanteensa on kohtuuton. Tärkeää olisi muistaa nähdä lapsi kokonaisuutena sekä korostaa hänen myönteisiä puoliaan. Alleviivattavia asioita ovat myös lapsen mahdollisuudet kasvuun ja kehitykseen. Ongelmallinen lapsi voi tuottaa aikuiselle haasteita. Tällaisessa tilanteessa oleva lapsi ei tarvitse aikuisen sääliä, vaan aikuisen tukea. Lapsi tulee kohdata ihmisenä, eikä keskittyä diagnooseihin. (Taskinen, 1993, 145.)

”...se näkyy niin, että Ilonan kanssa osataan olla vähän varovaisempia. Sen paikat, jossain kun tehdään maa-akrobatiaa, että se ei ole pyramidissa alimmaisena, missä voi tulla jäseniin vääntöä

ja liikaa massaa päälle. Ja toisaalta siellä ollaan back uppina, että jos pyramidi sortuu, ettei se tipu sieltä ihan ryminällä. Vastaavasti tuolla kun ilmassa keikutaan.” –Mia, vanhempi

Mia kertoo, miten hänen lapsensa tuen tarve huomioidaan sirkusryhmän toiminnassa. Opettajien ja oppilaiden täytyy huomioida se, ettei hän pysty tekemään kaikkia asioita ja toiminta suunnitellaan siten, että hän voi tehdä sitä turvallisesti.

”No, mitä omat kokemukset on, siis tuentarvehan näkyy, se opetus ei oo ihan samanlaista henkilöille jotka tarvii tukea. Käydään konkreettisemmin läpi että mitä tehään, mistä on kyse. Näkövammaisia oon jossain vaiheessa opettanut, se oli hyvin mielenkiintoinen kokemus. Ihan tunnusteltiin jonglööraus-välineitä, mitä ne on. Heittopuoleen ei voinut enää useampaa kappaletta ottaa. Et sehän näkyy siten, että tarvii jollakin tavalla miettiä sitä opetusta vähän uusiks. Miten pystytään huomioimaan ne, jotka sitä tukea tarvitsee.” – Ville, sirkusohjaaja

Ville kertoo sitä, että tuen tarve täytyy huomioida yksilöllisesti opetuksessa. Hän kertoo kokemuksestaan jongleerauksen opettamisesta näkövammaisille lapsille. Opetus pitää toteuttaa sillä tavalla että se palvelee kunkin erityisryhmän tarpeita.

Sirkusohjaajat kertoivat huomioivansa tuen aina tuen tarpeen opetuksessa ja sen suunnittelussa yksilön tarpeiden mukaisesti. Jos yksilö ei pysty tekemään jotakin asiaa, niin hänelle keksitään jotain muuta mielekästä tekemistä siksi ajaksi. Opetusta voidaan siis mukauttaa oppilaiden tarpeisiin. Pedagogisilla keinoilla, kuten opetuksen rytmillä, voidaan tukea ryhmän toimintaa. Vilkkaille lapsille toimii parhaiten nopeatempoinen opetus, jolloin oppilaat eivät ehdi kyllästyä tekemiseen. Motorisista vaikeuksista kärsivät oppilaat hyötyvät sellaisesta opetuksesta, jossa asioiden tekemiseen varataan enemmän aikaa. Myös harjoitteiden purkaminen pienempiin osiin tai konkreettisempi näyttäminen auttavat monia yksilöitä. Jos oppilas ei pysty puhumaan, niin kommunikaatiossa voidaan käyttää piktokrammeja, eleitä ja ilmeitä sekä sirkuksen kieltä. Sirkuksen kielellä viitataan temppejen näyttämiseen. Nuorisosirkusliitto on myös teettänyt esimerkiksi kuvakortit pari- ja ryhmäakrobatiasta, joita voidaan käyttää opetuksen tukena. Tuen tarpeen huomioiminen kuulovammaisten kohdalla ilmenee esimerkiksi siten, että ennen ohjeiden antamista tulee hakea oppilaan huomio ja katsekontakti koskettamalla. Myös audiitiiviset tekijät tulee ottaa huomioon. Näkövammaisten opetuksessa, esimerkiksi jongleerauksessa, välineisiin aluksi tutustutaan koskettelemalla ja heittämiseen siirryttäessä ei kannata ottaa kuin yksi väline.

Aineistossa nousi sirkusohjaajien ja vanhempien kertomuksissa hyvin esiin sirkuksen sallivuus esimerkiksi apuvälineiden suhteen. Jos yksilö tarvitsee apuvälineitä tuen tarpeensa kanssa, hän voi

ottaa ne mukaan sirkustunnille. Tosinaan yksilö voi myös hyötyä siitä, että välillä ottaa esimerkiksi jotkin tuet tai ortoosit pois ja liikkuu ilman niitä, vaikka arjessa aina käyttää tukia. Silloin täytyy olla tietoinen siitä, miksi oppilas käyttää tukia ja että minkälainen liikkuminen on turvalista ilman tukia. Sirkusohjaajat kertoivat eri apuvälineistä, joita sirkusharrastajilla oli ollut mukana sirkustunneilla. Niitä olivat esimerkiksi kuulokojeet, erilaiset tuet tai tukikengät ja pyörätuoli. Eräs vanhempi kertoi tarinassaan, että hänen tuen tarpeinen lapsensa ottaa aina rannetuet pois sirkukseen tullessaan, vaikka muuten niitä käyttääkin arjessa. Sirkuksessa käytetään myös paljon erilaisia välineitä, joita voi myös itsessään käyttää apuvälineinä, kuten vanteita hyppykuperkeikan oppimisessa. Sosiaalisen sirkuksen piireissä on kehitetty sirkusvälineitä pyörätuolissa oleville. On olemassa esimerkiksi seisomisrolabola ja ilmavälineitä, joilla pyörätuolissa olevat pääsevät ilmaan. Lisäksi sirkusvälineitä voi käyttää soveltavasti. Tavalliseen sirkuskankaaseen voidaan tehdä solmu ja siihen voidaan nostaa istumaan pyörätuolissa oleva oppilas, joka ei pysty kävelemään.

”Kaikki on tervetulleita ja kaikkien kanssa halutaan tehdä erilaisia juttuja tai samoja juttuja. Kyllähän esimerkiksi Prahassa tehään semmosta sirkusjuttua, jossa yks esiintyjä on pyörätuolissa. Se on uralla loukkaantunu ja se on siinä pyörätuolissa ja sitä käytetään mukana esityksessä hyväksi sitä pyörätuolia siinä. Tiiän myös toisen ihmisen, joka on loukkaantunut urallaan ja on ollu pitkään pyörätuolissa ja se on mukana, on osa esitystä se vamma, mikä sitten on jääny. ” – Sanni, sirkusohjaaja

Sanni kertoo siitä, miten kaikki ihmiset otetaan mukaan sirkustoimintaan ja sirkustunneille. Kaikki ovat tervetulleita. Yksilön vamma tai tuen tarve voidaan nähdä myös vahvuutena tai rikkautena, joka tuo oman osansa esitykseen. Esimerkiksi pyörätuolista voidaan tehdä osa esitystä. Tällä tavoin esityksestä voi tulla hyvinkin mieleenpainuva ja innovatiivinen.

Sosiaalisen sirkuksen keskiön tai sydämen luovat sen osallistujat, sillä kaikki toiminta on lähtöisin heistä (Lafortune & Bouchard, 2011, 14–22). Jokainen tunti suunnitellaan osallistujille sopiviksi heidän tuen tarpeensa huomioon ottaen. Sosiaalisen sirkuksen tavoitteena on parantaa yksilön hyvinvointia. Painotetaan temppujen sijaan sosiaalisten taitojen harjoittelua. Sosiaalisessa sirkuksessa oppilaat kohdataan ensisijaisesti yksilöinä, eikä diagnoosinsa edustajana. Yksilö on vapaa tulemaan sirkusharrastukseen apuvälineidensä kanssa ja niitä jopa saatetaan käyttää hyväksi sirkusesityksessä.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Onnistuin työssäni kokonaisuudessaan melko hyvin ja olen tyytyväinen lopputulokseen. Sain työssäni hyvin vastattua tutkimusongelmaani ja tutkimuskysymyksiini. Onnistuin laajasti kuvaamaan sitä, millainen harrastus sirkus on sirkusohjaajien ja vanhempien kertomana ja miten se soveltuu tuen tarpeisille lapsille ja nuorille sirkusohjaajien ja vanhempien mukaan. Onnistuin mielestäni kattavasti kuvaamaan sitä, mitä sirkuksessa voidaan tehdä ja millaisia taitoja se kehittää yksilössä. Toin mielestäni selkeästi esiin, miten sirkusharrastuksessa huomioidaan tuen tarpeiset harrastajat ja miten tuen tarve ilmenee sirkusryhmässä. Aloitin kertomalla sirkuksen arvopohjasta, jonka päälle kaikki toiminta rakentuu. Arvopohjassa oli paljon samankaltaisuuksia esimerkiksi varhaiskasvatuksen arvopohjan kanssa, mistä voi vetää johtopäätöksen, että sirkus harrastuksena soveltuu hyvin pienille lapsille. Peruskoulujen liikunnan opetussuunnitelmassa on paljon sellaisia teemoja, jotka sopivat hyvin yhteen sirkuksen opetukseen tai ovat yhtenäisiä 2008 julkaistavan taiteiden perusopetuksen opetussuunnitelman kanssa. Myös tämä puhuu sirkusharrastuksen hyvästä soveltumisesta lapsille. Lisäksi kaikki tutkittavani olivat sitä mieltä, että sirkus on erittäin hyvä harrastus. Näiden tärkeiden asiakirjojen yhtenevät piirteet ovat mielestäni melko painavia perusteita siitä, että sirkus tukee niin tavallisen kuin tuen tarpeisenkin lapsen ja nuoren kehitystä. Tällä perusteella sirkus on hyvä harrastus.

Sirkuksen vapaus ja lajien suuri määrä tekevät sirkuksesta monipuolisen harrastuksen. Myös se, että sirkus on niin taideharrastus kuin liikunnallinen harrastus tekee siitä erityisen. Liikunnallisena harrastuksena sirkus voi olla hyvin monipuolisesti eri taitoja kehittävä, riippuen tietysti siitä millaisia lajeja sirkuksessa harrastaa. Sirkus ei ole kilpaurheilua ja sirkuksessa harrastajat saavat itse valita mihin lajiin tai lajeihin suuntautuvat. Toimintaperiaate poistaa kilpailupaineita ja mahdollistaa erilaisten ihmisten harrastamisen omista lähtökohdista käsin. Sirkuksen erityispiirre on myös se, että siinä kosketus on suuressa asemassa. Oppilaita kosketetaan luontevissa tilanteissa osana opetusta. Kosketus on opastavaa ja positiivista ja se tulee lähes huomaamatta osana sirkustunteja. Suomalaisessa yhteiskunnassa kosketetaan yleisesti ottaen melko vähän, jonka takia voi olla hyvä, että ihmisille tarjotaan harrastus jossa voi koskettaa toista ihmistä positiivisella tavalla. Sirkus on taideharrastus, joten se kehittää luovuutta ja siinä yksilöt pääsevät ilmaisemaan itseään ja esiintymään. Sirkus siis tarjoaa hyvän mahdollisuuden päästä esille ja huomioiduksi. Sirkuksen taidepuoli ja se, että ei ole kilpailua, ovat eräitä niistä seikoista, joiden ansiosta sirkus soveltuu tuen tarpeisille lapsille ja nuorille. Sirkuksessa arvostetaan erilaisuutta ja jokainen sirkusesitys on ainutkertainen, sillä jokainen esittäjä on myös erilainen. Tämän takia sirkus soveltuu

hyvin tuen tarpeisille henkilöille, sillä heidän erilaisuutensa tai tuen tarpeensa voidaan nähdä positiivisena, sillä se voi tehdä hänen esityksestään ainutkertaisen. Sirkusta voi harrastaa kuka tahansa ihminen, eikä esimerkiksi ikä, kehitysvamma tai kehitysviivästyminen ole este sille. Sirkus kuuluu siis kaikille. Sirkuksessa erilaisuus nähdään lähtökohtana ja vahvuutena, eikä korjattava asia. Tämä ajattelutapa on erilainen verrattuna varhaiskasvatukseen, esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin. Sirkuksen ajattelutapa on mielestäni hyväksyvä ja arvostava lähtökohta erilaisuuden kohtaamiselle. Sosiaalinen sirkus on erikoistunut tuen tarpeisille henkilöille ja sen tavoitteet lähtevät ryhmässä olevien henkilöiden tarpeista. Sosiaalisen sirkuksen tavoitteet voivat esimerkiksi painottaa sosiaalisia tavoitteita, eikä niinkään esimerkiksi sirkusteknisiä tavoitteita, kuten tavallisessa sirkusryhmässä. Tuen tarpeinen lapsi tai nuori voi harrastaa sirkusta inklusion mukaisesti joko osana tavallista sirkusryhmää tai sosiaalisen sirkuksen ryhmässä. Sirkuksessa turvallinen oppimisilmapiiri luo perustan kaikille tekemiselle. Se tarjoaa oppilaalle mahdollisuuden kokeilla, onnistua ja epäonnistua turvallisessa ympäristössä.

Sirkus voi motivoida eri harrastajia eri syistä. Yksi syy sirkuksen näkemiseen motivoivana harrastuksena on leikki. Leikit ja pelaaminen ovat osa sirkusopetusta. Leikkien avulla voidaan lämmitellä, ryhmäyttää, harjoitella sosiaalisia taitoja, liikunnallisia perusliikkumistaitoja tai sirkusteknisiä taitoja. Sirkus voi motivoida myös sen takia, että siellä ihminen voi toteuttaa siellä autonomiaansa, kokee sosiaalista yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kokee pätevyyden tunnetta. Ihminen pystyy itse valitsemaan oman pääalajinsa ja voi valita millä tyylillä tekee sitä sekä pääsee vaikuttamaan oman sirkusnumeronsa sisältöön. Oppilas voi saada kavereita sirkusharrastuksesta ja kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta esimerkiksi olemalla osa ryhmäsirkusnumeroa. Pätevyyden tunnetta yksilö voi kokea silloin, kun hän oppii uusia temppuja ja saa onnistumisen ja oivalluksen kokemuksia.

Pyrin tutkimuksessani pohdinnallani analyysin yhteydessä ratkaisemaan ongelmia tai haasteita, jotka nousivat esiin tutkittavien kertomuksista. Esimerkkinä tästä oli se, että tutkittavat kertoivat sirkuksen haittapuolen olevan sen harjoitteluun käytettävän suuren aikamäärän. Ajan kuluminen itselle motivoivaan asiaan ei mielestäni ole ajantuhlausta ja ekspertiksi kehittyminen missä tahansa aihealueella elämässä vie paljon aikaa. Lisäksi harrastustoiminta voi toimia suojaavana tekijänä yksilön kehityksessä.

Mielestäni tuloksista nousseet pääteemat tukevat hyvin aikaisempia tutkimuksia. Tulokset myös vahvistivat alkuoletustani siitä, millaisena harrastuksena sirkusohjaajat ja sirkusta harrastavien tuen tarpeisten lasten vanhemmat näkevät sirkuksen. Olisin ehkä odottanut leikin tai leikkimielisyyden

nousevan enemmän aineistoista. Aineistossa käytettiin kuitenkin muita sanoja, jotka olivat ehkä yhteydessä leikki-teemaan. Niitä olivat luovuus, mielikuviutus, pelit ja harjoitukset. Pelien ja harjoitusten voidaan ajatella olevan leikin muotoja, nimittäin sääntöleikkejä. Aineistosta nousi mielestäni esiin tärkeitä teemoja, minkä takia tulokset-osiosta tuli varsin laaja. Heikkinen (2002) kertoo, että modernien tiedekäsityksen mukaan totuuden korrespondenssi eli vastaavuusteoria tarkoittaa sitä, että kuinka paljon tarinoissa olevat väitteet vastaavat todellisuutta. Narratiivisuus liitetään kuitenkin vahvasti konstruktivistiseen ajatukseen. Sen mukaan totuus rakennetaan tarinoiden välityksellä. (Heikkinen, 2002, 191.) Koska tarinoissa nousseet asiat vastaavat hyvin aikaisempia tutkimuksia, uskon tulosten olevan siltä osin luotettavia. Kertomukset ovat tietysti henkilökohtaisia, minkä takia niissä näkyy jokaisen henkilökohtaiset painotukset.

Tutkimuksessani tavoitteena ei ole saada yleistettävää tietoa, koska kyseessä on narratiivinen tutkimus. Aineisto koostuu tutkittavien henkilökohtaisista kokemuksista ja käsityksistä. Narratiivinen tieto on arvokasta sellaisenaan. Tutkimukseni tavoitteena oli syventyä aiheeseen ja saada siitä syvälinen ja kattava kuva. Mielestäni tässä tavoitteessa onnistuin erittäin hyvin. Tutkimusaihetta oli hyvin vaikea rajata ja jouduin jättämään tutkimuksen ulkopuolelle yhden tärkein kysymyksen tai teeman, nimittäin sen, millainen on hyvä sirkusohjaaja. Kaikessa opetuksessa, kuten sirkusopetuksessakin, opettajalla on merkitystä. Opettajan persoonallisuudella tai luonteenpiirteellä, ammattitaidolla ja pedagogisilla ratkaisulla on mielestäni paljon vaikutusta opetuksen laatuun. Sirkuksessa koulutus ei ole vaatimus ja sen järjestäminenkin on vähäistä.

Tutkimuksen perusteella ei voi tehdä yleistyksiä ainakaan kovin kansainvälisesti, sillä sirkuskulttuuri on hyvin erilainen Suomessa kuin esimerkiksi Kiinassa tai Venäjällä. Syksyllä 2017 järjestetyssä taiteen perusopetuksen Luotsit-seminaarissa määriteltiin sirkustaiteen harrastamisen tavoitteiksi valmiuksien antamisen kyseisen taiteenalan ammatillisille opinnoille sekä elinikäisen harrastuksen muodostumisen tukeminen. Nämä tavoitteet tulevat olemaan osa syksyllä 2018 voimaan astuvia Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Suomessa sirkuksen harrastaminen on vapaaehtoista ja suomalaisessa sirkuskulttuurissa muutenkin tuetaan yksilön vapautta valita mitä päälajia haluaa harrastaa. Päälajia ei myöskään lyödä lukkoon heti alusta alkaen, vaan pyritään tutustuttamaan oppilas mahdollisimman moneen sirkusvälineeseen. Tämä saattaa poiketa monien muiden maiden sirkuskulttuureista. Kuuntelin kerran venäläisen notkeusakrobaatin haastattelua, jossa hän kertoi, että hänelle määrättiin päälaji kykyjen perusteella varhain lapsena. Joskus päälajiin erikoistuminen varhain voi johtaa oppilaan ennenaikaiseen lajin lopettamiseen, mutta tässä tapauksessa päälajiin määrääminen ja sen varhainen valikoituminen ei haitannut notkeusakrobaattia, sillä hänen unelmansa oli olla sirkusartisti. Olen myös katsonut dokumentteja aasialaisesta

sirkuskoulusta, joissa jo pienten lasten treenaaminen oli rankkuusasteeltaan ammattimaista. Kyseisessä dokumentissa lapset saattoivat yrittää karata sirkuksesta, itkeä tai tuntea kovaa kipua harjoittelussa. Dokumentin lasten ruokailua myös säädeltiin. Lapset asuivat sirkuksessa ja he näkivät vanhempiaan vain viikonloppuisin. Tällainen on hyvin kaukana suomalaisesta sirkuskulttuurista, jossa lapset ovat sirkuksessa omasta tahdostaan ja sirkustunnit täyttyvät leikistä ja naurusta. Tämän takia tutkimuksen tuloksia ei voi suoraan yleistää kansainvälisesti. Koska tutkimukseni on narratiivinen, tutkittavien tarinat ovat henkilökohtaisia kokemuksia sirkusharrastuksesta. Uskon kuitenkin, että tulokset ovat ainakin suuntaa antavia suomalaisessa sirkuskulttuurissa, sillä tulokset tukevat niin hyvin kirjallisuudesta löydettävää tietoa.

Olen tyytyväinen pro gradu -tutkielmaani kokonaisuudessaan, sillä sain siihen koottua mielestäni kaikki tärkeimmät teemat. Sain sen myös hyvin linkitettyä tieteelliseen tutkimukseen ja ajankohtaisiin ilmiöihin. Minulla on hyvin läheinen suhde tutkimusaiheeseen, minkä takia minulla oli aika korkeat vaatimukset itselleni siitä, että saisin poimittua kaikki tärkeimmät teemat mukaan. Tutkimuksestani tuli melko laaja, mutta se oli mielestäni välttämätöntä aiheen kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta. Sirkus on melko marginaalinen harrastus, minkä takia sen maailma voi olla hyvin vieras sitä tuntemattomille henkilöille. Uskon tutkielmani lukemisen avaavan sirkuksen maailmaa kattavasti lukijalle. Toivon, että työn ansiosta sirkuskärpänen iskisi johonkin lukijaan ja tätä kautta saisi uuden harrastuksen. Sirkusta on mahdollista hyödyntää niin opetustyössä kouluissa kuin päiväkodeissakin. Olen kuullut, että on olemassa myös sirkusterapiaa. Sirkus voi olla itsessään terapeutista, vaikka se ei kuitenkaan ole terapiaa. Tämä on mielestäni mielenkiintoinen ajatus, miten suuria mahdollisuuksia sirkuksella voi olla yksilön hyvinvoinnin tukemisen kannalta.

Tutkimuksen eettisyyttä pidän erittäin tärkeänä asiana ja pyrin huolehtimaan siitä jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Erityisesti tutkittavien identiteettisuojaan suhteen minun piti olla erityisen huolellinen, sillä Suomessa sirkuspiirit ovat hyvin pienet. Tämän takia tutkittavani olisivat olleet helppo tunnistaa, jos en olisi huolehtinut identiteettisuojaista. Käytin tutkittaville peitenimiä ja en maininnut tutkimuksessani paikkoja tai aineiston keräämisen vuosilukuja. Tämä oli mielestäni erittäin tärkeää, sillä jokaisella tutkittavalla on oikeus identiteettisuojaan, ellei erikseen sovita, että tutkittava haluaa käyttää omaa nimeään. Tällä tavalla haastateltavat pystyivät aidosti kertomaan vapaasti kaikista ajatuksistaan ja tunteistaan aiheeseen liittyen.

Haastavaa tässä työssä oli lähteiden löytäminen. Sirkuksesta on tehty melko vähän tieteellistä tutkimusta ja ylipäättään sirkuskirjallisuutta on aika vähän saatavilla. Onneksi alan lehdistä ja oppaista löytyi paljon tietoa sirkuksesta. Niiden julkaisijana tai kirjoittajana toimi Suomen

Nuorisosirkusliitto, jolla on merkittävä asema Suomen sirkustoiminnassa. Tämän takia otin myös niitä mukaan tutkimukseeni. Otin mukaan myös aiheitani lähellä olevia tieteellisiä julkaisuja, koska pro gradu -tutkielma on tieteellinen tutkimus. Pyrin ottamaan tutkimukseeni uusia lähteitä, jotta tutkimustieto olisi uusinta tietoa. Käytin myös vanhoja lähteitä, jos katsoin niiden olevan hyviä, eikä niiden tieteellinen tieto ollut vanhentunutta.

Tulevaisuudessa olisi kiinnostavaa tutkia sirkusta erilaisista näkökulmista. Olisi esimerkiksi mielenkiintoista tutkia, miten sirkusta vuosia harrastavan yksilön identiteetti kehittyy ja millä tavalla sirkus vaikuttaa siihen. Joitakin tiettyjä sirkuksen kehittämistä taitoja olisi myös mukava tutkia, kuten motoristen taitojen kehittymistä tai esiintymistaitoa. Haluaisin tutkia sitä, millainen on hyvä sirkusopettaja ja verrata sitä käsityksiin hyvästä luokanopettajasta ja lastentarhanopettajasta. Olen myös pohtinut taiteilijuuden kehittymistä sirkusartisteilla.

Toivon, että työni toi uutena esiin sen, miten laaja ja monipuolinen harrastus sirkus on ja etteivät erilaiset rajoitteet ole esteensä sirkuksen harrastamiselle. Tämä työ voi motivoida ottamaan sirkuksen osaksi opetustyötä. Työ voi myös innoittaa perustamaan lisää sosiaalisen sirkuksen ryhmiä ja lisäämään tietämystä sirkuksesta ja sosiaalisesta sirkuksesta. Toivon, että työni avulla voitaisiin ymmärtää, miten tärkeää sirkuksen harrastaminen voi olla yksilölle ja miten pitkälle ulottuvia vaikutuksia sillä voi olla yksilön elämän kannalta.

6 Lähteet

- Allan, J. (2010). Arts and the inclusive imagination: Socially engaged arts practices and Sistema Scotland. *Journal of social inclusion*, 1 (2), 112–122.
- Aromaa, J. & Kinnunen, T. (2013). *Kosketus opettajuudessa*. Teoksessa: Puroila, A-M. *Naisen äänellä*. Oulu: Acta Universitatis Ouluensis.
- Chirkov, V, Ryan, R.M., Kim, Y. & Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and independence: A selfdetermination theory perspective on internalization of cultural orientations and wellbeing. *Journal of Personality and Social Psychology* 84 (1), 97–110.
- Deci, E. & Ryan, R. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press.
- Deci, E. & Ryan, R. (1991). *A motivational approach to self: Integration in personality*. New York: Plenum Press.
- Deci, E. & Ryan, R. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry* 11, 227–268.
- Deci, E. & Ryan, R. (2008). Facilitating optimal motivation and psychological wellbeing across life's domains. *Canadian Psychology* 49 (1), 14–23.
- Enäkoski, R. & Routasalo, P. (1998). *Kosketuksen voima*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. (2014). Helsinki: Opetushallitus.
- Field, T. (2001). *Touch*. Massachusetts: The MIT Press.
- Harter, S. (1982). The perceived competence scale for children. *Child Development* 53 (1), 87–97.
- Heikkinen, H., Huttunen, A. & Tynjälä, P. (2005). Kartta kasvatustieteiden maastosta. *Kasvatus* 36, (5), 340–354.
- Heikkinen, H. (2002). Narratiivisuus – ei yksi vaan monta tarinaa. Teoksessa: Heikkinen H. & Syrjälä L. *Minussa elää monta tarinaa. Kirjoituksia opettajuudesta*. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Heikkinen, H. (2001). Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. *Ikkunoita tutkimusmenetelmiin II – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Heikkinen, H. (2000). Whatever is narrative research? Teoksessa: Huttunen, R., Heikkinen, H. L., Syrjälä, L., Bridges, D., Erkkilä, R., Mäkelä, M. & Ballet, K. *Narrative research: Voices of teachers and philosophers*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Hakkola, K., Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. (1991). Lasten taidekasvatus. Hämeenlinna: Kirjayhtymä.
- Heinonen, U. & Kari, J. (1978). Oppimisen psykologia opetus- ja kasvatustyötä varten. Helsinki: Otava.
- Hietanen M., Erkinjuntti T., Huovinen M. & Paananen R. (2005). Tunne muistisi - Käytä, kehitä, kohenna. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2004). Tutki ja kirjoita (10. osin uud. laitos.). Helsinki: Tammi.
- Hyvärinen M. & Löyttyniemi V. (2005). Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa: Ruusuvuori J. & Tiittula L. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Kinnunen, M. (2016). Mielekäs keho - kehon tarinoita. Lahti: Minna Kinnunen
- Keränen, V. (2016). ”Kun sanat ei piisaa”: Kosketus kasvattajien käytänteissä ja kertomuksissa päiväkodin arjessa. Oulu: University of Oulu.
- Koponen, J. (2009). Kosketuksen merkitys. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto
- Korkeakoski, E. (1998). Lasten ja nuorten taidekasvatuksen tuloksellisuus peruskoulussa ja lukiossa taidekasvatuksen painotukset, opettajien kelpoisuudet, opetusresurssit, oppimistulokset ja kehittämistarpeet III osa. Helsinki: Opetushallitus.
- Krause, M. & Sajaniemi, M. (2012). Oppimisen palapeli. Teoksessa: Kujala T., Krause M., Sajaniemi M., Silven M., Jaakkola T. & Nyyssölä K. Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti. Neurokognitiotieteellinen näkökulma. Opetushallitus.
- Lafortune, M. & Bouchard, A. (2011). Community Worker`s Guide; When Circus Lessons Become Life Lessons. Cirque du Soleil.
- Laine, T. (1995). Filosofian aistisuuden ja kehollisuuden lähtökohdista. Teoksessa: Laine, T. & Kuhmonen, P. Filosofian antropologiaa – Ihmisen kokonaisuutta etsimässä. Jyväskylä: Ateena.
- Lee, J. & Guerrero, L. (2001). Types of touch in cross-sex relationships between coworkers: Perceptions of relational and emotional messages, inappropriateness, and sexual harassment. Journal of Applied Communication Research 29, 197–220.
- Lemberg, A. (2017). Kosketus tanssinopettajan työkaluna. Opinnäytetyö (AMK) Esittävä taide, Tanssinopettajakoulutus
- Liimakka, S. (2011). Ruumis, kokemus, muutos – Ruumiinkokemus Merleau-Pontyn ja Bourdieun avulla tutkittuna. Teoksessa: Latomaa, T. & Suorsa T. Kokemuksen tutkimus II – ymmärtävän psykologian syntyhistoriaa ja kehityslinjoja. Tampere: Juvenes Print.

- Macaulay, L., Deppeler, J. & Agbenyega, J. (2016). Access to quality education for students with disabilities *Journal of social inclusion*, 7 (2), 3–17.
- Metsämuuronen, J. (1997). Omaehtoinen oppiminen ja motiivirakenteet. Helsinki: Opetushallitus.
- Morris, D. (1988). Hellyyden anatomia. Suom. O. Suihkola. Helsinki: Otava.
- Murto, P. (1999). Kohti kuntouttavaa koulua – kasvatuksellinen kuntoutus sisältyy inklusioon. Teoksessa: Murto, P. (1999). Yhteinen koulu kaikille - onko inklusio tarua vai totta? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mäkelä, J. 2005. Kosketuksen merkitys lapsen kehityksessä. *Suomen lääkäri-lehti* 60, 1543–1549.
- Mäntylä, K., Pyykkönen, T., Juppi J. & Sneek, T. (1992). Liikunta 2025 skenaariot. Helsinki: Liikuntatieteellisen seuran julkaisu
- Mäki-Neuvonen, P. (2013). Helsinki: Suomen Nuorisosirkusliitto ry
- Neill, S. (1991). Children`s Responses to Touch: A Questionnaire Study. *British Educational Research Journal* 17, 149–163.
- Nurmi, J-E. & Salmela-Aro, K. (2005). Teoksessa: Salmela-Aro, K. & J-E. Nurmi. Mikä meitä liikuttaa? Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Keuruu: PS-kustannus.
- Opetushallitus. (2018). Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Haettu 23.4.2018 osoitteesta: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/oppimisen_ja_koulunkaynnin_tuki
- Opetushallitus. (2017). Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017/luonnos 15.3.2017.
- Opetushallitus. (2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy.
- Opetushallitus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus, Edu.fi- opettajan verkkopalvelu. (27.10.2011) Sirkustaide. Haettu 7.3.2017 osoitteesta: http://edu.fi/taiteen_perusopetus/sirkustaide
- Opetushallitus, Edu.fi- opettajan verkkopalvelu. (27.10.2011) Sirkustelu ja akrobatia. Haettu 7.3.2017 osoitteesta: http://edu.fi/perusopetus/liikunta/opetusmateriaalit_eri_lajeista/sirkustelu_ja_akrobatia
- Opetushallitus, Edu.fi- opettajan verkkopalvelu. (18.10.2010).Yhteinen koulu kaikille. Haettu 20.9.2017 osoitteesta: http://www.edu.fi/erityinen_tuki/yhteinen_koulu_kaikille
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (3.7.2015) Taiteen ja kulttiin saavuttavuuden parantaminen. Haettu 12.9.2017 osoitteesta: <http://minedu.fi/taidejakulttuuri>
- Perttula, J. (2008). Kokemus ja kokemuksen tutkimus. Fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa: Perttula, J. & Latomaa, T. Kokemuksen tutkimus- Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2014. (2016). Helsinki: Opetushallitus
- Polster, B. (2003). *The Mathematics of juggling*: New York: Springer Science & Business Media.
- Purovaara, T. (2005). *Nykysirkus. Aarteita, avaimia ja arvoituksia*. Helsinki: Cirko - Uuden sirkuksen keskus.
- Pääjoki, T. (2012). *Lasten taiteellinen toimijuus*. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (2012). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Juva: PS-kustannus.
- Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. (2012). *Liikkuva lapsi*. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (2012). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Juva: PS-kustannus.
- Rannikko, A. & Liikkanen, V. (2013). *Liikunnan uudet ja vanhat tulokkaat*. Tampere: Suomen yliopistopaino.
- Rinnevuori, M. (2014). *Lattia-akrobatian perusteet*. Helsinki: Suomen Nuorisosirkusliitto.
- Ruohotie, P. (1998). *Motivaatio, tahto ja oppiminen*. Helsinki: Edita.
- Rusanen, E. (2011). *Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys*. Helsinki: Finn Lectura
- Rusanen, S. (2007). *Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen. – Kuvataiteen opintojen kehittäminen lastentarhanopettajien koulutuksessa*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Ruusuvuori, J., Tiittula, L. & Aaltonen, T. (2005). *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Ryan, R. & Deci, E. (2007). *Active human nature: selfdetermination theory and the promotion and maintenance of sport, exercise, and health*. Teoksessa: Hagger, M. & Chatzisarantis, N. *Intrinsic motivation and selfdetermination in exercise and sport*.
- Ryan, R. & Deci, E. (2002). *An overview of self-determination theory: an organismic dialectical perspective*. Teoksessa: Deci, E. & Ryan, R. *Handbook of selfdetermination research*. New York: The University of Rochester Press.
- Ryan, R. & Deci, E. (2000). *Selfdetermination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and wellbeing*. *American Psychologist* 55 (1), 68–78.
- Saloviita, T. (2006). *Erityisopetus ja inkluusio*. *Kasvatus* 4, 326–342.
- Soini, H. (2015). *Luentomateriaali*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Syväoja H., Kantomaa M., Laine K., Jaakkola T., Pyhältö K. & Tammelin T. (2012). *Liikunta ja oppiminen*. Opetushallitus.
- Stakes – Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. (2005). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.
- Suomen ensimmäinen apuohjaajakurssi. (2014). *Sirkuspyramidi*, 2014, (3), 24. Varkaus: Suomen Nuorisosirkusliitto.,

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (28.7.2016). Erityinen tuki. Haettu 24.4.2018 osoitteesta:

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito/opiskeluterveydenhuolto/erityinen-tuki>

Taskinen, S. (1993). Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi perheessä. Teoksessa Kauppinen, M-L. Erilainen lapsi päivähoitossa. Porvoo: WSOY

Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. (2011). Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytänteiden opas. Tampere: Tammerpaino Oy

Vilkko-Riihelä, A. (2008). Psykologia. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Worley, M. & Wilbers, J. (1995). Introduction to the Inclusion of Young Children with special needs in Early Childhood Programs. Teoksessa: Worley, M. & Wibers, J. Including Children with Special Needs in Early Childhood Programs. Washington Dc: National Association for the Education of Young Children

Liite 1 / Appendix 1

Vanhempien haastattelulomake

Saatteeksi

Teen Oulun yliopistossa pro gradu -tutkielman aiheesta: Sirkus tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastuksena. Tätä varten haastattelen sirkusohjaajia sekä sirkusta harrastavien tukea tarvitsevien lasten ja nuorten vanhempia. Haastattelun avulla pyrin saamaan tietoa tästä asiasta ja ymmärtämään ilmiötä paremmin. Haastattelut tulevat tutkimuskäyttöön ja käytän niitä pro gradu -tutkielmassani sekä myös mahdollisissa jatkotutkimuksissa.

Perustiedot:

Vanhempi:

Nimi:

Sukupuoli:

Ikä:

Lapsi:

Nimi:

Sukupuoli:

Ikä:

Tuen tarve:

Miten lapsen tuen tarve ilmenee arkielämässä:

Lapsi on harrastanut sirkusta:

1. Mitä sirkus mielestäsi tarkoittaa?
2. Millainen sirkus on harrastuksena?
3. Mitä osa-alueita sirkukseen kuuluu? Mitä sirkuksessa voi siis tehdä?
4. Mitä taitoja sirkus kehittää yksilössä?
5. Mikä sirkus-harrastuksessa motivoi? Miksi lapsesi harrastaa sirkusta?

6. Onko sirkus yksilö vai ryhmälaji?
7. Mitkä ovat sirkus-harrastuksen hyvät ja huonot puolet?
8. Miten ymmärrät käsitteen ”tuen tarve”?
9. Onko lapsenne erityis-sirkusryhmässä vai tavallisessa ryhmässä?
10. Onko lapsenne ollut mukana joissakin projekteissa, joissa teemana on sirkus tukea tarvitsevien lasten harrastuksena? (Kuten sosiaalinen sirkus, vaikuttava sirkus yms.?.)
11. Miten tuen tarve näkyy sirkusryhmissä?
12. Miten tuen tarve vaikuttaa sirkusryhmän toimintaan?
13. Miten tuen tarve huomioidaan sirkusryhmässä?
14. Mistä asioista tuen tarpeen lasten kanssa voi tulla haasteita sirkus-harrastuksessa?
Vaikuttavatko ne ryhmän toimintaan?
15. Käytetäänkö lapsenne apuvälineitä sirkuksessa? Entä arkielämässä?
16. Oletteko kertoneet sirkusohjaajille lapsenne tuen tarpeesta tai mahdollisesta diagnoosista tai onko lapsi itseertonut siitä?
17. Onko diagnoosin kertomisesta tai sen kertomatta jättämisestä mielestäsi hyötyä tai haittaa sirkusharrastuksessa?
18. Miten taidekasvatus tai taide näkyy sirkusharrastuksessa?
19. Millaisia arvoja sirkuksessa on?
20. Miten tuen tarpeiset lapset tai nuoret otetaan vastaan sirkuksessa?
21. Millainen on mielestäsi hyvä sirkusohjaaja?
22. Montako ohjaajaa sirkusryhmässä on?
23. Haluaisitko kertoa vielä jotain aiheeseen liittyen?

Liite 2 / Appendix 2

Sirkusohjaajien haastattelulomake

Saatteeksi

Teen Oulun yliopistossa pro gradu -tutkielmani aiheesta sirkus tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastuksena. Tätä varten haastattelen sirkusohjaajia sekä sirkusta harrastavien tukea tarvitsevien lasten ja nuorten vanhempia. Haastattelun avulla pyrin saamaan tietoa tästä asiasta ja ymmärtämään ilmiötä paremmin. Haastattelut tulevat tutkimuskäyttöön ja käytän niitä pro gradu -tutkielmani sekä myös mahdollisissa jatkotutkimuksissa.

Perustiedot:

Nimi:

Sukupuoli:

Ikä:

Rooli:

Ohjaajan erityisosaaminen:

Ohjaajan koulutustausta:

Olet harrastanut sirkusta:

Olet opettanut sirkusta:

1. Mitä sirkus mielestäsi tarkoittaa?
2. Millainen sirkus on harrastuksena?
3. Mitä osa-alueita sirkukseen kuuluu? Mitä sirkuksessa voi siis tehdä?
4. Mitä taitoja sirkus kehittää yksilössä?
5. Mikä sirkus-harrastuksessa motivoi? Miksi sinä harrastat sirkusta/ miksi sitä yleensä harrastetaan?
6. Onko sirkus yksilö vai ryhmälaji?
7. Mitkä ovat sirkus-harrastuksen hyvät ja huonot puolet?
8. Miten ymmärrät käsitteen tuen tarve?

9. Minkä ikäisiä ihmisiä olet opettanut?
10. Oletko ohjannut lapsia tai nuoria, joilla on tuen tarve? Oletko ohjannut erityisryhmiä vai ovatko tuen tarpeen lapset olleet osana tavallista sirkusryhmää?
11. Miten tuen tarve näkyy sirkusryhmissä?
12. Miten tuen tarve vaikuttaa sirkusryhmän toimintaan?
13. Miten tuen tarve huomioidaan sirkusryhmässä?
14. Mistä asioista tuen tarpeen lasten kanssa voi tulla ongelmia sirkusharrastuksessa? Vaikuttavatko ne ryhmän toimintaan?
15. Käytetäänkö sirkuksessa apuvälineitä tai onko tuen tarpeen lapsilla jotain apuvälineitä sirkusharrastuksessa?
16. Kertovatko vanhemmat lapsen tai nuoren tuen tarpeesta tai kertooko lapsi tai nuori siitä itse vai oletko itse päättellyt sen lapsen/nuoren toiminnasta tai käyttäytymisestä?
17. Onko diagnoosin kertomisesta tai sen kertomatta jättämisestä hyötyä tai haittaa?
18. Millaisia tuen tarpeita olet kohdannut? Ja miten ne ovat ilmenneet?
19. Miten huomioit tuen tarpeen opetuksessa?
20. Oletko ollut jossain projektissa tai hankkeessa, jossa on käsitelty tätä teemaa?
21. Onko sinulla ollut koulutuksessasi (jos sitä on) ollut pedagogiikkaa tai erityispedagogiikkaa ja missään muodossa? Oletko käynyt aiheeseen liittyviä jatkokoulutuksia tai kursseja?
22. Miten taidekasvatus tai taide näkyy työssäsi sirkusohjaajana tai sirkuksessa harrastuksena ylipäätään?
23. Millaisia arvoja sirkuksessa on?
24. Miten erilaiset ihmiset otetaan vastaan sirkuksessa?
25. Millainen on mielestäsi hyvä sirkusohjaaja?
26. Montako ohjaajaa sirkusryhmässä on? (Tavallisessa ja erityisryhmässä?) Entä lapsia? Mitkä tekijät vaikuttavat ohjaajien määrään tai lasten määrään?
27. Haluaisitko kertoa vielä jotain aiheeseen liittyen?